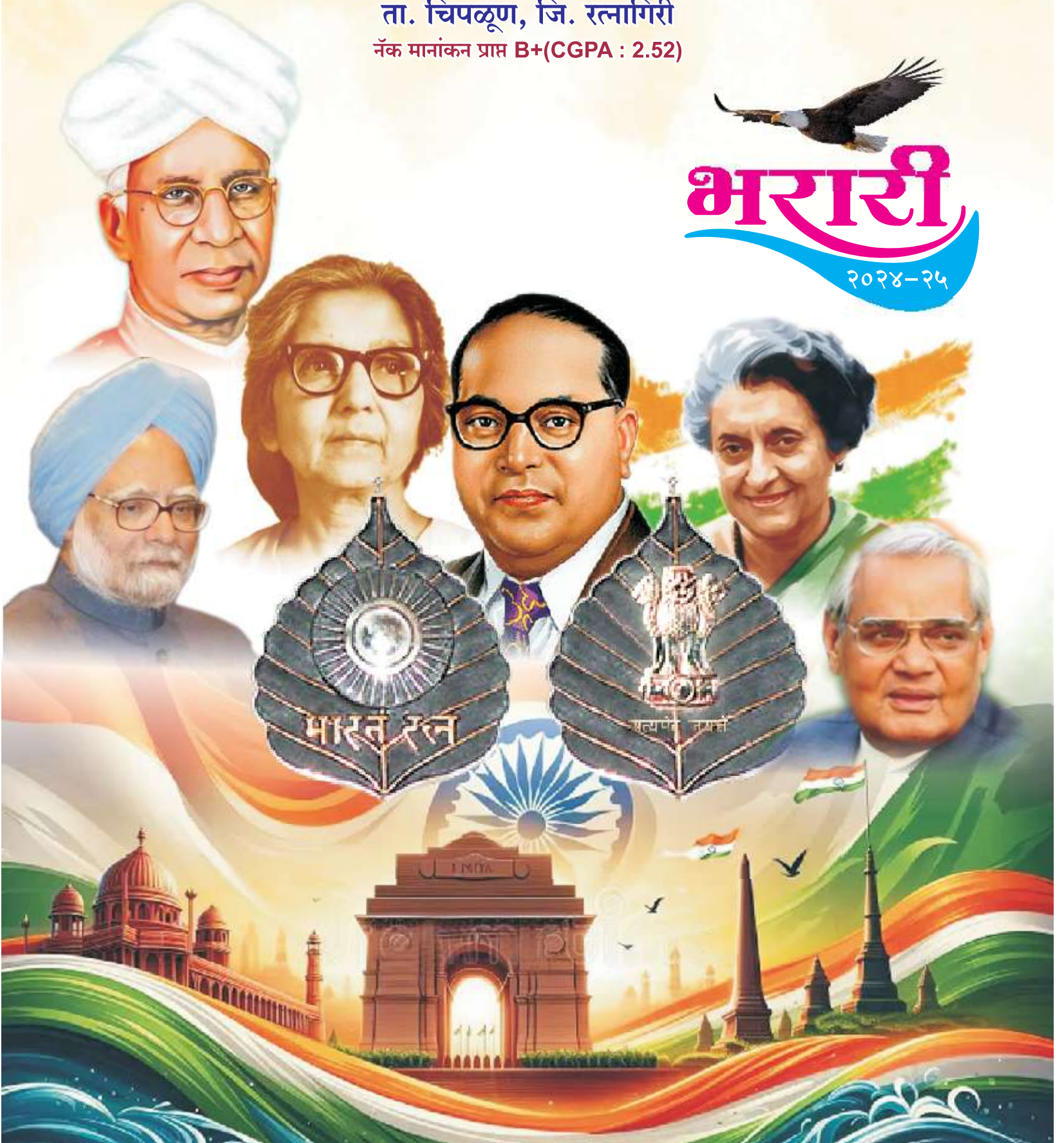

मार्गताम्हाने एज्युकेशन सोसायटीचे
**डॉ. तात्यासाहेब नातू कला व
वरिष्ठ वाणिज्य महाविद्यालय मार्गताम्हाने**

ता. चिपळूण, जि. रत्नागिरी
नॅक मानांकन प्राप्त B+(CGPA : 2.52)

भरारी
२०२४-२५

उत्कृष्ट विद्यार्थी २०२४ - २५

कु. तन्वी मंगेश मोहिते
प्रथम वर्ष - कला

कु. केदार सुभाष लिंगायत
प्रथम वर्ष - कला

कु. सानिया राजेश महाडीक
मुंबई विद्यापीठ युवा महोत्सव विभागीय
रांगोळी स्पर्धेत द्वितीय क्रमांक

कु. तन्वी मंगेश मोहिते हिने मुंबई विद्यापीठ कोकण विभागीय
अॅथलेटिक्स स्पर्धेत उंच उंडी क्रीडा प्रकारात
सुवर्णपदक प्राप्त केले

विद्यार्थी परिषद २०२४-२५

विद्यार्थी परिषदेच्या शपथविधी प्रसंगी जनरल सेक्रेटरी म्हणून
शपथ घेताना कु. मयूर अजित आग्ने

प्रजासत्ताक दिनी 'कर्तव्यपथ दिल्ली' येथे कोळी नृत्यामध्ये
सहभागी झालेल्या महाविद्यालयाच्या विद्यार्थिनी
'गिनिज बुक ऑफ वर्ल्ड' रेकॉर्ड
मध्ये या नृत्याची नोंद

Margtamhane Education Society's

**DR. TATYASAHEB NATU COLLEGE OF ARTS &
SENIOR COLLEGE OF COMMERCE,**

Margtamhane, Tal. Chiplun, Dist. Ratnagiri. 415702
Ph. (02355) 270169, Mobile : 9422878705 / 7719998121
Email : natucollege@sancharnet.in
Web : www.natucollege.org

BHARARI
Year 2024-25

EDITORIAL BOARD

President

Principal Dr. Balasaheb Yadav

Chief Editor

Asst. Prof. Dr. Sattendra Raje

DIVISIONAL EDITOR

Marathi Section

Asst. Prof. Mrs. Priyank Mane

Hindi Section

Asst. Prof. R. S. Mane

English Section

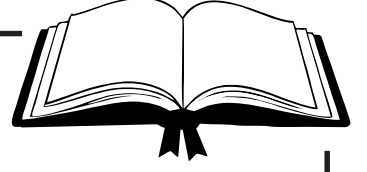
Asst. Prof. Dr. S. D. Sutar

STUDENTS REPRESENTATIVE

Mr. Kedar Subhash Lingayat

Miss. Saniya Rajesh Mahadik

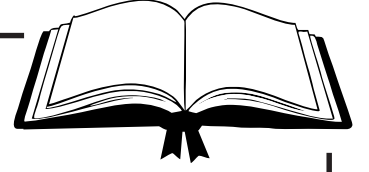
* संचालक मंडळ *

अ.क्र.	नाव	पद
१.	श्री. मधुकर गणपत चव्हाण	अध्यक्ष
२.	श्री. जयसिंग शांताराम मोरे	उपाध्यक्ष
३.	श्री. मोहन अनंत चव्हाण	सचिव
४.	श्री. शशिकांत कृष्णा चव्हाण	सहसचिव
५.	श्री. यशवंत वामन चव्हाण	खजिनदार
६.	श्री. अजित वसंत साळवी	सदस्य
७.	श्री. चंद्रसेन काशिराम चव्हाण	सदस्य
८.	श्री. विक्रान्त भिमसेन चव्हाण	सदस्य
९.	श्री. कृष्णकांत बाबाजी चव्हाण	सदस्य
१०.	श्री. सुरेश जगन्नाथ चव्हाण	सदस्य
११.	श्री. प्रताप काशिनाथ सुर्वे	सदस्य
१२.	श्री. सुधाकर राजारामराव चव्हाण	सदस्य
१३.	श्री. भरत चंद्रकांत देवरुखकर	सदस्य
१४.	श्री. विजय अनंत चव्हाण	सदस्य
१५.	श्री. सौरभ चंद्रकांत चव्हाण	सदस्य

* सोसायटीच्या शाखा *

१.	कै. वसंतराव भागवत माध्यमिक विद्यालय मार्गताम्हाने, ता. चिपळूण, जि. रत्नागिरी.
२.	कै. के. व्ही. पेठे ज्युनिअर कॉलेज मार्गताम्हाने, ता. चिपळूण, जि. रत्नागिरी
३.	डॉ. तात्यासाहेब नातू कॉलेज ऑफ आर्टस् अँड सिनिअर कॉलेज ऑफ कॉमर्स, मार्गताम्हाने, ता. चिपळूण, जि. रत्नागिरी
४.	एम.एल.बी. हेदवकर विद्यानिकेतन हेदवी, ता. गुहागर, जि. रत्नागिरी
५.	मार्गताम्हाने एज्युकेशनस सोसायटीचे कै. प्रमोदजी महाजन कॉम्प्युटर सेक्शन
६.	मार्गताम्हाने एज्युकेशनस सोसायटीची सेमी इंग्रजी शाळा

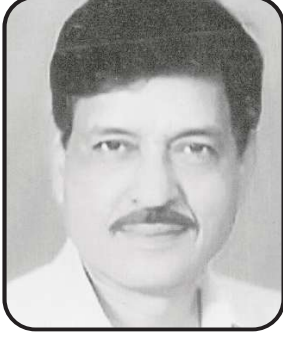
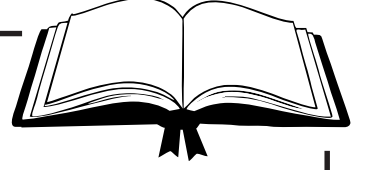
Margtamhane Education Society's
**Dr. Tatyasaheb Natu College Of Arts &
Senior College Of Commerce,**

Margtamhane, Tal. Chiplun, Dist. Ratnagiri. 415702

COLLEGE DEVELOPMENT COMMITTEE

No.	Name of the Dignitary	Designation
1.	Mr. Madhukar Ganpat Chavan	Chairman of the Management
2.	Mr. Mohan Anant Chavan	Secretary of the Management
3.	Mr. Bharat Chandrkant Devrukhakar	Member Social worker
4.	Mr. Sourabh Chandrakant Chavan	Industrialist
5.	Mr. Sandeep Yashawant Gokhale	Education
6.	Dr. Balasaheb Yadav	Principal & Secretary
7.	Mr. Ramchandra S. Mane	Head of the Department
8.	Dr. Mr. Suresh Dattu Sutar	IQAC Coordinator
9.	Mr. Vikrant Vasant Teravkar	Teacher Representative
10.	Miss Priyanka P. Goythale	Teacher Representative
11.	Mr. Namdev B. Dongare	Teacher Representative
12.	Mr. Rajendra T. Vichare	Non teaching staff
13.	Mr. Kedar Subhash Lingayat	Student's Representative
14.	Miss. Saniya Rajesh Mahadik	Student's Representative
15.	Mr. Mahendra Shantaram Salgaonkar	Alumni

अध्यक्षांचे मनोगत

मार्गताम्हाने एज्युकेशन सोसायटी संचलित डॉ. तात्यासाहेब नातु कला व वरिष्ठ वाणिज्य महाविद्यालयें मार्गताम्हाने दरवर्षी “भरारी” अंक प्रसिद्ध करते. यंदा हा अंक प्रसिद्ध करण्याचे २० वे वर्ष आहे. मराठी भाषा ही समृद्ध भाषा आहे. संत वाङ्मय, महान साहित्यिकांच्या लेखणीतून विविध प्रकारे अक्षय साहित्य उदा. कविता, प्रवासवर्णने, कथा-कादंबरी, आत्मचरित्रे, नाटके यांमुळे गेल्या १५० ते २०० वर्षांत ही भाषा दिवसेंदिवस प्रगल्भ, संपन्न, समृद्ध होत गेली. अनेक कवींनी, लेखकांनी, विचारवंतांनी आपल्या लिखाणाच्या माध्यमातून या सारस्वतांच्या पुत्रपौत्रांनी मराठी भाषा वैभवशाली केली. यावर्षी मराठी भाषेला अभिजात भाषेचा दर्जा प्राप्त झाला आहे.

सुमारे १०० वर्षांपासून दरवर्षी दिवाळी अंक प्रसिद्ध व्हायचे. अशा अंकांमधील साहित्यावर वाचक तुटून पडायचे. कथा, कविता, निसर्गवर्णन, चारोळी, प्रवासवर्णन या साहित्याच्या प्रकारांनी अंक फुललेले असायचे. भरारी अंक हा सुद्धा साहित्याच्या अमृत कुंभातील एक थेंब आहे असे माझे मत आहे. यावर्षी दर्जेदार अंक प्रसिद्ध करून संबंधित कौतुकास प्राप्त झालेले आहेत. या अंक प्रकाशनाला माझ्या हार्दिक शुभेच्छा !

धन्यवाद !

श्री. मधुकर गणपत चव्हाण

अध्यक्ष

मार्गताम्हाने एज्युकेशन सोसायटी मार्गताम्हाने

ता. चिपळूण, जि. रत्नागिरी

मार्गताम्हाने एज्युकेशन सोसायटी
* संचालक मंडळ *

अध्यक्ष
श्री. मधुकरराव ग. चव्हाण

उपाध्यक्ष
श्री. जयसिंग शां. मोरे

सचिव
श्री. मोहन अ. चव्हाण

सहसचिव
श्री. शशिकांत कृ. चव्हाण

खजिनदार
श्री. यशवंत वा. चव्हाण

संचालक
श्री. अजित व. साळवी

संचालक
श्री. चंद्रसेन का. चव्हाण

संचालक
श्री. विक्रांत भि. चव्हाण

संचालक
श्री. कृणकांत बा. चव्हाण

संचालक
श्री. सुरेश ज. चव्हाण

संचालक
श्री. प्रताप काशिनाथ सुर्वे

संचालक
श्री. सुधाकर राजारामराव चव्हाण

संचालक
श्री. भरत चंद्रकांत देवरुखकर

संचालक
श्री. विजय अनंत चव्हाण

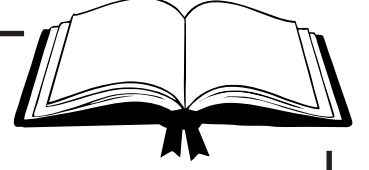

संचालक
श्री. सौरभ चंद्रकांत चव्हाण

Our Principal

Principal Dr. Balasaheb Gopal Yadav
M.A., Ph.D. (English)

संपादकीय

सस्नेह नमस्कार,

“भारतरत्न” हा भारतातील सर्वोच्च नागरी सन्मान असून तो देशासाठी अतुलनीय सेवा बजावणाऱ्या व्यक्तींना प्रदान केला जातो. हा पुरस्कार १९५४ साली भारत सरकारने सुरू केला आणि तेव्हापासून विविध क्षेत्रांतील प्रतिष्ठित व्यक्तींना हा गौरव मिळत आहे. कला, विज्ञान, साहित्य, सार्वजनिक सेवा आणि समाजसेवा अशा विविध क्षेत्रांतील थोर विभूतींना हा पुरस्कार दिला जातो. भारतातील महान नेते, विचारवंत, शास्त्रज्ञ, कलाकार आणि खेळाडू यांना त्यांच्या अमूल्य योगदानासाठी भारतरत्न पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले आहे. पहिला भारतरत्न डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन, सी. राजगोपालाचारी आणि डॉ. सी. व्ही. रमन् यांना मिळाला. त्यानंतर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम, लता मंगेशकर, सचिन तेंडुलकर, मदर तेरेसा, अटलबिहारी वाजपेयी यांसारख्या महान व्यक्तींना हा सन्मान प्राप्त झाला आहे. हा पुरस्कार केवळ भारतातील नागरिकांसाठीच नाही, तर परदेशी नागरिकांनाही देण्यात येतो. नेल्सन मंडेला हे भारतरत्न मिळवणारे पहिले विदेशी नागरिक होते. हा पुरस्कार देशासाठी उत्कृष्ट आणि विलक्षण कार्य करणाऱ्या व्यक्तींच्या योगदानाची दखल घेत, त्यांच्या कार्याचा गौरव करण्यासाठी दिला जातो. भारतरत्न मिळालेल्या व्यक्तींनी आपापल्या क्षेत्रात सर्वोच्च योगदान देत देशाच्या उन्नतीसाठी कार्य केले आहे. त्यांचे जीवन आणि कार्य नवीन पिढ्यांसाठी प्रेरणादायक ठरते. हा पुरस्कार केवळ सन्मान नसून, राष्ट्रीय अभिमानाचे प्रतीक आहे. तो मिळवणाऱ्या व्यक्तींनी भारतीय समाजाच्या सर्वांगीण विकासासाठी दिलेले योगदान पुढच्या पिढीने विसरण्यासारखे नाही. या विशेषांकाच्या माध्यमातून, आपण भारतरत्न पुरस्काराच्या गौरवशाली इतिहासाचा वेध घेणार आहोत. हा पुरस्कार कशासाठी दिला जातो, त्याची प्रक्रिया कशी असते आणि यापूर्वी कोणत्या महान व्यक्तींना तो मिळाला आहे, याची माहिती या अंकात समाविष्ट करण्यात आली आहे. तसेच, या महान विभूतींच्या कार्यावर प्रकाश टाकत त्यांच्या प्रेरणादायी प्रवासाची ओळख करून देण्याचा प्रयत्न केला गेला आहे. भारत रत्न हा केवळ एक पुरस्कार नसून, तो राष्ट्रनिर्मितीच्या कार्यात स्वतःला झोकून देणाऱ्या व्यक्तींच्या समर्पणाची आणि त्यागाची ओळख आहे. या भरारी अंकाच्या माध्यमातून भारत रत्न बहुमान प्राप्त झालेल्या महान विभूतींच्या योगदानाचे खऱ्या अर्थाचे दर्शन घडवण्याचा एक छोटासा प्रयत्न करण्यात आला आहे. हा अंक वाचकांपर्यंत पोहोचविताना मनस्वी आनंद होतो आहे!

हा अंक सादर करताना सर्व संचालक, मा. प्राचार्य, सर्व सहकारी, आजी-माजी विद्यार्थी, एस. व्ही. प्रेस, चिपळूणचे मधुभाऊ फडके आणि अंकाची सजावट व टंकलेखनाचे काम करणारे श्री. सुरेश काजारी, चिपळूण या सर्वांचा मी मनःपूर्वक आभारी आहे.

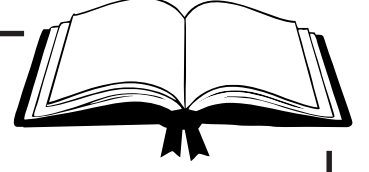
डॉ. सत्येंद्र विजय राजे

सहा. प्राध्यापक

५

भरारी
२०२४-२५

प्राचार्यांचा अहवाल

डॉ. बाळासाहेब यादव

प्राचार्य

प्रिय विद्यार्थी, शिक्षकवृंद व पालक,

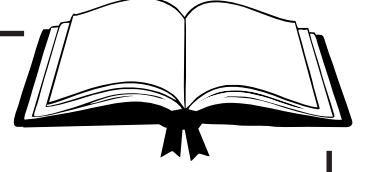
डॉ. तात्यासाहेब नातू कला आणि वरिष्ठ वाणिज्य महाविद्यालय मार्गताम्हाने या माझ्या महाविद्यालयासाठी शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ हे वर्ष शैक्षणिक, सांस्कृतिक आणि सामाजिक उपक्रमांनी परिपूर्ण असे ठरले आहे. आमच्या महाविद्यालयाने विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी विविध उपक्रमांचे आयोजन केले, जे विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानसंपन्नतेबरोबरच त्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासास मदत करणारे ठरले. महाविद्यालयातील प्रत्येक विभागाने स्वतःच्या क्षेत्रात उत्कृष्ट कार्य केले आहे आणि या वार्षिक अहवालाच्या माध्यमातून मी त्या सर्व उपक्रमांचा संक्षिप्त आढावा सादर करित आहे.

उपक्रमांची सुरुवात २६ जून २०२४ रोजी इतिहास व राज्यशास्त्र विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने संपन्न झालेल्या 'सामाजिक न्यायदिन'ने झाली. एन. एस. एस. विभाग व तहसील कार्यालय चिपळूण यांच्या संयुक्त विद्यमाने आणि श्री. पद्मावती ऑनलाईन सर्व्हिसेस, मार्गताम्हाने यांच्या सहकार्याने दिनांक २८ जून २०२४ रोजी एकदिवशीय 'शैक्षणिक दाखले नोंदणी कार्यशाळा' घेण्यात आली. दि. १ जुलै २०२४ रोजी विद्यार्थी परिषदेच्या वतीने प्रथम वर्षात प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांचे स्वागत करण्यात आले. सांस्कृतिक विभागाच्या वतीने दि. २२ जुलै २०२४ रोजी श्री. विलास रहाटे (देवरुख) यांचे 'फाईन आर्ट' या

विषयावरती मार्गदर्शनपर व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. दि. २३ जुलै २०२४ रोजी 'स्थानिक इतिहास लेखनातील इतिहास लेखनाचे महत्त्व' या विषयावर प्रा. सुप्रिया वाघे यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. मराठी विभागाच्या वतीने दि. ३१ जुलै २०२४ रोजी शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ च्या मराठी भाषा वाङ्मय मंडळाचा शुभारंभ करण्यात आला. मुंबई विद्यापीठाचा ५७ वा आंतरमहाविद्यालयीन सांस्कृतिक युवा महोत्सव (उत्तर रत्नागिरी विभाग) दिनांक ०२ ऑगस्ट २०२४ रोजी ICS महाविद्यालय खेड येथे झाला. कु. सानिया राजेश महाडीक हिने रांगोळी प्रकारात विभाग स्तरावर द्वितीय क्रमांक संपादन करून विद्यापीठ स्तरावर सहभाग नोंदवला.

दि. ०६ ऑगस्ट २०२४ रोजी मराठी भाषा वाङ्मय मंडळाच्या वतीने पारिभाषिक शब्दांचा संग्रह उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. इतिहास विभागाच्या वतीने दि. ९ ऑगस्ट २०२४ रोजी 'आंतरवर्गीय पोष्टर स्पर्धा' घेऊन क्रांतिदिन साजरा करण्यात आला. विद्यार्थ्यांच्या हस्तलिखितांचे संकलन करण्यात आले. सांस्कृतिक विभागाच्या वतीने दिनांक ११ डिसेंबर २०२४ ते २१ डिसेंबर २०२४ या कालावधीत 'गंधार युवा महोत्सवाचे' आयोजन करण्यात आले. ११ डिसेंबर २०२४ रोजी खाद्य महोत्सव संपन्न झाला. यामध्ये एकूण ९० विद्यार्थ्यांचा

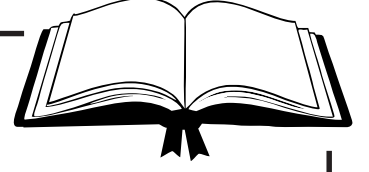
सहभाग होता. दिनांक १२ डिसेंबर २०२४ रोजी मेहंदी स्पर्धा घेण्यात आली. २३ विद्यार्थिनी या स्पर्धेत सहभागी होत्या. दिनांक १३ डिसेंबर २०२४ रोजी 'Brand Ambassador' स्पर्धा झाली. या स्पर्धेमध्ये सहाही वर्गानी सहभाग घेतला होता. दिनांक १३ डिसेंबर २०२४ रोजी पोस्टर प्रदर्शन स्पर्धा घेण्यात आली. एकूण १२ विद्यार्थी यात सहभागी होते. दिनांक २० डिसेंबर २०२४ रोजी रांगोळी स्पर्धा घेण्यात आली. एकूण १८ विद्यार्थी या स्पर्धेत सहभागी होते. ग्रंथालय विभागाच्या वतीने सोमवार दि. १२ ऑगस्ट २०२४ रोजी डॉ. एस. आर. रंगनाथन (भारतीय ग्रंथालय विज्ञानचे प्रणेते) यांची जयंती साजरी करण्यात आली. यावेळी स्पर्धा परीक्षा या विषयावरील ग्रंथांचे प्रदर्शन करण्यात आले होते. महाविद्यालयातील एफ.वाय.बी.ए. व एफ.वाय.बी.कॉम. च्या विद्यार्थीकरिता शुक्रवार दि. १६ ऑगस्ट २०२४ रोजी Library Orientation यावर आधारित कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आलेले होते.

एन.एस.एस. विभागाच्या वतीने मंडळ अधिकारी, मार्गताम्हाने यांच्या सहकार्याने दि. २० ऑगस्ट २०२४ रोजी विशेष मतदार नोंदणी जनजागृती शिबीराचे आयोजन करण्यात आले होते. इंग्रजी विभागाच्या वतीने दि. २३ ऑगस्ट २०२४ रोजी इंग्रजी संभाषण अभ्यासक्रम (English Speaking Course) चे उद्घाटन करण्यात आले. मराठी विभागाच्या वतीने दि. ०४ सप्टेंबर २०२४ रोजी 'मराठी भाषा वाडमय मंडळा'कडून लोकगीतांचा संग्रह उपक्रम ०२ चे आयोजन करण्यात आले होते. दि. ५ सप्टेंबर २०२४ रोजी विद्यार्थी परिषदेच्या वतीने शिक्षक दिन साजरा साजरा करण्यात आला. दि. १४ सप्टेंबर २०२४ रोजी हिंदी विभागाच्या वतीने हिंदी दिन साजरा करण्यात आला. या प्रसंगी श्री. अनिलकुमार जोशी यांनी

'भूमंडलीकरण और हिंदी भाषा' या विषयावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. मराठी विभागाच्या वतीने दि. २८ सप्टेंबर २०२४ रोजी 'स्पर्धा परीक्षेत मराठी विषयाचे महत्त्व' या विषयावर श्री. रोहित मते, संचालक- सम्राट अॅकॅडमी, सावर्डे यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने दि. २८ सप्टेंबर २०२४ रोजी ५८ वी ए. डी. श्राॅफ वक्तृत्व स्पर्धा घेण्यात आली. राज्यशास्त्र, अर्थशास्त्र विभाग आणि राष्ट्रीय सेवा योजना यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक २६ सप्टेंबर २०२४ रोजी डाक विभाग रत्नागिरी यांच्या वतीने आणि मार्गताम्हाने पोस्ट ऑफिस यांच्या सहकार्याने मार्गताम्हाने परिसरातील नागरिकांसाठी वित्तीय समायोजन मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले होते.

सावित्रीबाई फुले महिला विकास मंचच्या वतीने दि. ३० सप्टेंबर २०२४ ते दि. ०१ ऑक्टोबर २०२४ या कालावधीमध्ये दोन दिवसीय स्व:संरक्षण कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. यासाठी सोनाली वराडे सदस्य रत्नागिरी जिल्हा हौशी जुडो संघटना, गुहागर यांना आमंत्रित करण्यात आले होते. दि. १ ऑक्टोबर २०२४ रोजी विद्यार्थी परिषदेच्या विद्यार्थ्यांचा शपथविधी सोहळा संपन्न झाला. डॉ. माधव बापट प्राचार्य डी. बी. जे. कॉलेज चिपळूण प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते. ग्रंथालय व मराठी विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने मंगळवार दिनांक १५ ऑक्टोबर २०२४ रोजी डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांची ९३ वी जयंती वाचन प्रेरणा दिन म्हणून साजरी करण्यात आली. त्याप्रीत्यर्थ डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांच्या ग्रंथांचे ग्रंथ प्रदर्शन ग्रंथालयात भरवण्यात आले होते. दि. १७ ते २२ ऑक्टोबर या कालावधीत मुंबई येथे झालेल्या अॅथलेटिक्स स्पर्धेमध्ये कु. तन्वी मंगेश मोहिते हिने कोकण विभाग स्तरावर उंच उडी क्रीडा

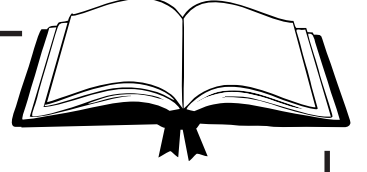
प्रकारात सुवर्ण पदक प्राप्त केले. अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने दि. २५ ऑक्टोबर २०२४ रोजी डॉ. दिनेश पारखे अर्थशास्त्र विभाग (पाटपन्हाळे वरिष्ठ महाविद्यालय) यांचे तृतीय वर्ष बी.ए.च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन व्याख्यानाचे आयोजन केले होते. ग्रंथालय विभागाच्या वतीने शुक्रवार दि. ६ डिसेंबर २०२४ ला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या ६८ व्या महापरिनिर्वाण दिनाचे औचित्य साधून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांवरील व त्यांनी लिहिलेल्या ग्रंथांचे प्रदर्शन भरविण्यात आलेले होते. डी.बी.जे. महाविद्यालय चिपळूण येथील प्रा. के. एस. सावरे, प्रमुख व्याख्याते म्हणून उपस्थित होते. क्रीडा विभागाच्या वतीने दि. १६ ते १७ डिसेंबर २०२४ या कालावधीत वार्षिक क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले होते. अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने दि. २३ व २४ डिसेंबर २०२४ रोजी Financial Literacy Program या विषयावर दोन दिवसीय राष्ट्रीय कार्यशाळा आयोजित केली होती. NISM & Kotak Securities कार्यक्रमाचे प्रायोजक होते.

एन एस एस विभागाच्या वतीने दि. २४ डिसेंबर २०२४ ते ३० डिसेंबर २०२४ या कालावधीत मु. पो. शिरवली येथे सात दिवशीय निवासी शिबीराचे आयोजन करण्यात आले होते. ग्रंथालय विभागाच्या वतीने 'वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा : वाचन पंधरवडा दि. १ ते १५ जानेवारी २०२५' निमित्त गुरुवार दिनांक ०२।०१।२०२५ रोजी सामुदायिक वाचन तासाचे आयोजन करण्यात आलेले होते. शुक्रवार दिनांक ०३।०१।२०२५ रोजी वाचन कौशल्य विकासावर कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. ग्रंथालय व हिंदी विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने बुधवार दिनांक १५।०१।२०२५ रोजी लेखक-वाचक संवादाचे आयोजन करण्यात आलेले होते. या कार्यक्रमाला

आय.सी.एस. महाविद्यालय खेड येथील डॉ. विद्या शिंदे मॅडम, उपस्थित होत्या. इंग्रजी विभागाने कला आणि विज्ञान महाविद्यालय, सावर्डे, ता. चिपळूण, जि. रत्नागिरी येथील इंग्रजी विभागासोबत दि. ०१ जानेवारी २०२५ रोजी सामंजस्य करार (MOU) केलेला आहे. सावित्रीबाई फुले महिला विकास मंचच्या वतीने दि. ०३ जानेवारी २०२५ रोजी क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले जयंती साजरी करण्यात आली. दि. ०७ जानेवारी २०२५ रोजी 'मासिक पाळीच्या वेळी आरोग्याची काळजी' या विषयावर अतिथि व्याख्यानाचे आयोजित करण्यात आले होते. या प्रसंगी डॉ. रोहिणी शिंदे, टी डब्ल्यू जे, शृंगारतळी या प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून उपस्थित होत्या.

इतिहास विभागाच्या वतीने दि. ८ जानेवारी २०२५ रोजी 'माहितीपट निर्मिती प्रक्रिया' या विषयावर डॉ. सत्येंद्र राजे यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. हिंदी विभागाच्या वतीने दि. ६ जानेवारी हा दिन पत्रकार दिन म्हणून साजरा करण्यात आला. 'पत्रकार के क्षेत्र मे रोजगार के अवसर' या विषयावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले. दिनांक ०८ जानेवारी २०२५ रोजी राज्यशास्त्र आणि राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने राष्ट्रीय मतदार दिनानिमित्त विद्यार्थ्यांमध्ये मतदार जनजागृती करण्यासाठी मतदार जनजागृती मेळावा घेण्यात आला. इंग्रजी विभागाच्या वतीने DSR अंतर्गत ०९ जानेवारी २०२५ रोजी डॉ. सुरेश सुतार यांचे ज्युनियर कॉलेज शिरवली येथील विद्यार्थ्यांसाठी मार्गदर्शनपर व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. याप्रसंगी विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षणामध्ये इंग्रजी भाषेच्या महत्त्वाची जाणीव करून देण्यात आली. 'मराठी विभाग' आणि 'मराठी भाषा वाडमय मंडळ' यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'भाषा संवर्धन पंधरवडा' निमित्त दिनांक १७ जानेवारी २०२५ रोजी

चारोळी सादरीकरण या उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. इंग्रजी विभागाच्या वतीने इंग्रजी साहित्याच्या अध्यापन मालिकेअंतर्गत दि. १८ जानेवारी २०२५ रोजी प्राध्यापक संकेत कुरणे यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या उपक्रमांतर्गत दुसरे व्याख्यान दि. २० जानेवारी २०२५ रोजी संपन्न झाले. यावेळी खरे, ढेरे आणि भोसले महाविद्यालय, गुहागर येथील डॉ. रामेश्वर सोळंके प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून उपस्थित होते.

मराठी विभागाच्या वतीने दिनांक २१ जानेवारी २०२५ रोजी 'पाटपन्हाळे एज्युकेशन सोसायटी'चे पाटपन्हाळे कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय पाटपन्हाळेच्या मराठी विभागासोबत सामंजस्य करार करण्यात आला. दि. २४ जानेवारी २०२५ रोजी Introduction of Various Schemes of Bank of Maharashtra या विषयावर कार्यशाळा घेण्यात आली. कार्यशाळेस श्री. रोहित विनायक भोसले, शाखा व्यवस्थापक, बँक ऑफ महाराष्ट्र, शाखा मार्गताम्हाने प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून उपस्थित होते. वाणिज्य विभाग आणि टी. डब्ल्यू. जे. यांच्या संयुक्त विद्यमाने २५ जानेवारी २०२५ रोजी जाहिरातीमधील करीयरच्या संधी या विषयावर तृतीय वर्ष वाणिज्यच्या विद्यार्थ्यांसाठी मार्गदर्शनपर व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. मराठी विभाग आणि मराठी भाषा वाडमय मंडळ यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'भाषा संवर्धन पंधरवडा' निमित्त दिनांक २५ जानेवारी २०२५ रोजी निबंध स्पर्धा घेण्यात आली. पाटपन्हाळे आर्ट्स, सायन्स आणि कॉमर्स महाविद्यालय शृंगारतळीच्या अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने दि. २५ जानेवारी २०२५ रोजी आयोजित रांगोळी स्पर्धेत कु. सानिया महाडिक व कु. वेदिका कदम यांनी तृतीय क्रमांक प्राप्त केला.

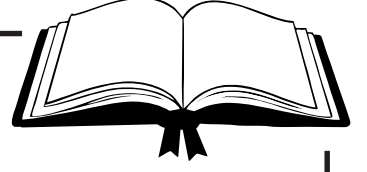
प्रजासत्ताक दिनी 'कर्तव्यपथ दिल्ली' येथे

झालेल्या संचलनात महाराष्ट्र राज्याचं प्रतिनिधित्व करताना कोळी नृत्यामध्ये महाविद्यालयाच्या सहा विद्यार्थिनी सहभागी झाल्या होत्या. भक्ती मंगेश गुजर - तृतीय वर्ष वाणिज्य, समृद्धी मंगेश गुजर - तृतीय वर्ष वाणिज्य, अंकिता दीपक पवार - तृतीय वर्ष कला, नेहा राजेंद्र कोतवडेकर - प्रथम वर्ष कला, प्रगती महेश घडशी - प्रथम वर्ष कला, आणि तन्वी मंगेश मोहिते - प्रथम वर्ष कला यांनी देशाच्या राजधानीमध्ये महाराष्ट्राचा भगवा फडकवला. या नृत्याची नोंद 'गिनीज बुक ऑफ वर्ल्ड' मध्ये झाली आहे.

मराठी विभागाच्या वतीने 'अभिजात मराठी भाषा संवर्धन' उपक्रमात सहभाग म्हणून दिनांक २८ जानेवारी २०२५ रोजी 'चिपळूण नगर परिषदे'कडे लोकगीतांचा आणि म्हणींचा संग्रह सादर करण्यात आला. या उपक्रमात एकूण १५ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. 'मराठी विभाग' आणि 'मराठी भाषा वाडमय मंडळ' यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'भाषा संवर्धन पंधरवडा' निमित्त मराठी भाषा संवर्धन आणि अभिजात दर्जा या विषयावर दिनांक ३० जानेवारी २०२५ रोजी सौ. मंजिरी मनिष दळवी सहा. शिक्षिका, वसंतराव भागवत माध्यमिक विद्यालय, मार्गताम्हाने यांचे अतिथी व्याख्यान झाले.

इतिहास विभागाच्या वतीने तु. बा. कदम कला विज्ञान आणि वाणिज्य महाविद्यालय भरणे यांच्याशी झालेल्या सामंजस्य करारांतर्गत ३१ जानेवारी २०२५ रोजी 'प्रश्नमंजुषा स्पर्धेचे' आयोजन करण्यात आले होते. क्रीडा विभागाच्या वतीने दि. २ फेब्रुवारी २०२५ रोजी 'मार्गताम्हाने मॅरेथॉन स्पर्धे'चे आयोजन करण्यात आले होते. हिंदी विभागाच्या वतीने दि. ४ फेब्रुवारी २०२५ ते २८ फेब्रुवारी २०२५ या कालावधीत 'अनुवाद कोर्स' चे आयोजन करण्यात आले. टि डब्ल्यू जे या संस्थेसोबत झालेल्या सामंजस्य करार अंतर्गत हेल्थ केअर सेंटरच्या

वतीने दि. २५ फेब्रुवारी २०२५ रोजी 'हिमोग्लोबीन तपासणी शिबिराचे' आयोजन करण्यात आले होते. मराठी विभाग आणि मराठी भाषा वाङ्मय मंडळ यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'मराठी भाषा गौरव दिना' निमित्त दि. २७ फेब्रुवारी २०२५ रोजी विविध 'काव्यप्रकारांचे सादरीकरण' हा कार्यक्रम घेण्यात आला. सावित्रीबाई फुले महिला विकास मंचच्या वतीने फेब्रुवारी २०२५ मध्ये 'स्त्रीयांविषयी सामाजिक मानसिकता बदलण्याची गरज' या विषयावर राज्यस्तरीय वेबिनारचे आयोजन करण्यात आले होते. इंग्रजी विभागाच्या वतीने 'इंग्रजी भाषा आणि स्पर्धा परीक्षा' या विषयावर एक दिवसीय कार्यशाळा फेब्रुवारी महिन्यात घेण्यात आली. विभागाच्या वतीने तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी मार्गदर्शनपर व्याख्यानाचे आयोजन मार्च महिन्यात महिन्यात करण्यात आले.

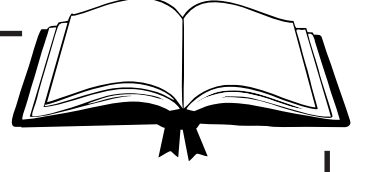
हिंदी विभागाच्या वतीने दि. १ मार्च २०२५ रोजी गझल या विषयावर मार्गदर्शनपर व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. दि. ४ मार्च २०२५ रोजी विद्यार्थी परिषदेच्या वतीने तृतीय वर्षातील विद्यार्थ्यांना शुभेच्छा देण्यात आल्या. महिला विकास मंचच्या वतीने दि. ०८ मार्च २०२५ रोजी 'आंतरराष्ट्रीय महिला दिन' साजरा करण्यात आला. निवृत्त प्रा. रश्मी आढेकर, खरे ढेरे भोसले महाविद्यालय, गुहागर या प्रमुख मार्गदर्शक होत्या. याप्रसंगी 'अहिल्याबाईंचे कार्य' या विषयावर त्यांनी विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन केले. आय. सी. एस. कॉलेज खेडच्या हिंदी विभागाशी झालेल्या सामंजस्य करारांतर्गत हिंदी विभागाच्या वतीने तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी डॉ. विद्या शिंदे यांच्या मार्गदर्शनपर व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. कु. पार्थ पांडुरंग कान्हेरे याची AITWPF 12 व्या राष्ट्रीय ट्रेडिशनल रेसलिंग स्पर्धा २०२४ साठी निवड झाली. त्याचबरोबर

कुमार पार्थ पांडुरंग कान्हेरे, आदित्य अरविंद बुदर, वेदांत मंगेश करंजकर यांची रत्नागिरी जिल्हा रग्बी संघात निवड झाली आहे.

या वर्षभरातील प्रत्येक उपक्रमाला मार्गताम्हाने एज्युकेशन सोसायटीचे अध्यक्ष मा. मधुकरराव चव्हाण आणि सर्व संचालक, प्राध्यापकवर्ग, विद्यार्थी, पालक व प्रशासकीय कर्मचारी यांनी दिलेल्या सहकार्याबद्दल मी मनःपूर्वक आभार व्यक्त करतो. भविष्यातही आपण सर्वांनी महाविद्यालयाच्या प्रगतीसाठी भरीव योगदान द्यावे, ही अपेक्षा. येत्या शैक्षणिक वर्षात आम्ही अधिक जोमाने कार्य करून नवीन उच्चांक गाठू, असा मला सार्थ विश्वास आहे.

धन्यवाद !

... अनुक्रमणिका ...

कार्यवृत्तांत २०२४-२५

प्राध्यापक जगत

मराठी विभाग

भारतरत्न डॉ. मनमोहन सिंह

अरुणा असफ अली

भारतरत्न राजीव गांधी

आचार्य विनोबाजी भावे

सी. व्ही. रमण

हिन्दी विभाग

भारतरत्न : भारत का सर्वोच्च नागरिक सम्मान

डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन

भारतरत्न 'श्री. पांडुरंग वामन काणे'

आचार्य विनोबा भावे

अटल बिहारी वाजपेयी

भारतरत्न : धोंडो केशव कर्वे

Department of English

Mother Teresa : A Beacon of Compassion and Humanity

Dr. A.P.J. Abdul Kalam : The People's President

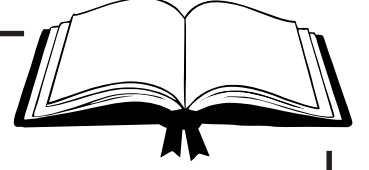
Indira Gandhi : A Pioneering Leader of India

Amartya Sen : A Visionary Economist and Philosopher

Jawaharlal Nehru : Architect of Modern India

Satyajit Ray : A Celebration of Legacy and Spirit

Form IV, Rule (No. 8) Central Rule 1956
Statement about ownership & owner particulars about the magazine

BHARARI

Year 2024-25

Margtamhane Education Society's

DR. TATYASAHEB NATU COLLEGE OF ARTS & SENIOR COLLEGE OF COMMERCE,

Margtamhane, Tal. Chiplun, Dist. Ratnagiri. 415702
Ph. (02355) 270169, Mobile : 9422878705
Email : natucollege@gmail.com
Web : www.natucollege.org

Printers Name

S. V. Press Offset Division, Chiplun

Publisher

Principal Dr. Balasaheb Yadav

Chief Editor

Dr. Sattendra V. Raje

I Principle Dr. Balasaheb Yadav hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Signature of Publisher

sd/-

Prin. Dr. Balasaheb Yadav

१२

भरारी
२०२४-२५

प्राचार्यासह कला शाखा
प्राध्यापक वर्ग

प्राचार्यासह वाणिज्य शाखा
प्राध्यापक वर्ग

प्राचार्यासह
शिक्षकेतर कर्मचारी वर्ग

प्रथम वर्ष विद्यार्थी
स्वागत समारंभ

माजी विद्यार्थी मेळावा
दि. १।०२।२०२५

महाविद्यालयातील वाणिज्य शाखेतील माजी विद्यार्थी कु. आशिष पवार
याची मुंबई, अंबरनाथ येथील श्री स्टार हॉटेल कृष्णा पॅलेस येथे
अकाऊंटंट म्हणून निवड झाल्याबद्दल सत्कार

दि. ९ जाने. २०२५ रोजी महाविद्यालयात आयोजित केलेल्या
आय.सी.आय.सी.आय. कॉम्पस प्लेसमेंट सेल प्रसंगी
आय.सी.आय.सी.आय. चे पदाधिकारी श्री. मितेश आहेर आणि आशिष राऊत

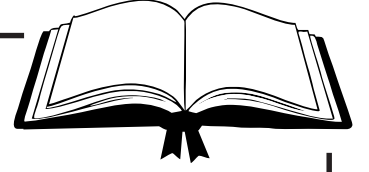

दि. ९ जाने. २०२५ रोजी आय.सी.आय.सी.आय. कॉम्पस
प्लेसमेंटमध्ये रिलेशनशीप ऑफिसर पदी
कु. मुस्तकीम चोगले याची निवड

क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले महिला विकास मंचाच्या वतीने T.W.J. बरोबर
झालेल्या सामंजस्य करारांतर्गत 'मासिक पाळीच्या दिवसात आरोग्याची
काळजी' या विषयावर डॉ. रोहिणी शिंदे यांचे व्याख्यान

Margtamhane Education Society's
Dr. Tatyasaheb Natu College Of Arts & Senior College Of Commerce,
Margtamhane, Tal. Chiplun, Dist. Ratnagiri. 415702

Teaching Staff 2024-25

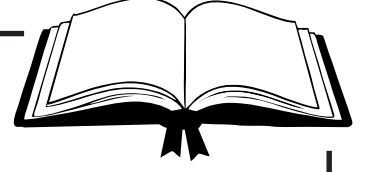
Principal : Dr. Balasaheb Yadav M. A., Ph.D. (English)

1	Dr. Balasaheb G. Yadav	M.A., Ph.D. (English)
2	Dr. N. B. Dongare	M.A. (Pol. Sci) NET, Ph.D.
3	Dr. S. V. Raje	M.A., (History) M.Phil. (History) Ph.D
4	Dr. S. B. Katkar	M.A., M.Phil. (Economics), Ph.D
5	Dr. S. D. Sutar	M.A., (English), Ph.D.
6	Asst. Prof. R.S. Mane	M.A., M.Phil. (Hindi) Ph.D. (Registered)
7	Mr. A. S. Kamble	Librarian B.A., D.B.M., M.L.I.S.C., M.Phil., NET/SET
8	Dr. Prajakta Shinde	M.A., B.Ed. (English), SET, Ph.D.
9	Asst. Prof. Supriya S. Waghe	M.A. (History), NET, Ph.D. (Registered)
10	Asst. Prof. Vikrant Vasant Teravkar	M.A., NET (Marathi)
11	Asst. Prof. Priyanka M. Mane	M.A., D.Ed., B.Ed., SET NET
12	Asst. Prof. Yuvraj Jadhav	M.A. NET (Hindi), Ph.D. (Registered)
13	Asst. Prof. P. P. Goythale	M.Com.
14	Asst. Prof. Varsha. V. Bobhaskar	M.A. (Economics) B.Ed.
15	Asst. Prof. S. S. Mestri	M.A. (Economics)
16	Asst. Prof. Anvi Nikam	M.Com.
17	Asst/ Prof. Shahaarukh H. Chogale	M.Com.

NonTeaching Staff

1	Shri. Rajendra Tatoji Vichare	Head Clerk
2	Shri. Sudhir Anant Chavan	Sr. Clerk
3	Smt. Swati Sanjeet Chavan	Jr. Clerk
4	Shri. Dilip Laxman Kanekar	Lib. Attend.
5	Shri. Sandip Shankar Jangam	Peon
6	Shri. Sandeep Rajaram Chavan	Peon
7	Smt. Sampada Santosh Chavan	Peon

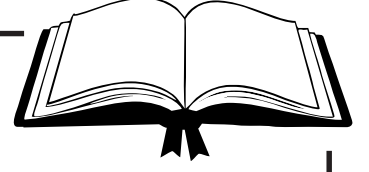
कार्यवृत्तांत २०२४-२५

* मराठी विभाग *

सहा. प्राध्या. विक्रान्त वसंत टेवकर
सहा. प्राध्या. सौ. प्रियांका मयुरेश माने

- * ३१ जुलै २०२४ रोजी शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ च्या 'मराठी भाषा वाङ्मय मंडळा'चा शुभारंभ करण्यात आला. एकूण १६ विद्यार्थी सहभागी होते.
- * ०६ ऑगस्ट २०२४ रोजी 'मराठी भाषा वाङ्मय मंडळा'कडून 'पारिभाषिक शब्दांचा संग्रह' (उपक्रम क्र. १) करण्यात आला.
- * ०४ सप्टेंबर २०२४ रोजी 'मराठी भाषा वाङ्मय मंडळा'कडून 'लोकगीतांचा संग्रह' (उपक्रम ०२) करण्यात आला. एकूण ११ विद्यार्थी उपस्थित होते.
- * २८ सप्टेंबर २०२४ रोजी 'स्पर्धा परीक्षेत मराठी विषयाचे महत्त्व' या विषयावर श्री. रोहित मते, संचालक सम्राट अॅकॅडमी, सावर्डे यांचे व्याख्यान झाले. एकूण १५० विद्यार्थी सहभागी होते. दिनांक २१।०१।२०२५ रोजी 'पाटपन्हाळे एज्युकेशन सोसायटी'चे पाटपन्हाळे कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय पाटपन्हाळे (मराठी विभाग) सोबत सामंजस्य करार झाला.
- * 'अभिजात मराठी भाषा संवर्धन' उपक्रमात सहभाग म्हणून 'चिपळूण नगर परिषदे' कडे 'लोकगीतांचा आणि म्हणींचा संग्रह' दिनांक २८।०१।२०२५ रोजी सादर. एकूण १५ विद्यार्थ्यांनी या उपक्रमात सहभाग घेतला होता.
- * सामंजस्य करारांतर्गत तृतीय वर्ष विद्यार्थी मार्गदर्शन वर्ग फेब्रुवारी मध्ये नियोजित 'मराठी विभाग' आणि 'मराठी भाषा वाङ्मय मंडळ' आयोजित 'भाषा संवर्धन पंधरवडा' निमित्त दिनांक १७।०१।२०२५ रोजी 'चारोळी सादरीकरण' उपक्रम सादर करण्यात आला. एकूण १३ विद्यार्थी सहभागी होते.
- * 'मराठी विभाग' आणि 'मराठी भाषा वाङ्मय मंडळ' आयोजित 'भाषा संवर्धन पंधरवडा' निमित्त दिनांक २५।०१।२०२५ रोजी 'निबंध स्पर्धा' घेण्यात आली. एकूण १६ विद्यार्थी सहभागी होते. या स्पर्धेचा निकाल पुढीलप्रमाणे:-
प्रथम- 'श्रेया विश्वनाथ कळंबाटे' प्रथम वर्ष वाणिज्य. 'स्त्री-भूण हत्या एक शाप' या विषयावर निबंध लेखन.
द्वितीय- सुहानी चंद्रकांत निवळकर, प्रथम वर्ष कला, 'माझी मायबोली मराठी' या विषयावर निबंध लेखन.
तृतीय- वेदश्री विलास सोंडकर, प्रथम वर्ष कला, 'कशासाठी ही साहित्य संमेलने ?' या विषयावर निबंध लेखन.
उत्तेजनार्थ प्रथम- सानिया राजेश महाडीक, द्वितीय वर्ष कला, 'शासन विद्यापीठे आणि मराठी

भाषा' या विषयावर निबंध लेखन.

उत्तेजनार्थ द्वितीय – केदार सुभाष लिंगायत, प्रथम वर्ष कला, 'विविध कला गुणांनी नटलेली मराठी भाषा' या विषयावर निबंध लेखन.

- * 'मराठी विभाग' आणि 'मराठी भाषा वाङ्मय मंडळ' आयोजित 'भाषा संवर्धन पंधरवडा' निमित्त 'मराठी भाषा संवर्धन आणि अभिजात दर्जा' या विषयावर सौ. मंजिरी मनिष दळवी

(सहा. शिक्षिका, वसंतराव भागवत माध्यमिक विद्यालय, मार्गताम्हाने) यांचे दिनांक ३०।०१।२०२५ रोजी अतिथी व्याख्यान झाले. एकूण १६ विद्यार्थी सहभागी होते.

- * 'मराठी विभाग' आणि 'मराठी भाषा वाङ्मय मंडळ' आयोजित 'मराठी भाषा गौरव दिना'निमित्त विविध काव्यप्रकारांचे सादरीकरण' कार्यक्रम (२७ फेब्रुवारी २०२५ रोजी नियोजित).

* हिंदी विभाग *

प्रा. रामचंद्र सा. माने

(हिंदी विभाग प्रमुख)

प्रा. युवराज सु. जाधव

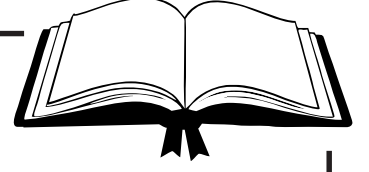
(हिंदी विभाग सदस्य)

- * हिंदी दिन १४ सितंबर २०२४ के शुभ अवसर पर महाविद्यालय में श्री. अनिलकुमार जोशीजी के अतिथी व्याख्यान का आयोजन किया गया था। उनके व्याख्यान का विषय 'भूमंडलीकरण और हिंदी भाषा' था। हिंदी दिन के कार्यक्रम में कुल छात्र २८ ने सहभाग लिया था।
- * हिंदी विभाग ने ६ जनवरी मराठी 'पत्रकार दिन' का महत्त्व जानकर दिनांक ७ जनवरी २०२५ को श्री. अनिल कुमार जोशीजी के अतिथी व्याख्यान का आयोजन किया गया था। उनके व्याख्यान का विषय 'पत्रकार के क्षेत्र में रोजगार के अवसर' था। 'पत्रकार दिन' के कार्यक्रम में कुल छात्र ६२ ने सहभाग लिया था।
- * हिंदी विभाग ने ४ फरवरी से २८ फरवरी २०२५ तक अनुवाद का कोर्स का आयोजन किया गया

था। इस कोर्स का उद्घाटन के समय डॉ. सविता काशिराम तायडे, हिंदी विभाग प्रमुख, एस. एन. डी. टी. कला एवं एस. सी. बी. वाणिज्य तथा विज्ञान महिला महाविद्यालय, चर्चगेट, मुंबई - ४०००२० उपस्थित थी। उन्होंने अनुवाद कोर्स के संदर्भ में हिंदी विभाग के सभी छात्रों को मौलिक मार्गदर्शन भी किया। इस कार्यक्रम में कुल छात्र २५ ने सहभाग लिया था।

- * हिंदी विभाग की आरे से तृतीय वर्ष कला तथा प्रथम एवं द्वितीय वर्ष कला हिंदी के छात्रों को 'गजल' पर अतिथी व्याख्यान का आयोजन दि. ०१।०३।२०२५ को किया गया था। इस कार्यक्रम के प्रमुख अतिथी डॉ. प्रकाश धुमाळजी थे। उनके गजल का कार्यक्रम का अस्वाद हिंदी के सभी छात्रोंने ले लिया। कुल छात्र ३०

सहभागी हुए थे।

- * हिंदी विभाग की ओर से डॉ. विद्या शशिकांत शिंदेजी का तृतीय वर्ष कला के छात्रों को मार्गदर्शन पाठ्यक्रम पर अतिथी व्याख्यान का आयोजन किया था। इस कार्यक्रम में १२ छात्र सहभागी हुए थे।
- * हिंदी विभाग व ग्रंथालय विभाग यांच्या संयुक्त

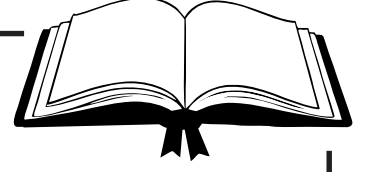
विद्यमाने दि. १५ जानेवारी २०२५ रोजी 'लेखक वाचन संवाद' या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. या प्रसंगी लेखिका डॉ. विद्या शिंदे आय. सी. एस. महाविद्यालय खेड यांची उपस्थिती होती. सदर कार्यक्रमास एकूण ३० विद्यार्थी उपस्थित होते.

* अर्थशास्त्र विभाग *

डॉ. संगिता भालचंद्र काटकर

१. अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने ५८ वी ए. डी. श्रॉफ वक्तृत्व स्पर्धा २८।०९।२०२४ रोजी घेण्यात आली. या स्पर्धेत १३ विद्यार्थी सहभागी झाले होते. त्यामध्ये खालील विद्यार्थ्यांनी सुयश संपादन केले.
  - * कु. सृष्टी प्रकाश गुढेकर - प्रथम क्रमांक (रु. २५००/- आणि प्रशस्तीपत्रक)
  - * कु. आकांक्षा गणेश कदम - द्वितीय क्रमांक (रु. १५००/- आणि प्रशस्तीपत्रक)
  - * कु. तेजस्वी कृष्णा लिंगायत - तृतीय क्रमांक (रु. १०००/- आणि प्रशस्तीपत्रक)
  - * कु. मुस्तकीम हिदायत चौगुले - उत्तेजनार्थ (प्रशस्तीपत्रक)
  - * कु. मुकुंद महेश इंदुलकर - उत्तेजनार्थ (प्रशस्तीपत्रक)
२. दि. २५।१०।२०२४ रोजी डॉ. दिनेश पारखे अर्थशास्त्र विभाग पाटपन्हाळे वरिष्ठ महाविद्यालय, तृतीय वर्ष बी. ए. अर्थशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शनपर व्याख्यानाचे आयोजन केले होते. कार्यक्रमाला ९ विद्यार्थी उपस्थित होते.
३. महाविद्यालयातील कला व वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थ्यांसाठी दि. २३ व २४ डिसेंबर २०२४ रोजी दोन दिवसीय "Financial Literacy Program" या विषयावर राष्ट्रीय कार्यशाळा आयोजित केली होती. NISM & Kotak Securities कार्यक्रमाचे आयोजक होते. श्री. गुरुदेव आजगांवकर - साधन व्यक्ती होते. कार्यशाळेत ६३ विद्यार्थी सहभागी होते.
४. दिनांक २४।०९।२०२५ रोजी "One day workshop on Introduction of Various Schemes of Bank of Maharashtra" ही कार्यशाळा आयोजित केली. कार्यशाळेस श्री. रोहित विनायक भोसले शाखा व्यवस्थापक, बँक ऑफ महाराष्ट्र, शाखा मार्गताम्हाने यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. कार्यशाळेत ५६ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता.
५. पाटपन्हाळे कला, वाणिज्य आणि विज्ञान

महाविद्यालय, शृंगारतळी - अर्थशास्त्र विभाग
आयोजित रांगोळी स्पर्धेत अर्थशास्त्र विभागातील
कु. सानिया महाडीक (S.Y.B.A.) व कु.

वेदीका कदम (S.Y.B.A.) सहभागी होत्या. या
विद्यार्थीनींच्या रांगोळीला तृतीय क्रमांक प्राप्त
झाला. दि. २५।०१।२०२५ रोजी स्पर्धा झाली.

* इतिहास विभाग *

डॉ. सत्येंद्र विजय राजे
(इतिहास विभाग प्रमुख)

- * दि. ५ जुलै २०२४ रोजी इतिहास विभागामध्ये सहाय्यक प्राध्यापक म्हणून प्रा. सुप्रिया वाघे यांची नियुक्ती.
- * दि. २६ जून २०२४ रोजी इतिहास विभाग आणि राज्यशास्त्र विभाग संयुक्त विद्यमाने “सामाजिक न्याय दिवस” साजरा करण्यात आला.
- * दि. २३ जुलै २०२४ रोजी “स्थानिक इतिहास लेखनातील लोककलांचे महत्त्व” या विषयावर इतिहास विभागाच्या प्राध्यापिका सुप्रिया वाघे यांनी मार्गदर्शन केले.
- * दि. ९ ऑगस्ट २०२४ रोजी क्रांतिदिनाचे औचित्य साधून पोस्टर स्पर्धा घेण्यात आली.
- * दि. ५ जुलै २०२४ रोजी इतिहास विभागामध्ये सहाय्यक प्राध्यापक म्हणून प्रा. सुप्रिया वाघे यांची नियुक्ती.
- * दि. २६ जून २०२४ रोजी इतिहास विभाग आणि राज्यशास्त्र विभाग संयुक्त विद्यमाने “सामाजिक न्याय दिवस” साजरा करण्यात आला.
- * दि. २३ जुलै २०२४ रोजी “स्थानिक इतिहास लेखनातील लोककलांचे महत्त्व” या विषयावर इतिहास विभागाच्या प्राध्यापिका सुप्रिया वाघे यांनी मार्गदर्शन केले.
- * दि. ९ ऑगस्ट २०२४ रोजी क्रांतिदिनाचे औचित्य साधून पोस्टर स्पर्धा घेण्यात आली.
- * द्वितीय क्रमांक : कु. सानिया रोहिणी राजेश महाडीक - S.Y.B.A.
- * तृतीय क्रमांक : कु. मेघना सुरेखा राजेश कदम - F.Y.B.A.
- * स्पर्धेचे परीक्षण प्रा. विकास मेहेंदळे यांनी केले.
- * क्रांतिदिनाच्या निमित्ताने विद्यार्थ्यांच्या हस्तलिखिताचे संकलन करण्यात आले.
- * दिनांक ८ जानेवारी २०२५ रोजी “माहितीपट निर्मिती प्रक्रिया” या विषयावर डॉ. सत्येंद्र राजे यांनी मार्गदर्शन केले.
- * दि. ३ जानेवारी २०२५ रोजी MOU अंतर्गत इतिहास विभाग आणि तु. बा. कदम कला, विज्ञान आणि वाणिज्य महाविद्यालय भरणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने इतिहास विषयावर प्रश्नमंजूषा स्पर्धा घेण्यात आली.

स्पर्धेतील विजेते :

प्रथम क्रमांक : कु. मयुर अपर्णा अजित आग्ने -
T.Y.B.Com.

* राज्यशास्त्र विभाग *

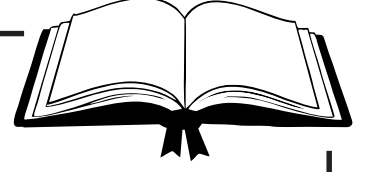
सहा. प्राध्या. डॉ. नामदेव डोंगरे

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२०२५ मध्ये राज्यशास्त्र
विभागाच्या खालीलप्रमाणे उपक्रम राबविण्यात आले.

१. सामाजिक न्याय दिन : राज्यशास्त्र विभाग आणि
इतिहास विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक

२६।०६।२०२४ रोजी छ. शाहु महाराज यांचा
जन्म दिन ‘सामाजिक न्याय दिन’ म्हणून साजरा
करण्यात आला. या प्रसंगी सौ. कृतिका सोहनी,
मुख्याध्यापक मार्गताम्हाने इंग्लिश मिडीअम

- स्कूल यांनी “सामाजिक न्याय दिन आणि आपला समाज” या विषयावर व्याख्यान दिले. या कार्यक्रमात एकुण ४४ विद्यार्थी सहभागी झाले होते.
२. **राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण ओळख प्रथम वर्ष B.A. Bcom. कार्यशाळा :** राज्यशास्त्र, अर्थशास्त्र विभाग, महाविद्यालयातील NEP विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक १६।०७।२०२४ रोजी राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण ओळख प्रथम वर्ष B.A. B.Com. विद्यार्थ्यांसाठी कार्यशाळा घेण्यात आली. NEP-2020 Vertical नुसार निवडावयाच्या विषयाची ओळख, विषयानुसार क्रेडिट्स इत्यादींची माहिती या कार्यशाळेत देण्यात आली. प्रभारी प्राचार्य डॉ. संगिता काटकर महाविद्यालयातील NEP-2020 अंमलबजावणी कमिटी प्रमुख डॉ. नामदेव डोंगरे यांनी या कार्यशाळेत मार्गदर्शन केले. एकुण ३५ विद्यार्थी या कार्यशाळेत सहभागी झाले होते.
३. **वित्तीय साक्षरता मेळावा :** राज्यशास्त्र विभाग आणि अर्थशास्त्र विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक २६।०९।२०२४ रोजी डाक विभाग रत्नागिरी यांच्या वतीने आणि मार्गताम्हाने पोस्ट ऑफिस यांच्या सहकार्याने मार्गताम्हाने परिसरातील नागरिकांसाठी वित्तीय समायोजन मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले. पोस्टाच्या विविध योजनांची माहिती या मेळाव्यात देण्यात आली. मार्गताम्हाने पोस्ट ऑफिसच्या उप-डाकपाल श्रीमती उमा कदम आणि डाक कर्मचारी यांचे सहकार्य मिळाले.
४. **संविधान दिनानिमित्त अतिथी व्याख्यान :** संविधान दिनानिमित्त दिनांक २६।११।२०२५ रोजी संविधान आणि शासन पद्धती या विषयावर स. प्रा. रश्मी आडेकर, इतिहास विभागप्रमुख खरे-ढेरे-भोसले महाविद्यालय, गुहागर यांनी व्याख्यान दिले.
५. **प्रथम वर्ष B.A./B.Com. विद्यार्थ्यांसाठी विशेष व्याख्यान:-** प्रथम वर्ष B.A. BCom. विद्यार्थ्यांसाठी राज्यशास्त्राची ओळख व्हावी या उद्देशाने ‘ओळख राज्यशास्त्राची’ या विषयावर दिनांक २४।०१।२०२४ रोजी डॉ. नामदेव डोंगरे, राज्यशास्त्र विभागप्रमुख यांनी विशेष व्याख्यान दिले.
६. **NEP-2020 स्कूल २.० कनेक्ट जनजागृती :** राज्यशास्त्र विभाग आणि महाविद्यालयातील NEP विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक ०८।०१।२०२५ रोजी NEP-2020 स्कूल २.० कनेक्ट कार्यक्रम घेण्यात आला. सौ. क. वा. पेठे कनिष्ठ महाविद्यालय मार्गताम्हाने येथे महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. बाळासाहेब यादव, महाविद्यालयातील NEP-2020 अंमलबजावणी कमिटी प्रमुख डॉ. नामदेव डोंगरे यांनी या कार्यशाळेत मार्गदर्शन केले. एकुण ११४ विद्यार्थी या कार्यशाळेत सहभागी झाले होते.
७. **DSR अंतर्गत व्याख्यान:** DSR अंतर्गत दिनांक ०८।०१।२०२५ रोजी नूतन माध्यमिक व उच्च माध्यमिक विद्यालय डूगवे - शिरवली येथे भारतीय संविधान या विषयावर व्याख्यान दिले.
८. **मतदार जनजागृती मेळावा :** दिनांक

०८।०१।२०२५ रोजी राष्ट्रीय मतदार दिना निमित्त महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांमध्ये मतदार जनजागृती करण्यासाठी मतदार जनजागृती मेळावा घेण्यात आला. भारतीय निवडणूक आयोगाची मतदार शपथ विद्यार्थ्यांना देण्यात

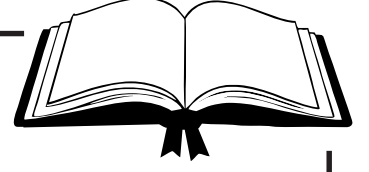
आली. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. बाळासाहेब यादव, इतिहास विभाग प्रमुख डॉ. सतेंद्र राजे, स. प्रा. शाहरुख चोगले, स. प्रा. सुप्रिया वाघे यांनी या मेळाव्यात मतदार जनजागृतीसाठी मार्गदर्शन केले.

Department of Commerce

Events 2024-2025

1. Organized Workshop on 'NEP 2020 Framework and Credit System' on 01/08/2024. Dr. Namdev Dongre (Head, NEP 2020 Committee of the college), was present as a guest speaker. Forty Three (43) students were present for the workshop.
2. Organized Two days' workshop on 'Sales and Marketing Training under Youth Skill Building' during the period from 09th to 10th August 2024 with Y4D Foundation 402, The Onyx, Near Euro School, Wakad, Pune. Sixty-Eight (68) students were present in the workshop.
3. Conducted a Bridge Course for F.Y. Students during the period 12th August to 14 August 2024. Sixteen (16) students were present for the course.
4. Memorandum of Understanding is signed with the Department of Commerce of Arts & Science College Sawarde Tal: Chiplun, Dist: Ratnagiri on 1st January 2025.
5. Organized a Guest lecture under the MOU with the Department of Commerce of Arts & Science College Sawarde on 25th January 2025 at Sawarde. Fifty-Three (53) students were present for the lecture.
6. Organized a Guidance Lecture on Employment Opportunity in Advertising field jointly with TWJ Shrungartali on 25th January 2025. Twenty-Five (25) students were present for the lecture.
7. Conducted a Guest Lecture on Built Up and Progress of Small-Scale Industries on 03/02/2025. Mr. Chetan Godbole (Nilaya Foundation, Pune) was present as the Resource Person. Forty-Three (43) students were present for the lecture.
8. Conducted a Guest Lecture under collaborative teaching on Presentation Skills on 10/02/2025. Dr. Prajkta Shinde (Department of

- English) was present as a guest speaker.
9. Organized a Study Tour under which students visited Parle Industry Pune (Vadgaon) on 16th Feb. 2025. (Thirty-Nine) 39 students were accompanied by two Assistant Professors in the Industrial Visit.
10. The Department will organize a Guidance Session for the customers in the Bank of Maharashtra
- Margtamhane Branch on the topic 'How to Fill Various Forms'?
11. The Department will organise an Online State Level Quiz Competition for Commerce Students in Accountancy in the month of February 2025. It will be conducted jointly with the Department of Commerce, Arts and Science College Sawarde.

* सावित्रीबाई फुले महिला विकास मंच *

डॉ. प्राजक्ता प्रशांत शिंदे

महाविद्यालयातील सावित्रीबाई फुले महिला विकास मंचा अंतर्गत शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये पुढील कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

* दोन दिवसीय स्व:संरक्षण कार्यशाळेचे आयोजन ३०।०९।२०२४-०१।१०।२०२४ या कालावधी मध्ये महाविद्यालयीन विद्यार्थिनींसाठी दोन दिवसीय स्व:संरक्षण कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळेसाठी सोनाली वरांडे सदस्य रत्नागिरी जिल्हा हौशी जुडो संघटना, गुहागर यांना आमंत्रित करण्यात आले होते. या दोन दिवसीय स्व:संरक्षण कार्यशाळेमध्ये जुडोसंबंधित अनेक डावपेचांचे सराव करून घेण्यात आले. या प्रशिक्षण कार्यशाळेअंतर्गत पहिल्या सत्रात स्व:संरक्षण व त्याचे महत्त्व या वर कु. सोनाली वरांडे यांनी व्याख्यान दिले व दुसऱ्या सत्रात सराव करून घेतला.

या कार्यशाळेसाठी एकूण ५९ विद्यार्थिनीं सहभागी झाल्या.

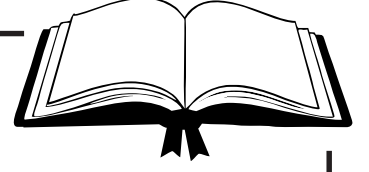
* क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले जयंती

०३।०१।२०२५ रोजी क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले जयंती उत्साहात साजरी झाली. या प्रसंगी सह. शिक्षिका वर्षा विनोद भोंबसकर, वसंतराव भागवत माध्यमिक विद्यालय व कमलाबाई वामन पेठे कनिष्ठ विद्यालय मार्गताम्हाणे प्रमुख व्याख्याते म्हणून उपस्थित होत्या. त्यांनी 'सावित्री बाईंचे महिला शिक्षणाला योगदान' या विषयावर व्याख्यान दिले. या कार्यक्रमाला एकूण ४८ विद्यार्थी उपस्थित होते.

* 'मासिक पाळीच्या वेळी आरोग्याची काळजी' या विषयावर अतिथि व्याख्यान

०७।०१।२०२५ रोजी 'मासिक पाळीच्या वेळी आरोग्याची काळजी' या विषयावर अतिथि

व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. या विषयावर विचार व्यक्त करण्यासाठी डॉ. रोहिणी शिंदे, टी डब्लू जे, शृंगारतळी यांना आमंत्रित करण्यात आले होते. या प्रसंगी प्रमुख व्याख्यात्यांनी विद्यार्थिनींना सादर विषयावर अतिशय उपयुक्त माहिती दिली व त्यांच्या प्रश्न उत्तरांच्या सत्रामध्ये शंकांचे निरसन केले.

या व्याख्यानासाठी एकूण ४८ विद्यार्थिनीं उपस्थित होत्या.

- * **स्त्रियांविषयी सामाजिक मानसिकता बदलण्याची गरज या विषयावर राज्यस्तरीय वेबिनार**
फेब्रुवारी २०२५ रोजी 'स्त्रियांविषयी सामाजिक

मानसिकता बदलण्याची गरज' या विषयावर राज्यस्तरीय वेबिनार घेण्यात येणार आहे. या वेबिनारसाठी डॉ. रोहिणी शिंदे, टी डब्लू जे, शृंगारतळी, संध्या साळुंखे, अपरान्त हॉस्पिटल, चिपळूण यांना मार्गदर्शक म्हणून आमंत्रित करण्यात आले आहे.

- * **आंतरराष्ट्रीय महिला दिन**

०८।०३।२०२५ रोजी आंतरराष्ट्रीय महिला दिन साजरा करण्यात येणार आहे. निवृत्त प्रा. रश्मि आढेकर, खरे ढेरे भोसले महाविद्यालय, गुहागर या उपस्थित राहणार आहेत. 'अहिल्याबाईंचे कार्य' या विषयावर त्या विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन करणार आहेत.

* **आजीवन अध्ययन व विस्तार विभाग (DLLE) ***

प्रा. रामचंद्र सा. माने
(विभाग प्रमुख)

सन २०२४-२०२५ या शैक्षणिक वर्षामध्ये विभागात एकूण १० विद्यार्थी सहभागी झाले होते. लोकसंख्या शिक्षण (PEC) अंतर्गत विद्यार्थ्यांनी विस्तार प्रकल्प पूर्ण केले. मुंबई विद्यापीठाच्या DLLE विभागाने नवनिर्माण महाविद्यालय लोवले-संगमेश्वर येथे दि. १२ ऑगस्ट २०२४ रोजी प्रथम सत्र प्रशिक्षण

उपक्रमात मा. समन्वयक प्रा. रामचंद्र माने यांनी सहभाग घेतला होता आणि मोरवंडे-बोरज ज्ञानदिप कॉलेज येथे द्वितीय सत्र प्रशिक्षणाचे आयोजन केले होते. सदर प्रशिक्षण वर्गामध्ये एका विद्यार्थिनीने दि. १०।११।२०२४ रोजी सहभाग घेतला होता.

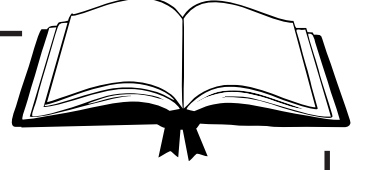
* **विद्यार्थी परिषद अहवाल ***

डॉ. सत्येंद्र विजय राजे
मार्गदर्शक - विद्यार्थी परिषद

- * दि. १ जुलै २०२४ रोजी महाविद्यालयाच्या विद्यार्थी परिषदेच्या वतीने प्रथम वर्ष कला आणि वाणिज्यच्या विद्यार्थ्यांचे स्वागत करण्यात आले.

- * दि. ५ सप्टेंबर २०२४ रोजी शिक्षक दिन साजरा करण्यात आला. विद्यार्थ्यांनी शिक्षक म्हणून भूमिका बजावली. आपल्या शिक्षकांप्रती आदर

- प्रकट केला.
- * दि. १ ऑक्टोबर २०२४ रोजी विद्यार्थी परिषदेचा विद्यार्थी प्रतिनिधींचा 'शपथ विधी' कार्यक्रम संपन्न झाला. या कार्यक्रमासाठी डी. बी. जे. महाविद्यालय चिपळूणचे प्राचार्य डॉ. माधव बापट हे उपस्थित होते.
  - * महाविद्यालयाच्या क्रीडा महोत्सव, खाद्य महोत्सव, सांस्कृतिक कार्यक्रमांमध्ये विद्यार्थी परिषदेच्या विद्यार्थ्यांनी महत्त्वाची भूमिका बजावली.
  - * दि. मार्च २०२५ रोजी तृतीय वर्ष कला व वाणिज्यच्या विद्यार्थ्यांच्या शुभेच्छा समारोहाचे आयोजन करण्यात आले.

* क्रीडा विभाग अहवाल *

डॉ. सत्येंद्र विजय राजे
क्रीडा विभाग प्रमुख

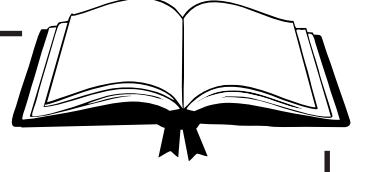
- * दिनांक १७ ते २२ ऑक्टोबर २०२४ या काळात मुंबई विद्यापीठ क्रीडा संकूल मरीन लाईन, मुंबई येथे झालेल्या अॅथलेटिक्स स्पर्धेमध्ये ५ मुली आणि १ मुलगा सहभागी झाले होते.
- * कु. तन्वी मंगेश मोहिते हिने कोकण विभाग स्तरावर उंच उडी क्रीडा प्रकारात सुवर्णपदक प्राप्त केले.
- * दि. १६ आणि १७ डिसेंबर २०२४ रोजी वार्षिक क्रीडा महोत्सव संपन्न झाला. या महोत्सवात १०० मीटर आणि २०० मीटर धावणे, उंच उडी, कॅरम, चेस, बॅडमिंटन, कबड्डी, खो-खो इ. खेळांच्या स्पर्धा घेण्यात आल्या.
- * कु. पार्थ पांडुरंग कान्हेरे याची 'AITWPF' १२ वी राष्ट्रीय ट्रेडिशनल रेसलिंग स्पर्धा २०२४ साठी निवड झाली. (३ ते ६ ऑक्टोबर, २०२४ मल्टिपर्पज स्पोर्ट्स हॉल, परेड ग्राऊंड, डेहराडून, उत्तराखंड).
- * दि. २ फेब्रुवारी २०२५ रोजी मार्गताम्हाने एज्युकेशन सोसायटी आयोजित मॅरेथॉन मध्ये महाविद्यालयाचा सहभाग.
- * रत्नागिरी जिल्हा रग्बी संघात महाविद्यालयातील तीन विद्यार्थ्यांची निवड.
१) कु. पार्थ पांडुरंग कान्हेरे.
२) कु. आदित्य अरविंद बुदर.
३) कु. वेदांत मंगेश करंजकर.

* सांस्कृतिक विभाग *

सहा. प्राध्या. विक्रांत वसंत टेवरकर
सांस्कृतिक विभाग प्रमुख

- * डॉ. तात्यासाहेब नातू कला व वरिष्ठ वाणिज्य महाविद्यालय मार्गताम्हाने सांस्कृतिक विभागाच्या वतीने २२ जुलै २०२४ रोजी श्री. विलास रहाटे (देवरुख) यांचे फाईन आर्ट या

विषयावरती मार्गदर्शन झाले. एकूण ३१ विद्यार्थी सहभागी होते.

- * मुंबई विद्यापीठाचा ५७ वा आंतरमहाविद्यालयीन सांस्कृतिक युवा महोत्सव (उत्तर रत्नागिरी विभाग) दिनांक ०२ ऑगस्ट २०२४ रोजी ICS महाविद्यालय खेड येथे झाला. महाविद्यालयाचा संघ या युवा महोत्सवात एकूण सात कला प्रकारांत सहभागी झाला. कु. श्रेया विश्वनाथ कळंबाटे प्रथम वर्ष वाणिज्य हिने - मराठी वक्तृत्व, कु. तेजस्वी कृष्णा लिंगायत द्वितीय वर्ष वाणिज्य हिने - मराठी कथाकथन, कु. मयूर अजित आग्ने तृतीय वर्ष वाणिज्य याने - कोलाज, कु. सुहानी चंद्रकांत निवळकर प्रथम वर्ष कला हिने - मेहंदी तर कु. दिक्षा राजेंद्र अवेरे प्रथम वर्ष कला हिने - पोस्टर मेकिंग आणि ऑन द स्पॉट पेंटिंग या कलाप्रकारांत सहभाग घेतला.
- * द्वितीय वर्ष कला शाखेची विद्यार्थिनी कु. सानिया राजेश महाडीक हिने रांगोळी प्रकारात विभाग स्तरावर द्वितीय क्रमांक संपादन करून विद्यापीठ स्तरावर सहभाग नोंदवला. सांस्कृतिक विभागाच्या वतीने डिसेंबर २०२४ मध्ये गंधार युवा महोत्सवाचे आयोजन करण्यात आले. दिनांक ११ डिसेंबर २०२४ ते २१ डिसेंबर २०२४ या कालावधीत पुढीलप्रमाणे हा महोत्सव संपन्न झाला.
- * ११ डिसेंबर २०२४ - खाद्य महोत्सव संपन्न. एकूण ९० विद्यार्थ्यांचा सहभाग यात होता. निकाल पुढीलप्रमाणे :
शाकाहारी पदार्थ :

प्रथम क्रमांक : द्वितीय वर्ष वाणिज्य - पाव भाजी
द्वितीय क्रमांक : द्वितीय वर्ष कला - पाणी पुरी
तृतीय क्रमांक : प्रथम वर्ष वाणिज्य - शेवपुरी व मिसळपाव

उत्तेजनार्थ : तृतीय वर्ष वाणिज्य - चायनीज भेळ
मांसाहारी पदार्थ :

प्रथम क्रमांक : द्वितीय वर्ष वाणिज्य - चिकन वडे
द्वितीय क्रमांक : द्वितीय वर्ष कला - क्रिस्पी चिकन ब्रेड

तृतीय क्रमांक : तृतीय वर्ष कला - चिकन ६५
उत्तेजनार्थ : तृतीय वर्ष वाणिज्य - चिकन मसाला पाव.

सौ. शितल गोंधळेकर (मार्गताम्हाने) आणि श्री. प्रकाश निवळकर (हॉटेल चैतन्य, रामपूर) यांनी या स्पर्धेचे परीक्षक म्हणून काम पाहिले.

- * दिनांक १२ डिसेंबर २०२४ रोजी मेहंदी स्पर्धा घेण्यात आली. २३ विद्यार्थिनी या स्पर्धेत सहभागी होत्या. या स्पर्धेचा निकाल पुढील प्रमाणे :

प्रथम :- भडवळकर दिक्षा विजय (प्रथम वर्ष कला)

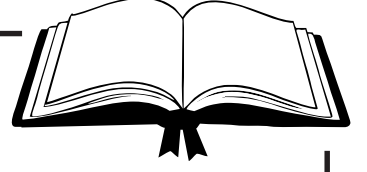
प्रथम :- रोशनी शिकें (द्वितीय वर्ष वाणिज्य)

द्वितीय :- आकांक्षा गणेश कदम (द्वितीय वर्ष वाणिज्य)

तृतीय :- पालशेतकर सुचिता बळीराम (तृतीय वर्ष वाणिज्य)

तृतीय :- प्रणाली प्रफुल्ल वेलोंडे (तृतीय वर्ष वाणिज्य)

उत्तेजनार्थ :- भक्ती मंगेश गुजर (तृतीय वर्ष वाणिज्य)

सहा. शिक्षक श्री. सुशीलकुमार कुंभार (वसंतराव भागवत माध्यमिक विद्यालय, मार्गताम्हाने) यांनी या स्पर्धेचे परीक्षक म्हणून काम पाहिले.

* दिनांक १३ डिसेंबर २०२४ रोजी Brand Ambassador स्पर्धा झाली. या स्पर्धेमध्ये सहाही वर्गांनी सहभाग घेतला होता. त्याचा निकाल पुढीलप्रमाणे :-

प्रथम क्रमांक :- ग्लो नॅचरल ब्युटी सोप

द्वितीय क्रमांक :- सनशाईन ज्वेलरी

तृतीय क्रमांक :- ड्रीम मोबाईल

चतुर्थ क्रमांक :- लिपस्टिक

पंचम क्रमांक :- स्टार स्मार्ट वॉच

* दिनांक १३ डिसेंबर २०२४ रोजी पोस्टर प्रदर्शन स्पर्धा घेण्यात आली. एकूण १२ विद्यार्थी यात सहभागी होते. निकाल पुढीलप्रमाणे :

प्रथम : केदार लिंगायत - प्रथम वर्ष कला

द्वितीय : साक्षी नितोरे - द्वितीय वर्ष वाणिज्य

तृतीय : मयूर आग्ने - तृतीय वर्ष वाणिज्य

* दिनांक १८ डिसेंबर २०२४ रोजी टाय डे आणि साडी डे साजरा करण्यात आला.

साडी डे मध्ये ३२ विद्यार्थींनी सहभाग घेतला तर टाय डे साठी १० विद्यार्थी सहभागी होते. या स्पर्धेचा निकाल पुढीलप्रमाणे :

साडी डे (मुली)

प्रथम :- भक्ती गुजर

द्वितीय :- सृष्टी गुढेकर

तृतीय :- प्रिती साळवी, दीक्षा भडवळकर

उत्तेजनार्थ :- समृद्धी गुजर

टाय डे (मुलगे)

प्रथम :- शिरीष भडवळकर

द्वितीय :- मेघनाथ आग्ने, केदार लिंगायत

तृतीय :- साहिल सुर्वे

* दिनांक १९ डिसेंबर २०२४ रोजी पारंपारिक वेशभूषा दिवस ही स्पर्धा घेण्यात आली. १२ विद्यार्थीनी आणि ०४ विद्यार्थी या स्पर्धेत सहभागी झाले होते. या स्पर्धेचा निकाल पुढीलप्रमाणे :

मुली -

प्रथम :- स्नेहल रामचंद्र पेजले (सावित्रीबाई फुले)

द्वितीय :- समृद्धी गुजर (महाराष्ट्रीयन), भक्ती गुजर (कोळी)

तृतीय :- वैष्णवी कदम, अनघा जाधव

उत्तेजनार्थ :- मोहिनी मोहिते, अंकिता पवार

मुले -

प्रथम - सौरभ सुर्वे (दक्षिण भारतीय)

द्वितीय - पारस देवरुखकर (नरेंद्र मोदी)

तृतीय - मेघनाथ आग्ने

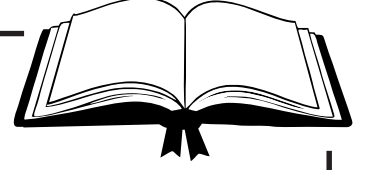
उत्तेजनार्थ - केदार लिंगायत

* दिनांक २० डिसेंबर २०२४ रोजी रांगोळी स्पर्धा घेण्यात आली. एकूण १८ विद्यार्थी या स्पर्धेत सहभागी होते. या स्पर्धेचा निकाल पुढीलप्रमाणे :

प्रथम क्रमांक :- सानिया सुनील पाचाडकर

द्वितीय क्रमांक :- अनघा राजेंद्र जाधव

तृतीय क्रमांक :- साक्षी मुरलीधर गुढेकर

उत्तेजनार्थ :- तन्वी राजेंद्र गावडे, मेघनाथ मारुती आग्ने

* दिनांक २० डिसेंबर २०२४ रोजी समान वेशभूषा ही स्पर्धा घेण्यात आली. ३९ विद्यार्थी या कार्यक्रमाला उपस्थित होते. एकूण सात संघ या स्पर्धेत सहभागी होते. निकाल पुढीलप्रमाणे :

प्रथम : तृतीय वर्ष कला - बंगाली वेशभूषा

द्वितीय : प्रथम वर्ष कला - शेतकरी वेशभूषा

तृतीय : प्रथम वर्ष वाणिज्य - कोळी वेशभूषा

तृतीय : प्रथम वर्ष वाणिज्य - गुजराती

सौ. मंजिरी मनिष दळवी (सहा. शिक्षिका. वसंतराव भागवत माध्यमिक विद्यालय, मार्गताम्हाने) यांनी परीक्षक म्हणून काम पाहिले.

* दिनांक २१ डिसेंबर २०२४ रोजी सकाळी साडे नऊ वाजता महाविद्यालयाच्या सभागृहात शेलापागोटे (फिशपॉड) कार्यक्रम संपन्न झाला.

कु. विराज कुंभार प्रथम वर्ष कला ह्याला फिशपॉड किंग म्हणून तर कु. सानिका गुरव तृतीय वर्ष वाणिज्य हिला फिशपॉड क्वीन म्हणून गौरविण्यात आले.

* दिनांक २१ डिसेंबर २०२४ रोजी

महाविद्यालयाचा 'गंधार' सांस्कृतिक महोत्सव संपन्न झाला. यामध्ये ४० विद्यार्थी सहभागी झाले होते. नांदी, गणेशवंदना, शारदास्तवन, लावणी, गोंधळ, भीमगीते, मराठी-हिंदी रिमिक्स गीते, शेतकरी गीत, गवळण, भरतनाट्यम, गरबा, कोळीगीत, महाराष्ट्र गौरव गीत, कराओके साँग, शिवस्मरण गीत, जाखडी इ. विविध नृत्य प्रकारांसोबत तिवरे दुर्घटना, लॉकडाऊन, मराठी विनोदी बातम्या, समतोल स्कीट असे अभिनय प्रणित कार्यक्रम सादर झाले. गंधार युवा महोत्सव उत्साहात संपन्न झाला.

* प्रजासत्ताक दिनी 'कर्तव्यपथ दिल्ली' येथे झालेल्या संचलनात महाराष्ट्र राज्याचं प्रतिनिधित्व करताना कोळीनृत्यामध्ये महाविद्यालयाच्या पुढील सहा विद्यार्थिनी सहभागी झाल्या होत्या.

भक्ती मंगेश गुजर - तृतीय वर्ष वाणिज्य, समृद्धी मंगेश गुजर - तृतीय वर्ष वाणिज्य, अंकिता दीपक पवार - तृतीय वर्ष कला, नेहा राजेंद्र कोतवडेकर - प्रथम वर्ष कला, प्रगती महेश घडशी - प्रथम वर्ष कला, तन्वी मंगेश मोहिते - प्रथम वर्ष कला

या नृत्याची नोंद 'गिनीज बुक ऑफ वर्ल्ड' मध्ये झाली आहे.

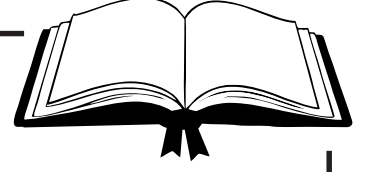
* राष्ट्रीय सेवा योजना शिबीर उपक्रम अहवाल *

स. प्रा. डॉ. नामदेव डोंगरे

कार्यक्रम अधिकारी राष्ट्रीय सेवा योजना

मार्गताम्हाने एज्युकेशन सोसायटी, मार्गताम्हाने विभागाचे सात दिवशीय निवाशी शिबीर मु. पो. शिरवली संचलित डॉ. तात्यासाहेब नातू कला आणि वरिष्ठ येथे येथे दि. २४।१२।२०२४ ते ३०।१२।२०२४ या वाणिज्य महाविद्यालय मार्गताम्हाने राष्ट्रीय सेवा योजना कालावधीत संपन्न झाले. या शिबीरात १२ मुले व २३

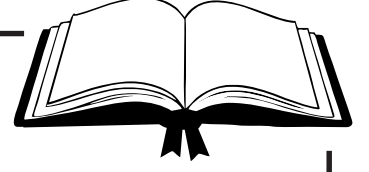
मुली आणि शिक्षक शिक्षकेत्तर कर्मचारी सहभागी झाले होते. मुंबई विद्यापीठाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या मार्गदर्शनाखाली ग्रामस्वच्छता, पर्यावरण संवर्धन, जलसंवर्धन, मूल्यशिक्षण, शासकिय योजना, आरोग्यविषयक जनजागृती इत्यादी प्रमुख प्रकल्प राबविण्यात आले. संस्थेचे अध्यक्ष श्री. मधुकरराव चव्हाण यांनी शिबिरास भेट देऊन मार्गदर्शन केले. या सात दिवशीय निवासी शिबीराचे उद्घाटन संस्थेचे सचिव श्री. मोहन चव्हाण, शिरवली स्थानिक व्यवस्थापन कमिटी अध्यक्ष श्री. विनायक तांबे, सरपंच सौ. रिया गिमवकर, उपसरपंच श्री. राजेंद्र लाड, प्रतिष्ठीत ग्रामस्थ श्री. हरीश्रंद्र गोताड, प्राचार्य डॉ. बाळासाहेब यादव, कार्यक्रम अधिकारी डॉ. नामदेव डोंगरे, डॉ. संगिता काटकर, डॉ. सतेन्द्र राजे, स. प्रा. रामचंद्र माने, स. प्रा. वर्षा भोबस्कर, स. प्रा. विक्रान्त टेरककर, स. प्रा. सुप्रिया वाघे, शिक्षक शिक्षकेत्तर कर्मचारी, ग्रामस्थ यांच्या प्रमुख उपस्थितीत संपन्न झाले. या शिबिरामध्ये विविध उपक्रम घेण्यात आले.

- १) दि. २५।१२।२०२४ रोजी शिरवली ग्रामदेवता सहान परिसराची स्वच्छता केली, परिसर स्वच्छतेचा संदेश यामाध्यमातून देण्यात आला.
- २) दि. २६।१२।२०२४ रोजी मिरवणे रस्ता ते श्री शंकर मंदिर या ५०० मीटर रस्त्याची स्वच्छता करण्यात आली. सार्वजनिक स्वच्छतेबाबत जनजागृती व्हावी यासाठी ही स्वच्छता मोहिम घेण्यात आली.
- ३) दि. २७।१२।२०२४ रोजी श्री शंकर मंदिर ते शिरवली सहान रस्ता दुरुस्ती करण्यात आली. रस्त्याच्या मध्ये असलेल्या ग्रीटमुळे दुचाकी

घसरून अपघात होण्याची शक्यता होती. रस्ता दुरुस्तीमुळे ग्रामस्थांची रस्त्यावरील रहदारी सुकर झाली.

- ४) दि. २८।१२।२०२४ रोजी शिरवली - बौद्धवाडी रस्ता आणि बौद्धविहार परिसराची साफसफाई करण्यात आली. वाढलेले गवत, प्लास्टिक कचरा एकत्र करून परिसराची स्वच्छता करून प्लास्टिकचा वापर कमी करण्याचा संदेश कृतीतून दिला.
- ५) दि. २९।१२।२०२४ रोजी शिरवली-वेलोंडेवाडी ते मुख्य रस्ता परिसराची साफसफाई करण्यात आली. रस्त्यालगत वाढलेले गवत, झुडपे कापून रस्ता दुरुस्ती करण्यात आली. आपल्या गावातील रस्ता रहदारीसाठी सुरक्षित करण्याचा संदेश कृतीतून दिला.
- ६) बौद्धीक व्याख्याने, आरोग्य तपासणी शिबीर इ.
  १. दि. २५।१२।२०२४ रोजी श्री. सुनील गोतपागर, (सेवानिवृत्त अभियंता आकाशवाणी, मुंबई) यांनी “दुरदर्शन आणि आकाशवाणी यांची सामाजिक प्रबोधनातील भूमिका” या विषयावर व्याख्यान दिले. आकाशवाणीची सामाजिक प्रबोधनातील भूमिका आणि नोकरीच्या संधी याबाबत उपयुक्त मार्गदर्शन केले.
  २. दि. २६।१२।२०२४ रोजी महाविद्यालयाचे डॉ. बाळासाहेब यादव यांचे “आनंदी जीवन” या विषयावर व्याख्यान संपन्न झाले. तरुणांसाठी आनंदी जीवनासाठी नियमितपणे योगासने करणे आवश्यक असल्याचे प्रतिपादन केले. या प्रसंगी

विविध प्रात्यक्षिकासह योगासनाची माहिती दिली. आपला देश सामर्थ्यवान करायचा झाल्यास तरुणांनी स्पर्धा परिक्षा, खेळ इ. क्षेत्रात करिअर करण्याचे आवाहन केले.

३. दि. २७।१२।२०२४ रोजी श्री. प्रथमेश पोमेंडीकर यांचे (ग्रामविकास सामन्वयक TWJ फौंडेशन, शृंगारतळी, ता. गुहागर) ग्रामविकास योजना या विषयावर व्याख्यान संपन्न झाले. या व्याख्यानातुन त्यांनी ग्रामविकास योजनांची आपल्या गावात कशा प्रकारे अंमलबजावणी होते याची माहिती घेण्याचे आवाहन केले.

४. दि. २८।१२।२०२४ रोजी सकाळी १०:०० वाजता TWJ फौंडेशन, शृंगारतळी यांच्या सहकार्याने आरोग्य तपासणी शिबीर स्वयंसेवक आणि ग्रामस्थांसाठी घेण्यात आले. स्वयंसेवक आणि ग्रामस्थ यांची आरोग्य तपासणी करून आरोग्याबाबत समुपदेशन करण्यात आले.

५. दि. २९।१२।२०२४ रोजी श्री. संदेश कोकाटे यांचे (मुख्याध्यापक नुतन माध्यमिक व उच्च माध्यमिक विद्यालय, डुगवे-शिरवली ता.चिपळूण) नवीन शिक्षण पद्धती या विषयावर

व्याख्यान संपन्न झाले. या व्याख्यानातुन त्यांनी गुरुकुल शिक्षण पद्धतीपासुन ते आधुनिक शिक्षण पद्धतीमध्ये शिक्षणात झालेले बदल सांगितले. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणातील झालेल्या बदलानुसार, व्यवसायपूरक शिक्षण घेऊन युवकांनी स्वयंरोजगाराकडे वळण्याचे आवाहन केले.

शिबीराचा समारोप : संस्थेचे सहसचिव श्री. शशिकांत चव्हाण, प्राचार्य डॉ. बाळासाहेब यादव, शिरवली स्थानिक व्यवस्थापन कमिटी अध्यक्ष श्री. विनायक तांबे, सरपंच सौ. रिया गिमवकर, ग्रामस्थ श्री. वैभव पाध्ये, कार्यक्रम अधिकारी डॉ. नामदेव डोंगरे, उपप्राचार्य श्री. अनिल कांबळे, डॉ. सुरेश सुतार, स. प्रा. विक्रांत टेकरकर यांच्या उपस्थितीत संपन्न झाला. उत्कृष्ट स्वयंसेवक म्हणून राज जाधव, नुपूर मोरे यांचे मान्यवरांच्या हस्ते गुलाबपुष्प देऊन अभिनंदन करण्यात आले. शिबीरात ग्रामस्थांनी केलेल्या सहकार्याबद्दल आभार मानण्यात आले. शिबीरात राबविलेल्या उपक्रमाबद्दल ग्रामस्थांनी समाधान व्यक्त केले. उपस्थितांच्या आभार प्रदर्शनाने शिबीराचा समारोप करण्यात आला.

* राष्ट्रीय सेवा योजना नियमित उपक्रम अहवाल *

स. प्रा. डॉ. नामदेव डोंगरे

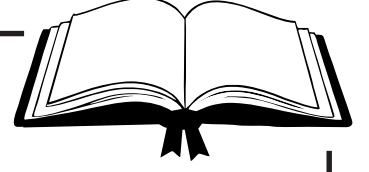
कार्यक्रम अधिकारी राष्ट्रीय सेवा योजना

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२०२५ मध्ये मुंबई विद्यापीठ राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या नियोजनानुसार १०० स्वयंसेवकांची नावनोंदणी करण्यात आली. यापैकी मुले ४४ तर मुलींची संख्या ६० एवढी होती. मुंबई विद्यापीठ राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या

मार्गदर्शनाखाली खालीलप्रमाणे उपक्रम राबविण्यात आले.

१. **वृक्षारोपण** - वनपरिक्षेत्र कार्यालय, चिपळूण यांच्या सहकार्याने मार्गताम्हाने एज्युकेशन सोसायटीचे अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव, संस्था

पदाधिकारी, संचालक प्राचार्य यांच्या मार्गदर्शनाखाली मार्गताम्हाने परिसरातील विविध गावामध्ये विद्यार्थ्यांच्या सहकार्याने जांभुळ, आवळा, बेल, बदाम, जारुळ इ. प्रकारातील १०० रोपांचे वृक्षारोपण करण्यात आले.

२. **आंतरराष्ट्रीय योग दिवस** – २१ जुन हा दिवस आंतरराष्ट्रीय योग दिवस म्हणुन साजरा करण्यात आला. मार्गताम्हाने येथील क्रीडा शिक्षक श्री. राकेश खांडेकर यांनी विद्यार्थ्यांना आरोग्यासाठी योगाचे महत्त्व सांगुन योग प्रात्यक्षिके सादर केली. एकूण ३० विद्यार्थी या कार्यक्रमात सहभागी झाले होते.
३. **शैक्षणिक दाखले नोंदणी कार्यशाळा** – तहसील कार्यालय चिपळूण यांच्या वतीने आणि श्री पद्मावती ऑनलाईन सर्व्हिसेस, मार्गताम्हाने यांच्या सहकार्याने दिनांक २८।०६।२०२४ रोजी एक दिवशीय शैक्षणिक दाखले नोंदणी कार्यशाळा घेण्यात आली. एकूण ४५ लोकांनी या कार्यशाळेत सहभाग नोंदविला.
४. **हर घर तिरंगा जनजागृती** – महाराष्ट्र सरकारच्या या उपक्रमात सहभागी होऊन खालीलप्रमाणे उपक्रम घेण्यात आले.
  १. **हर घर तिरंगा कॅम्पेन** – महाराष्ट्र सरकारच्या परिपत्रकानुसार हर घर तिरंगा उपक्रमाबाबत विद्यार्थ्यांमध्ये जनजागृती करण्यात आली.
  २. **श्रमदान** – दि. १४।०८।२०२४ रोजी विद्यार्थ्यांनी महाविद्यालय ते मार्गताम्हाने बस स्टॉप रस्ता व परिसराची स्वच्छता करून सार्वजनिक ठिकाणे स्वच्छ करण्याचा मुलमंत्र

दिला. महाविद्यालयातील शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचारी यावेळी उपस्थित होते. एकूण ४० विद्यार्थी या उपक्रमात सहभागी झाले होते.

३. दि. १५।०८।२०२४ रोजी स्वातंत्र्य दिनानिमित्त तिरंगा रॅलीचे आयोजन करण्यात आले. महाविद्यालय ते मार्गताम्हाने खुर्द गावामध्ये तिरंगा रॅली काढण्यात आली. एकूण ४८ विद्यार्थी या रॅलीमध्ये सहभागी झाले होते.

५. **विशेष मतदार नोंदणी जनजागृती शिबीर** – मंडळ अधिकारी, मार्गताम्हाने यांच्या सहकार्याने दि. २०।०८।२०२४ रोजी विशेष मतदार नोंदणी जनजागृती शिबीर आयोजित करण्यात आले. मतदार नोंदणी करण्याचे आवाहन यावेळी करण्यात आले. एकूण ६१ विद्यार्थी या उपक्रमामध्ये सहभागी झाले होते.
६. **स्वयंसेवक उद्बोधन वर्ग** – दि. २४।०९।२०२४ रोजी स्वयंसेवकासाठी उद्बोधन वर्ग घेण्यात आला. राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी डॉ. नामदेव डोंगरे यांनी यावेळी मार्गदर्शन केले. एकूण ५४ विद्यार्थी या उद्बोधन वर्गामध्ये सहभागी झाले होते.
७. **जिल्हास्तरीय नेतृत्व प्रशिक्षण कार्यशाळेत सहभाग** – मुंबई विद्यापीठ राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग आणि डी. बी. जे. महाविद्यालय चिपळूण यांनी आयोजित केलेल्या जिल्हास्तरीय नेतृत्व प्रशिक्षण शिबीरात केदार सुभाष लिंगायत (एफ.वाय.बी.ए. रोल नं. १) याने सहभाग घेतला. दि. २९।११।२०२४ ते ०३।१२।२०२४ या कालावधीत सदर प्रशिक्षण लांजा येथे संपन्न

Guidance Session Under Lecture Series
on Masters of English Literature

मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा निमित्त 'मराठी विभाग' आणि
'मराठी भाषा वाङ्मय मंडळ' आयोजित अतिथी व्याख्यानाला उपस्थित
प्रमुख पाहुण्यांचे स्वागत करताना मा. प्राचार्य

दि. ७ फेब्रुवारी २०२५ रोजी, अनुवाद कोर्स उद्घाटन प्रसंगी मा. प्राचार्य
डॉ. बाळासाहेब यादव हे डॉ. सविता कांशीराम तायडे यांचे स्वागत करताना
सोबत हिंदी विभाग प्रमुख प्रा. रामचंद्र माने व सदस्य प्रा. युवराज जाधव

अर्थशास्त्र विभाग आयोजित - One day workshop - दि. २४।०१।२०२५
रोजी मार्गदर्शन करताना श्री. रोहित भोसले - बँक ऑफ महाराष्ट्र
शाखा मार्गताम्हाने - व्यवस्थापक

दि. २६।११।२०२४ रोजी संविधान दिनी 'संविधान आणि शासनपद्धती'
या विषयावर व्याख्यान देताना स. प्रा. रश्मी आडेकर

Inauguration of English
Literary Association

दि. ८ जानेवारी २०२५ रोजी इतिहास विभाग आयोजित
'माहितीपट निर्मिती प्रक्रिया' कार्यशाळेत
मार्गदर्शन करताना इतिहास विभाग प्रमुख डॉ. सत्येंद्र राजे

ग्रंथालय विभाग आयोजित, शुक्रवार दि. ३१०११२०२५ रोजी आयोजित
'वाचन कौशल्य विकास' कार्यशाळा

ग्रंथालय विभाग आयोजित डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या
६८ व्या महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त व्याख्यानाचे शुक्रवार
दि. ६।१२।२०२४ रोजी आयोजन करण्यात आले

अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने दि. २३।१२।२०२४ व २४।१२।२०२४
रोजी दोन दिवशीय "Financial Literacy Program"
या विषयावर कार्यशाळा

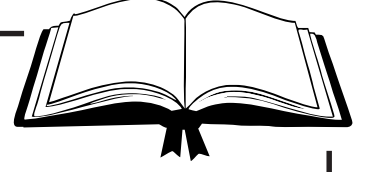

दि. २३ जुलै २०२४ रोजी इतिहास विभाग आयोजित
स्थानिक इतिहास लेखनातील लोककलांचे
महत्त्व' या विषयावर प्रा. सुप्रिया वाघे यांचे व्याख्यान संपन्न

Guidance Session under Lecture Series on
Masters of English Literature

झाले.
८. उत्कर्ष जिल्हास्तरीय निवड चाचणी शिबिर सहभाग – मुंबई विद्यापीठ राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग आणि डी. बी. जे. महाविद्यालय चिपळूण यांनी आयोजित केलेल्या उत्कर्ष जिल्हास्तरीय निवड चाचणी शिबिरामध्ये प्रगती महेश घडशी

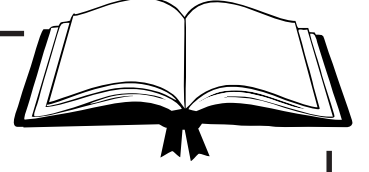
(एफ.वाय.बी.ए. रोल नं. १७) आणि भडवलकर दिक्षा विजय (एफ.वाय.बी.ए. रोल नं. ५४) यांनी सहभाग घेतला. दि. १२।०२।२०२५ रोजी सदर प्रशिक्षण डी. बी. जे. महाविद्यालय चिपळूण येथे संपन्न झाले.

Department of English

Dr. Suresh D. Sutar

1. **English Speaking Course** : It was started on 23/08/2024. All the faculties from the department are assigned its workload. Twenty-Six (26) students are enrolled for it.
2. **Memorandum of Understanding** : The Department signed it on 01/01/2025 with its counterpart of Arts & Science College Sawarde Tal. Chiplun, Dist. Ratnagiri. Under it, Asst. Prof. Sanket Kurne was invited to deliver a guidance session under Lecture Series of Masters of English Literature.
3. **Lecture under Lecture Series on Masters of English Literature** : It was conducted on 18/01/2025 when Asst. Prof. Sanket Kurne was the guidance speaker. Twenty-One (21) students were present for it.
4. **Lecture under Lecture Series on Masters of English Literature** : It was conducted on 20/01/2025 when Dr. Rameshwar Solanke from Khare,
5. **Dhere & Bhosale College Guhagar** was the guidance speaker. Twenty-Three (23) students were present for it.
5. **Guidance Lecture under DSR** : It was conducted at Junior College Shirwali where students were made aware of Importance of English Language in Higher Education. Thirty-Two (32) students were present for it.
6. **One Day Workshop English Language & Competitive Examinations** : It is scheduled in the month of February as per the convenience of the guest speakers.
7. **Guidance Lecture for T.Y. Students** : It is scheduled in the month of February as per the calendar of events.
8. **Lecture under Lecture Series on Masters of English Literature** : It is scheduled in the month of February as per the calendar of events.

* ग्रंथालय विभाग *

श्री. अनिल एस. कांबळे
ग्रंथपाल

विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासामध्ये अनमोल ग्रंथालयातील क्रमिक व संदर्भ पुस्तकांची संख्या वाटा उचलणाऱ्या आमच्या महाविद्यालयीन उत्तरोत्तर वृद्धिंगत होत आहेत.

	मागील वर्षापर्यंत ग्रंथसंपदा	चालू वर्षातील ग्रंथसंपदा	एकूण
नियमित खरेदी	९८३१	०४	९८३५
मागासवर्गीय पुस्तक पेढी	१२१०	६२	१२७२
शिक्षक देणगी दाखल	३०२	००	३०२
इतर देणगी दाखल	२००२	००	२००२
एकूण ग्रंथसंपदा	१३३४५	६६	१३४११

* ग्रंथालय एक दृष्टीक्षेप

एकूण ग्रंथसंपदा - १३४११

नियतकालिके - २०

नियतकालिके बांधीव खंड - ७१

वृत्तपत्रे - ५

दृक श्राव्य साहित्य - ८६

* ग्रंथालय सभासद

विद्यार्थी - २२६

शिक्षक - २०

शिक्षकेतर कर्मचारी - ०८

संगणक विभाग - ०१

संस्थेचे पदाधिकारी - ०४

* ग्रंथालयीन सेवा

* ग्रंथ देव घेव सेवा

* संदर्भ सेवा

* माहिती सेवा

* वृत्तपत्र कात्रण सेवा

* इंटरनेट सेवा

* वाचन कक्ष सेवा - विद्यार्थी व प्राध्यापक

* करीयर विषयक सेवा

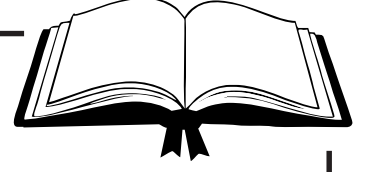
* संगणकीय तालिका सेवा (OPAC)

* ग्रंथालयातील योजना -

* श्री सिद्धिविनायक गणपती मंदिर न्यास पुस्तक पेढी योजना : श्री सिद्धिविनायक गणपती मंदिर न्यास, मुंबई यांच्या पुस्तक पेढी योजनेंतर्गत आपल्या महाविद्यालयीन ग्रंथालयाला देणगीच्या स्वरूपात मिळालेल्या अभ्यासाच्या ३६ पुस्तकांचे वितरण महाविद्यालयातील १५० विद्यार्थ्यांना करण्यात आलेले आहे.

* मागासवर्गीय पुस्तक पेढी योजना (B. C. Book Bank Scheme) : मुंबई विद्यापीठ अंतर्गत विद्यार्थी कल्याण विभागामार्फत मागासवर्गीय पुस्तक पेढी योजना राबवली जाते. या योजनेचा लाभ महाविद्यालयातील

मागासवर्गीय विद्यार्थी घेतात. चालू वर्षी खालील वर्गातील विद्यार्थ्यांना या योजनेअंतर्गत मोफत एक वर्षासाठी पुस्तकाचे वाटप करण्यात आलेले आहे.

* विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या निधीतून दरवर्षी

ग्रंथ व नियतकालिके खरेदी केले जातात.

* विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या आर्थिक मदतीतून शैक्षणिकदृष्ट्या मागास विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी रेमेडियल कोचिंग योजना अंतर्गत ग्रंथ खरेदी केले जातात.

अ.क्र.	वर्ग	विद्यार्थी संख्या	वितरीत पुस्तकांची संख्या
१.	एफ.वाय.बी.ए.	०८	२१
२.	एस.वाय.बी.ए.	०१	०४
३.	टी.वाय.बी.ए.	०२	०९
४.	एफ.वाय.बी.कॉम.	०१	०३
५.	एस.वाय.बी.कॉम.	०६	१२
६.	टी.वाय.बी.कॉम.	०५	२४
	एकूण	२३	७३

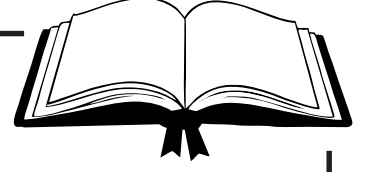
* डॉ. एस. आर. रंगनाथन जयंती व ग्रंथ प्रदर्शन : दरवर्षी ग्रंथालय विभागाच्या वतीने डॉ. एस. आर. रंगनाथन (भारतीय ग्रंथालय विज्ञानचे प्रणेते) यांची जयंती साजरी केली जाते. त्या प्रित्यर्थ ग्रंथ प्रदर्शन सोमवार दि. १२ ऑगस्ट २०२४ ला स्पर्धा परीक्षा या साहित्य विषयावरील ग्रंथांचे प्रदर्शन आयोजित केलेले होते. त्याचा लाभ विद्यार्थी, प्राध्यापक व इतर कर्मचारी यांनी घेतलेला आहे.

* ग्रंथालय युझर एज्युकेशन : महाविद्यालयातील एफ.वाय.बी.ए. व एफ.वाय.बी.कॉम. च्या विद्यार्थ्यांकरिता Workshop on Library Orientation चे आयोजन शुक्रवार दि. १६ ऑगस्ट २०२४ रोजी करण्यात आलेले होते.

* वाचन प्रेरणा दिन : ग्रंथालय व मराठी विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने मंगळवार दिनांक १५।१०।२०२४ रोजी सकाळी १०.०० वाजता डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांची ९३ वी जयंती वाचन प्रेरणा दिन म्हणून साजरी करण्यात आली व त्याप्रित्यर्थ डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांच्या पुस्तकांचे ग्रंथ प्रदर्शन ग्रंथालयात आयोजित केले होते.

* महापरिनिर्वाण दिन व ग्रंथ प्रदर्शन : ग्रंथालय विभागाच्या वतीने शुक्रवार दि. ६ डिसेंबर २०२४ ला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या ६८ व्या महापरिनिर्वाण दिनाचे औचित्य साधून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांवरील व त्यांनी लिहिलेल्या ग्रंथांचे प्रदर्शन भरविण्यात आलेले

होते तसेच विशेष व्याख्यान आयोजित केले होते. या व्याख्यानाला डी. बी. जे. महाविद्यालय चिपळूण येथील प्रा. के. एस. सावरे, प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून उपस्थित होते त्याचा लाभ विद्यार्थी, प्राध्यापक व सर्व कर्मचारीवृंद यांनी घेतलेला आहे.

- * **सामुदायिक वाचन तास** : वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा : वाचन पंधरवडा १ ते १५ जानेवारी २०२५ निमित्त गुरुवार दिनांक ०२।०१।२०२५ रोजी सामुदायिक वाचन तासाचे आयोजन करण्यात आलेले होते. या वाचन तासाला महाविद्यालयातील विद्यार्थी आणि प्राध्यापक वर्ग उपस्थित होते.
- * **ग्रंथ प्रदर्शन** : वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा : वाचन पंधरवडा १ ते १५ जानेवारी २०२५ निमित्त शुक्रवार दिनांक ०३।०१।२०२५ रोजी अवांतर वाचनाच्या ग्रंथांचे प्रदर्शन भरविण्यात आलेले होते. या प्रदर्शनाला महाविद्यालयातील विद्यार्थी आणि प्राध्यापक वर्ग उपस्थित होते.

* **वाचन कौशल्य विकासावर कार्यशाळा** : वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा : वाचन पंधरवडा १ ते १५ जानेवारी २०२५ निमित्त शुक्रवार दिनांक ०३।०१।२०२५ रोजी वाचन कौशल्य विकासावर कार्यशाळा आयोजित करण्यात आलेली होती. या कार्यशाळेला कै. सौ. कमलाबाई वामन पेठे कनिष्ठ महाविद्यालय मार्गताम्हाने येथील प्रा. भारती भोसले मॅडम, प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून उपस्थित होत्या. त्याचा लाभ विद्यार्थी, प्राध्यापक व सर्व कर्मचारीवृंद यांनी घेतलेला आहे.

* **लेखक-वाचक संवादाचे आयोजन** : वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा : वाचन पंधरवडा १ ते १५ जानेवारी २०२५ निमित्त बुधवार दिनांक १५।०१।२०२५ रोजी लेखक-वाचक संवादाचे आयोजन करण्यात आलेले होते. या कार्यक्रमाला आय. सी. एस. महाविद्यालय खेड येथील डॉ. विद्या शिंदे मॅडम उपस्थित होत्या. या कार्यक्रमाला विद्यार्थी, प्राध्यापक उपस्थित होते.

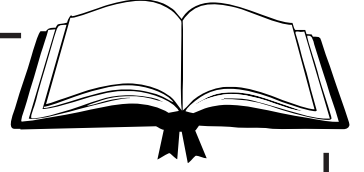
* परीक्षा विभाग *

वार्षिक निकाल मार्च - एप्रिल २०२४
प्रा. रामचंद्र सा. माने प्रा. प्रियांका गोयथळे

* निकाल *

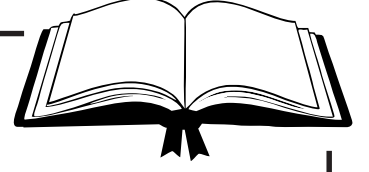
वर्ग	एकूण	पास	नापास	निकाल टक्केवारी
प्रथम वर्ष कला	५६	३७	१९	६६.०७%
द्वितीय वर्ष कला	४१	३७	०४	९०.२४%
तृतीय वर्ष कला	३२	२२	१०	६८.५०%
प्रथम वर्ष वाणिज्य	३९	३१	०८	७९.४८%
द्वितीय वर्ष वाणिज्य	४०	३७	०३	९२.५%
तृतीय वर्ष वाणिज्य	३९	३०	०९	७६.९२%

	प्रथम वर्ष कला	GPA	
प्रथम	गमरे निधी रविंद्र	९.१०	
द्वितीय	वैद्य जान्हवी हेमंत	९.००	
तृतीय	महाडिक सानिया राजेश	८.७७	
	द्वितीय वर्ष कला	GPA	
प्रथम	गमरे प्रतिक विनोद	७.६८	
द्वितीय	शिर्के सर्वेश सुरेश	७.५९	
तृतीय	गमरे निखिल संदिप	७.४५	
	तृतीय वर्ष कला	GPA	
प्रथम	जाधव अंजली तुकाराम	८.१३	
द्वितीय	येलवी चेतना मनोहर	७.९१	
तृतीय	जाधव सुरज अनंत	७.२९	
	प्रथम वर्ष वाणिज्य	GPA	
प्रथम	कदमआकांक्षा गणेश	९.५०	
द्वितीय	चांदिवडे रिया संतोष	७.९५	
तृतीय	खापरे समीक्षा शांताराम	७.९५	
	द्वितीय वर्ष वाणिज्य	GPA	
प्रथम	गुढेकर सृष्टी प्रकाश	९.२५	
द्वितीय	कुळे रूई विष्णू	९.००	
तृतीय	पाचाडकर सानिया सुनिल	८.८५	
	तृतीय वर्ष वाणिज्य	GPA	
प्रथम	गाडे अनिकेत शंकर	८.४३	A + ग्रेड
द्वितीय	जड्याळ रानी निलम	७.९५	A ग्रेड
तृतीय	साळूंखे श्रुती सुभाष	७.७४	A ग्रेड

प्राध्यापक जगत २०२४-२५

* इतिहास विभाग *

डॉ. सत्येंद्र विजय राजे

M.A.B.Ed., M.Phil., Ph.D

इतिहास विभाग प्रमुख

- १) मुंबई विद्यापीठामध्ये इतिहास विषयाचे Ph.D. चे गार्ड म्हणून नियुक्ती.
- २) मुंबई विद्यापीठाच्या तृतीय वर्ष बी. ए. पेपर नंबर सहासाठी अध्यक्ष, पेपर सेटर आणि मॉडरेटर म्हणून निवड.
- ३) दि. ८ जानेवारी २०२५ रोजी इतिहास विभाग आयोजित “माहितीपट निर्मिती प्रक्रिया” या विषयावर मार्गदर्शन.
- ४) अपरांत संगिती विशेषांक जानेवारी २०२५ मध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर प्रणित “रायगड जिल्ह्यातील शेतकरी लढे” या विषयावर लेख प्रकाशित.
- ५) दि. १० मार्च २०२५ रोजी डी. जी. तटकरे महाविद्यालय माणगाव येथे एक दिवशीस राज्यस्तरीय सेमिनारमध्ये “रायगड जिल्ह्यातील खोती विरुद्धचे शेतकरी संघर्ष” या विषयावर शोधनिबंधाचे वाचन.
- ६) ‘डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि भारतीय संविधान - एक ऐतिहासिक महत्त्व’ या ग्रंथामध्ये “डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या संविधानिक मूल्यांची सांगता” या विषयावर लेख प्रसिद्ध.
- ७) दि. १६ ऑगस्ट २०२४ रोजी कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय लांजा येथे मुंबई विद्यापीठ क्रीडा विभाग कार्यशाळेत सहभाग.
- ८) क्रीडा विभाग, विद्यार्थी परिषद, करिअर कट्टा विभाग प्रमुख आणि भरारी अंक संपादक म्हणून कार्य.

* अर्थशास्त्र विभाग *

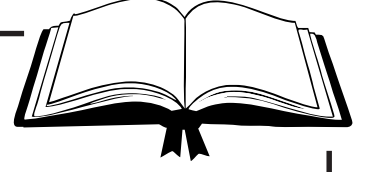
डॉ. संगिता भा. काटकर

अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

- १) दिनांक ११.१०.२०२४ रोजी जागतिक लोकसंख्या दिनानिमित्ताने पाटपन्हाळे कला, वाणिज्य आणि सायन्स, शृंगारतळी महाविद्यालयात Resource Person म्हणून उपस्थित.
- २) “संशोधक” - UGC care listed ISSN No. 2394-5990- जुन २०२४ - प्रकाशक - इतिहासाचार्य वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळे या त्रिमासिकामध्ये - “भारतीय ज्ञान व्यवस्था आणि आर्थिक पैलू” हा संशोधनपर लेख प्रसिद्ध केला आहे.
- ३) दि. १६.१०.२०२४ रोजी लांजा महाविद्यालयात NEP-20 Workshop मध्ये सहभाग.

४) One day International Conference on "Bridging Gaps : Collaborative Innovations in Science, Business, and Humanities." Organised by Padmashri Dr. G. G. Jadhav

Mahavidyalaya Gaganbawada on 05th October 2024 - रोजी झालेल्या परिषदेत "भारतीय अर्थव्यवस्थेतील खाजगी क्षेत्राची भूमिका" या विषयी संशोधन पेपर सादरीकरण व प्रसिद्ध झाला आहे.

सहा. प्रा. डॉ. नामदेव डोंगरे

१. सन २०२४-२०२५ या शैक्षणिक वर्षासाठी प्रवेश कमिटी समन्वयक म्हणून कामकाज केले.
२. महाविद्यालयातील NEP-2020 अंमलबजावणी कमिटी समन्वयक म्हणून कामकाज केले. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची ओळख प्रथम वर्ष B.A. / B.Com. विद्यार्थ्यांना करून देण्यासाठी दिनांक १६/०७/२०२४ रोजी विद्यार्थ्यांसाठी कार्यशाळा घेण्यात आली. राज्यशास्त्र विभाग आणि महाविद्यालयातील NEP विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक ०८/१०/२०२५ रोजी NEP-2020 स्कूल कनेक्ट २.० कार्यक्रम घेण्यात आला. सौ. क. वा. पेठे कनिष्ठ महाविद्यालय, मार्गताम्हाने येथे महाविद्यालयातील NEP-2020 अंमलबजावणी कमिटी प्रमुख डॉ. नामदेव डोंगरे यांनी या कार्यशाळेत मार्गदर्शन केले. एकूण ११४ विद्यार्थी या कार्यशाळेत सहभागी झाले होते.
३. खरे-ढेरे-भोसले महाविद्यालय, गुहागर येथे

- दिनांक १०/१०/२०२४ ते २२/१०/२०२४ या कालावधित तृतीय सत्र परिक्षेसाठी वरिष्ठ बाह्य पर्यवेक्षक म्हणून कामकाज केले.
४. गंधार सांस्कृतिक उपक्रमामध्ये पोस्टर मेकिंग स्पर्धेमध्ये स्पर्धा समन्वयक म्हणून कामकाज केले.
५. भारतीय स्वातंत्र्याच्या अमृत महोसवी वर्षानिमित्त 'भारतीय संविधान' या मुख्य संकल्पनेवर आधारित 'डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर आणि भारतीय संविधान - एक ऐतिहासिक महत्त्व' या संपादकिय ग्रंथासाठी 'सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक आणि राजकीय न्याय - भारतीय संविधान' या विषयावर शोधनिबंध लेखन.
५. ARTS COMMERCE COLLEGE, WARWAT BAKAL Tq. Sangrampur, Dist- Buldhana (M.S.) आयोजित एक दिवशीय बहुविद्याशाखिय NATIONAL CONFERENCE on 'Contribution of Women in India' या थिमवर आधारित 'जागतिकीकरण आणि महिला सबलीकरण' या विषयावर MULTI DISCIPLINARY

RESEARCH JOURNAL मध्ये ISSN-2279-0489 संशोधन लेख प्रसिद्ध.

५. Dr. Shantilal Dhanaji Deversy Arts College and Commerce and Science College, Wada आयोजित ONE DAY NATIONAL CONFERENCE on 'SCOPE OF HUMANITIES IN NEW EDUCATION POLICY (ONLINE) NATIONAL

CONFERENCE मध्ये 'राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण आणि राज्यशास्त्राचे अध्यापन अध्ययन या विषयावर पेपर वाचन केले. Peer Reviewed Journal 'SOCIAL GROWTH' ISSN 2229-6190 साठी संशोधन लेखाचे लिखाण.

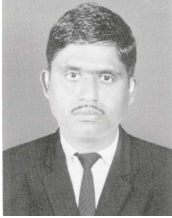
६. UGC-MMTTC मुंबई आयोजित दिनांक १३।०१।२०२५ ते २५।०१।२०२५ या कालावधीत ONLINE REFRESHER COURSE पूर्ण केला.

श्री. अनिल सत्यवानजी कांबळे
ग्रंथपाल

1. Reasearch paper entitle "National Education Policy 2020 and College Libraries" published in

'International Journal of Advance and Applied Research, (IJAAR) in Sept. - Oct. 2024, Vol. V, Issue No. 36 Page No. 129-131.

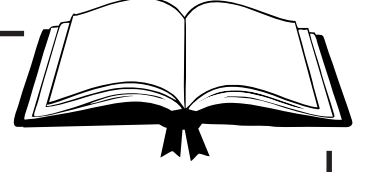

सहा. प्रा. रामचंद्र सा. माने
(हिन्दी विभाग प्रमुख)

१. नवनिर्माण महाविद्यालय लोवले-संगमेश्वर येथे दि. १२ ऑगस्ट २०२४ रोजी प्रथम सत्र प्रशिक्षण उपक्रमात सहभाग घेतला होता.
२. ज्ञानदीप महाविद्यालय मोरवंडे बोरज येथे दि. १० नोव्हेंबर २०२४ रोजी द्वितीय सत्र प्रशिक्षण उपक्रमात सहभागी झालो होतो.
३. अर्बन विज्ञान महाविद्यालयात मुंबई विद्यापीठ आयोजित NEP मार्गदर्शन शिबीरात दि. २४/२५ जून २०२४ मध्ये सहभाग घेतला होता.

४. मुंबई विद्यापीठ क्लस्ट महाविद्यालय डी.बी.जे. कॉलेज अंतर्गत गुरुकुल महाविद्यालयात सिनियर पर्यवेक्षक पदी कर्तव्यावर उपस्थित होतो. त्याचा अवधी २० मार्च ते २८ मार्च असा होता.
५. अजंठा या शोध-पत्रिकामध्ये एप्रिल-जून २०२४ मध्ये माझा लेख 'काव्य का स्वरूप एवं लक्षण' प्रकाशित झाला होता.
६. परीक्षा विभागअंतर्गत दि. १५ फेब्रुवारी २०२५ रोजी ई क्लस्टर नं. ४४ आयोजित सावर्डे येथे परीक्षा विभागाची NEP अंतर्गत बैठकीला

उपस्थित होतो.

सहभाग.

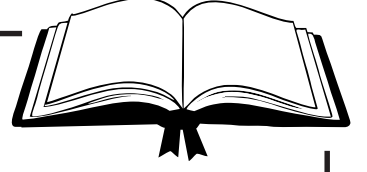
७. डी. जे. तटकरे महाविद्यालय माणगांव, ता. माणगांव, जि. रायगड येथे दि. १३।०२।२०२५ रोजी राष्ट्रीय कार्यशाळेमध्ये NEP अंतर्गत

**श्री. विक्रान्त वसंत टेरेवकर – मराठी विभाग
सहाय्यक प्राध्यापक**

- * 'दापोली अर्बन बँक सिनियर कॉलेज', दापोली येथे दिनांक २४।०६।२०२४ व २५।०६।२०२४ रोजी झालेल्या रुसा स्पॉन्सर्ड राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणावर दोन दिवसीय कार्यशाळेमध्ये सहभाग १० जुलै २०२४ रोजी 'गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय' (स्वायत्त) रत्नागिरी येथे मुंबई विद्यापीठाच्या ५७ व्या आंतरमहाविद्यालयीन युवा महोत्सवाच्या एक दिवसीय कार्यशाळेमध्ये सहभाग.
- * दिनांक ०२ ऑगस्ट २०२४ रोजी 'ICS महाविद्यालय खेड' येथे झालेल्या मुंबई विद्यापीठाच्या ५७ व्या आंतरमहाविद्यालयीन युवा महोत्सवात उत्तर रत्नागिरी विभाग स्तरासाठी महाविद्यालयाच्या संघासोबत सांस्कृतिक विभाग प्रमुख म्हणून उपस्थित.
- * रुसा स्पॉन्सर्ड नवीन शैक्षणिक धोरणाच्या अभ्यासक्रमावर आयोजित 'रयत शिक्षण संस्था' संचलित 'कर्मवीर भाऊराव पाटील महाविद्यालय' वाशी, नवी मुंबई येथे ०३।१०।२०२४ रोजी झालेल्या मराठी विषयाच्या BOS च्या एकदिवसीय कार्यशाळेमध्ये सहभाग.
- * दिनांक १३।१०।२०२४ रोजी 'पटवर्धन हायस्कूल, रत्नागिरी' येथे झालेल्या 'भारत शिक्षण मंडळ, रत्नागिरी, गुरुवर्य कै. अच्युतराव पटवर्धन वक्ता दशसहस्रेषु' जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा २०२४' मध्ये शिक्षक गटात द्वितीय क्रमांक प्राप्त.
- * दिनांक १०।११।२०२४ रोजी झालेल्या 'अखिल चित्पावन ब्राह्मण विद्यार्थी सहायक मंडळ, रत्नागिरी' आयोजित जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेमध्ये उत्तेजनार्थ क्रमांक प्राप्त.
- * दिनांक १०।११।२०२४ रोजी झालेल्या 'अखिल चित्पावन ब्राह्मण विद्यार्थी सहायक मंडळ, रत्नागिरी' आयोजित जिल्हास्तरीय निबंध स्पर्धेत सहभाग.
- * ०९।११।२०२४ रोजी झालेल्या गोळप येथील 'श्रीराम दरबार प्रतिष्ठान, गोळप' आयोजित 'कै. अनंत रघुनाथ काळे स्मृती वक्तृत्व स्पर्धा २०२४' मध्ये सहभाग.
- * सन २०२४-२५ साठी मुंबई विद्यापीठ प्रथम सत्र परीक्षेसाठी, रिगल कॉलेज कोंढे, चिपळूण येथे

सिनियर सुपरवायझर म्हणून दिनांक १४।११।२०२४ ते दिनांक २८।११।२०२४ पर्यंत उपस्थित.

- * महाविद्यालयाचे सांस्कृतिक विभाग प्रमुख.
- * मराठी विभाग सहा. प्राध्या.
- * विद्यार्थी परिषद सदस्य.
- * क्रीडा विभाग सदस्य.
- * राष्ट्रीय सेवा योजना सदस्य.
- * दि. ०२ फेब्रुवारी २०२५ रोजी मार्गताम्हाने येथे झालेल्या मार्गताम्हाने मॅरिथॉन स्पर्धेत छाननी

कमिटीत काम केले.

- * दिनांक २४ डिसेंबर २०२४ ते ३० डिसेंबर २०२४ या कालावधीत 'शिरवली, ता. चिपळूण, जि. रत्नागिरी येथे झालेल्या राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या 'श्रम संस्कार' शिबिरीत शिबीर कालावधीत सहभागी.
- * 'अभिजात मराठी भाषा संवर्धन' उपक्रमात सहभाग म्हणून 'चिपळूण नगर परिषदे'कडे 'लोकगीतांचा आणि म्हणींचा संग्रह' २८।०१।२०२५ रोजी सादर.

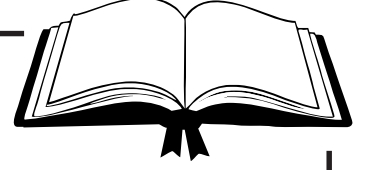

सुप्रिया संदिप वाघे - इतिहास विभाग

सहाय्यक प्राध्यापक
M. A. NET

१. दि. ०२ फेब्रुवारी २०२४ रोजी सावित्रीबाई फुले इतिहास विभाग आणि मुंबई मराठी ग्रंथालयाचे इतिहास संशोधन मंडळ यांनी 'महाराष्ट्रातील इतिहास आणि साहित्य संशोधन' या विषयावर आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग नोंदवला.
२. 'सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील लोककला आणि पर्यटन' या पुस्तकात 'ठाकर समाजाची लोककला - चित्रकथी' या विषयावर प्रकरण प्रकाशित झाले असून ते हर्षवर्धन पब्लिकेशन, बीड यांनी जून २०२४ मध्ये प्रकाशित केलेले आहे.
३. दि. ३० जुलै २०२४ रोजी महाविद्यालयात इतिहास विभाग आयोजित 'प्रादेशिक इतिहास लेखनातील लोककलांचे महत्त्व' या विषयावर
४. दि. २० आगस्ट २०२४ रोजी ICS महाविद्यालय खेड येथे झालेल्या मुंबई विद्यापीठाच्या ५७ व्या आंतरमहाविद्यालयीन युवा महोत्सवात उत्तर रत्नागिरी विभाग स्तरासाठी महाविद्यालयाच्या संघासोबत उपस्थित होते.
५. दि. २८ सप्टेंबर २०२४ रोजी अर्थशास्त्र विभाग व फोरम ऑफ फ्री एन्टरप्रायझेस' मुंबई या संस्थेच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित ५८ वी 'ए. डी. श्रॉफ मेमोरियल वक्तृत्व स्पर्धा' या कार्यक्रमाची संयोजिका म्हणून सहभाग.
६. दि. १७ ऑक्टोबर २०२४ ते १९ ऑक्टोबर २०२४ या कालावधीत मुंबई येथे झालेल्या 'मुंबई विद्यापीठ अॅथलेटिक्स स्पर्धेत' महाविद्यालयाच्या

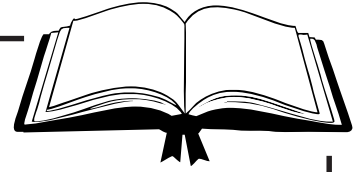
- संघासोबत उपस्थित होते.
७. 'महिला सक्षमीकरणाचे सांस्कृतिक प्रतीक : कला, साहित्य आणि चित्रपटातील स्त्री शौर्याचे चित्रण' या विषयावरील लेख UGC Journal इतिहास दर्पण, भाग - ६, विशेष अंक - ऑक्टोबर २०२४ यामध्ये प्रकाशित.
८. 'स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर काळातील दलित चळवळ' या पुस्तकात 'हैदराबाद स्वातंत्र्यसंग्रामात दलितांचे योगदान' या विषयावरील प्रकरण प्रकाशित झालेले असून ते वेदिका प्रकाशन, लातूर यांनी नोव्हेंबर २०२४ मध्ये प्रकाशित केले आहे.
९. दि. २४ डिसेंबर २०२४ ते ३० डिसेंबर २०२४ या कालावधीत शिरवली येथे झालेल्या राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या 'श्रम संस्कार शिबिरात' सदस्य म्हणून सहभाग.
१०. दि. ०२ फेब्रुवारी २०१५ रोजी मार्गताम्हाने येथे झालेल्या मार्गताम्हाने मॅरिथॉन स्पर्धेत छाननी कमिटीत काम केले.
- * इतिहास विभाग सहा. प्राध्या.
* विद्यार्थी परिषद सदस्य.
* क्रीडा विभाग सदस्य.
* राष्ट्रीय सेवा योजना सदस्य.
* दि. ९ ऑगस्ट २०१४ रोजी क्रांतीदिनानिमित्त आयोजित 'पोस्टर सार्धा आणि हस्तलिखित संकलन' यामध्ये संयोजिका म्हणून काम केले.

Asst. Prof. Goyathale Priyanka Prakash
(Head - Commerce Department)

- 1) Appointment as a Head of the Commerce Department in Academic year 2024-2025.
- 2) I have been working as a member of examination department for our college in Academic 2024-2025.
- 3) I have been working as the coordinator of Dr. Natu College for the MOU Signed with Arts & Science College, Sawarde.
- 4) Participated in Two Days workshop on the theme NEP 2020 Sensitization Train the Trainers on 6th and 7th March, 2024 held at Finolex Academy of Management & Technology, Ratnagiri.
- 5) Participated in Two Days workshop on the theme National Education Policy 2020 on 14th and 15th June, 2024 held at Arts, Commerce and Science College, Lanja.
- 6) Invited as a Guest lecturer for Under the MOU with the department of commerce of Arts & Science College Sawarde on 25 January 2025 for T.Y.B.COM Students.
- 7) Participated in online Two Days Faculty Development Programme on

- "Research Tools and Techniques with Reference to Chat GPT" Organised by IQAC Department of Mohindar Singh Kabal Singh Degree College of Arts and commerce, Kalyan.
- 8) Participated in Online National Webinar on "A Perceptive Understanding about the current Economic Reality" collaboratively organized by colleges in Ratnagiri District on 20th February, 2024.
  - 9) Participated in One Week National Level FDP on Mastering the Research Fundamentals organize by Ideal Institute of Academic & Research Advancement (IIRA) Maharashtra- Mumbai-Thane from 26th September 2024 to 2nd October 2024.
  - 10) Participated in Five Days National Level FDP on Empowering Educators with modern Pedagogy and Use of AI in Teaching Research organize by Ideal Institute of Academic & Research Advancement (IIRA) Maharashtra-Mumbai-Thane held from 13th September 2024 to 17th September 2024.
  - 11) Participated in One Day National Level Workshop on "Research Methodology and Ethics" held on 14th December 2024 at D. G. Tatkare Mahavidyalay, Mangaon.
  - 12) Successfully Participating in the "20 hours (Ten Days) National Level Short-Term Course on Data Analysis Using Advanced Excel and Research Methodology From 21st Nov. to 30th Nov. 2024 Conducted by The Ideal Institute of Academic & Research Advancement (IIRA).

Asst. Prof. Dr. Prajakta Prashant Shinde

1. Attended one day workshop on 'Rusa Sponsored Two Day Workshop on National Education Policy 2020' on 24/06/2024 and 25/06/2024 held at Dapoli Urban Bank Senior Science College, Dapoli.
2. Under the collaborative activity on English Department and Commerce department delivered a lecture on 'Presentation Skills' on 10/02/2025.
3. Has been appointed as a PCP lecturer to contribute in E-Content development for CDOE students. by University of Mumbai, center for Distance and Online Education, Santacruz (East), Mumbai.
4. Worked as an examiner for Elocation Competition organized by Khare-

Guidance Lecture on Higher Education delivered at Junior College Shirwali under DSR

Guidance Lecture on Higher Education delivered at Junior College Shirwali

तृतीय वर्ष वाणिज्य शाखेच्या विद्यार्थ्यांना 'जाहिरात क्षेत्रातील रोजगाराच्या संधी' या विषयी मार्गदर्शन करताना TWJ संस्थेचे श्री. प्रथमेश पोमेंडकर

दि. ११ जुलै २०२४ रोजी जागतिक लोकसंख्या दिनानिमित्त पाटपन्हाळे महाविद्यालय आयोजित कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना डॉ. संगिता काटकर

दि. २१०१२०२५ रोजी ग्रंथालय विभाग आयोजित 'वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा' वाचन पंधरवडा १ ते १५ जानेवारी २०२५ च्या उपक्रमांतर्गत सामुदायिक वाचन तासाचे आयोजन

वाणिज्य विभाग पार्ले उद्योग समूह येथे फील्ड व्हिडीट

दि. ३१०१२०२५ रोजी क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले महिला विकास मंच आयोजित क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले जयंती निमित्त मार्गदर्शक व्याख्यात्या प्रा. वर्षा भोबस्कर यांचे स्वागत

दि. ३०१०१२०२४-०११०१२०२४ क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले महिला विकास मंच आयोजित 'स्व-संरक्षणासाठी दोन दिवसीय कार्यशाळा'

अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने दि. २८१०१२०२४ रोजी वक्तृत्व स्पर्धेतील एक क्षण

Marg Tamhane, Maharashtra, India
Chiplun, Marg Tamhane, Maharashtra 415702, India

दि. २५१०१२०२४ रोजी तृतीय वर्ष बी. ए. मार्गदर्शन व्याख्यानाचे आयोजन

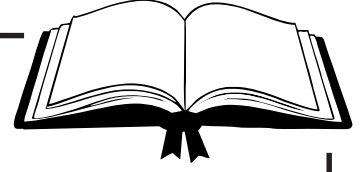

दि. २६१०१२०२४ रोजी राज्यशास्त्र, अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने पोष्ट विभागाच्या सहकार्याने 'वित्तीय साक्षरता मेळाव्याचे' आयोजन

शुक्रवार दि. ०३१०१२०२५ रोजी ग्रंथालय विभाग आयोजित ग्रंथ प्रदर्शन

- Dhere and Bhosale College, Guhagar on 20/02/2023, on the occasion of Shivjayanti.
- Registered for F.D.P. . An online short-term Faculty Development Program on 'Design Thinking Excellent Learning organized by
  - Madan Mohan Malviya Teacher Training - 25/02/2025 to 07/03/2025.
  - Research paper under publication for the National Conference I.C.S. Khed 01/03/2025 on the subject 'Recent Trends in Language and Literature.

Asst. Prof. Anavi Avinash Nikam

Dept. of Commerce

- Papers of P.S.K. & marketing for T. Y. B. com. are checked, A. Y. 2024-25.
- For Academic year 2024-25 worked as a member in cultural department.
- Organized a guidance lecture on "Employment opportunities in Adverting Field" under M.O.U. sign
- with T.W.J.
- Worked as a member in Marathon Competition of the Margtamhane Educational Institution for the year 2024-25.
- Delivered a guidance lecture at Borgaon Jr. College on the subject "Education and Career Opportunities.

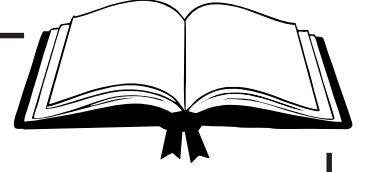
Asst. Prof. Shaharukh Hanif Chogale

Dept. of Commerce

- Attended two days workshop on National Education Policy 2020 on 24th & 25th June 2024 held at Dapoli Urban Bank Senior Science College, Dapoli.
- Attended one day District Level orientation Workshop on 19th Aavishkar Inter-Collegiate/ Institute/ Department Research Convention
- organized by Departments of students Development, University of Mumbai at Govindrao Nikam College of Pharmacy, Sawarde, Tal-Chiplun, Dist.- Ratnagiri. On August 03, 2024.
- Attended One Day workshop on "Voice Care Workshop" organized by the Career Katta in association with D.B.J. College Chiplun. On 29th

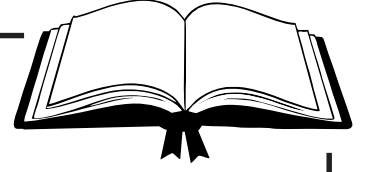
- November 2024.
- 4) I have been Working as a member of National Service Scheme of our college in academic year 2024-25.
  - 5) I have been Working as a member of Career Katta of our college in academic year 2024-25.
  - 6) I have done online assessment of T.Y.B.COM Cost Accounting Subject Papers of Mumbai University.
  - 7) Attend 19th Aavishkar Inter Collegiate Competition of Mumbai University held at Dyandeep College, Boraj Khed. On 10 December 2024.
  - 8) Jointly Organized one day workshop on "Entrepreneurship Skills & Techniques" of Department of Commerce with Nilaya Foundation Pune.
  - 9) Organized One Day Industry Visit of Commerce Department at Parle Industry, Vadgaon Pune. On 16th February 2025.

प्रा. युवराज सुभाष जाधव
सदस्य, हिन्दी विभाग

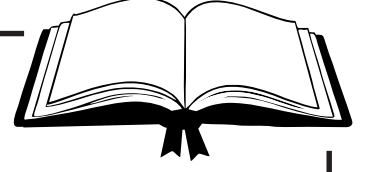
१. शिवाजी विश्वविद्यालय, कोल्हापुर द्वारा तारीख १ जून २०२४ को आयोजित राष्ट्रीय शिक्षा नीति, २०२० के पदवीपूर्व छात्रों (अंडर ग्रेजुएट स्टूडेंट) के लिए आयोजित 'न्यू क्रेडिट फ्रेमवर्क' से संबंधित कार्यशाला में सम्मिलित हुए।
२. यूजीसी मालवीया मिशन, टीचर्स ट्रेनिंग सेंटर और यूनिवर्सिटी ऑफ़ मुंबई के संयुक्त तत्वावधान में आयोजित दो दिवसीय वर्कशॉप का आयोजन २४ जून से २५ जून तक दापोली अर्बन बैंक सीनियर कॉलेज, दापोली में किया गया था। राष्ट्रीय शिक्षा नीति २०२० से संबंधित रूसा द्वारा प्रायोजित प्रस्तुत दो दिवसीय कार्यशाला में सफलतापूर्वक सम्मिलित हुए।
३. ऑनलाइन जर्नल "अक्षरा मल्टीडिसिप्लिनरी रिसर्च जर्नल, जलगांव के नवंबर २०२४ के रिसर्च पत्रिका" में "रमणिका गुप्ता का भारत के सामाजिक और साहित्यिक क्षेत्र के विकास में योगदान: एक दृष्टि" शीर्षक संबंधित संशोधन लेख प्रकाशित किया। प्रस्तुत पत्रिका का इंपैक्ट फैक्टर ५.६७ था।
४. ऑनलाइन हिंदी पत्रिका "आखर" में "आत्मकथा आपहुदरी : नारी शोषण की पीड़ा" शीर्षक संबंधित संशोधन लेख प्रकाशित किया। प्रस्तुत पत्रिका का वॉल्यूम ४, इशू-४, तथा यह दिसंबर २०२४ में प्रकाशित हुआ। आखर पत्रिका

- का इंपैक्ट फैक्टर ४.० था ।
५. द. ग. तटकरे महाविद्यालय, माणगांव, जिला - रायगढ़, महाराष्ट्र में १४ दिसंबर २०२४ को प्रधानमंत्री उषा प्रायोजित 'संशोधन पद्धती और संशोधन नैतिकता' विषय पर आधारित एकदिवसीय राष्ट्रीय कार्यशाला में सम्मिलित हुआ ।
६. २७, २८ दिसंबर, २०२४ में किला, त्रिशूर केरल में अंतरराष्ट्रीय कॉन्फ्रेंस 'तीसरा दक्षिण भारतीय हिंदी साहित्य सम्मेलन' का आयोजन किया गया था । संबंधित अंतरराष्ट्रीय कॉन्फ्रेंस में "रमणिका गुप्ता के कहानी साहित्य में चित्रित नारी विमश" शीर्षक से संबंधित संशोधन लेख में प्रस्तुत किया ।
७. १४ दिसंबर, २०२४ को पाटकर और वर्दे कॉलेज, गोरगांव, मुंबई द्वारा आयोजित राष्ट्रीय स्तर के 'संशोधन स्कॉलर मीट' में भाग लेते हुए "नारी यौन शोषण पीड़ा की बेबाक अभिव्यक्ति : आपहुदरी" शीर्षक संशोधन पत्रिका को प्रस्तुत किया । यह राष्ट्रीय स्तर की रिसर्च स्कॉलर्स मीट प्रधानमंत्री उषा (पीएम उषा) प्रायोजित थी ।
८. द. ग. तटकरे महाविद्यालय, मानगांव, जिला - रायगढ़, और अंजुमन इस्लाम मुरुड जंजीरा कॉलेज के डिपार्टमेंट ऑफ केमेस्ट्री एंड इंटरनल क्वालिटी एश्योरेंस सेल (आइ.क्यू.एसी.) के संयुक्त तत्वावधान में तारीख ४ जनवरी २०२५ को आयोजित एकदिवसीय राष्ट्रीय सेमिनार में सम्मिलित । यह राष्ट्रीय सेमिनार प्रधानमंत्री उषा प्रायोजित "Incubation and start-Up - A Path Fostering Entrepreneurship Skill" विषय पर आधारित था ।
९. महात्मा फुले आर्ट्स साइंस एंड कॉमर्स कॉलेज, पनवेल द्वारा तारीख १० जनवरी २०२५ को आयोजित अंतरराष्ट्रीय ऑनलाइन सेमिनार में "प्रेमचंद के कहानियों में चित्रित वृद्ध जीवन की समस्या का समकालीन परिवेश" विषय से संबंधित संशोधन पेपर प्रस्तुत किया ।
१०. यशवंत महाविद्यालय नांदेड़ महाराष्ट्र द्वारा १०-११ फरवरी २०२५ को आयोजित Indian knowledge system Global Perspective A (IKSGP 2025) पर आधारित दो दिवसीय मल्टीडिसिप्लिनरी इंटरनेशनल कॉन्फ्रेंस में पंजीकरण करके "भारतीय ज्ञान प्रणाली और भक्ति साहित्य" शीर्षक संबंधित संशोधन पेपर सम्मिलित किया ।
११. सोनूभाऊ बसवंत कॉलेज ऑफ आर्ट्स एंड कॉमर्स, शाहपुर, ठाणे के डिपार्टमेंट ऑफ लाइब्रेरी और इंटरनल क्वालिटी एश्योरेंस सेल (आइ.क्यू.एसी.) द्वारा आयोजित, आई.सी.एस.एस.आर. (डब्ल्यू.आर.सी.मुंबई) द्वारा प्रायोजित ऑनलाइन नेशनल सेमिनार में सम्मिलित होकर संशोधन पेपर प्रस्तुत किया । प्रस्तुत सेमिनार "Preservation And Protection of Indian knowledge (IKS)Through Intellectual Property Right in Digital Age" विषय पर आधारित थी ।
१२. शांताराम भाऊ घोलेप आर्ट्स, साइंस एंड गोटी रामबाबू पवार कॉमर्स कॉलेज, शिवले, ठाणे,

मुम्बाड कॉलेज के आइ. क्यू. एसी., डिपार्टमेंट ऑफ़ फ़िलासफी एंड रिसर्च डेवलपमेंट सेल के संयुक्त तत्वाधान में तारीख १८ फरवरी २०२५ को

‘संशोधन पद्धती’ विषय पर आधारित आयोजित ऑनलाइन प्लेटफार्म पर, एकदिवसीय कार्यशाला में सम्मिलित ।

सहा. प्रा. सौ. प्रियांका मयुरेश माने
M.A., D.Ed, B.Ed, NET, SET

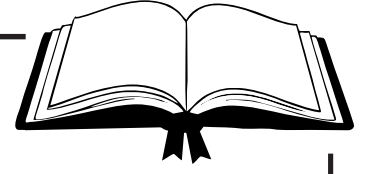
१. दिनांक ३०।०९।२०२४
राजेजी R U S A
SPONSORED Workshop for Subject
Teacher for NEP 2020 Compliant
Syllabus and Curriculum Through
Board of studies गोगटे जोगळेकर
महाविद्यालय, रत्नागिरी येथे सहभाग.
२. दिनांक १२।०१।२०२५ रोजी पनवेल येथे
शिवक्रांती सामाजिक संस्था आणि शब्द वाहिनी
अकॅडमी यांच्या माध्यमातून आयोजित
- राज्यस्तरीय खुल्या वक्तृत्व स्पर्धेत (क्रांतीवीर
करंडक २०२५) परीक्षक म्हणून काम केले.
३. दिनांक २४।०१।२०२५ रोजी सावर्डे येथे प्रबुद्ध
विचार मंच आणि श्रमिक कृषी संवर्धन संस्था
आरवली आयोजित जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेत
परीक्षक म्हणून काम केले.
४. दिनांक ०२।०२।२०२५ रोजी मार्गताम्हाने येथे
झालेल्या मार्गताम्हाने मॅरिथॉन स्पर्धेत छाननी
कमिटीत काम केले.

Dr. Suresh D. Sutar

- 1) Worked as the
Coordinator of
Annual Quality
Assurance Cell,
Convener of
Outreach Center for
Extension Activities, member of
Bharari Magazine & Editorial Board.
- 2) Worked as a syllabus committee
member for T.Y.B.A. English IDOL
University of Mumbai.
- 3) Delivered a guidance session on
Higher Education under DSR at
Junior college Shirvali.
- 4) Worked as a Paper Setter for T.Y.B.A.
English IDOL University of Mumbai
- 5) Worked as a Paper Setter for M. A.
English IDOL University of
Mumbai.
- 6) Worked as a Paper Setter for T.Y.B.A.
English University of Mumbai.
- 7) Worked as an evaluator & moderator
for T.Y.B.A. English University of
Mumbai.
- 8) Published an ISBN book in Marathi
entitled as अंतरंग शब्दांचे underlining
the essence, elegance & energy of the
words selected.

“ज्ञानी लोकांच्या सानिध्यात राहूनही
मूर्ख लोक ज्ञान ग्रहण न करता
त्यांच्यात वाईटच शोधत बसतात”
- संत ज्ञानेश्वर

मराठी विभाग

भारतरत्न डॉ. मनमोहन सिंह

(जन्म २६ सप्टेंबर १९३२ - मृत्यु २६ डिसेंबर २०२४)

श्री अनिल एस. कांबळे

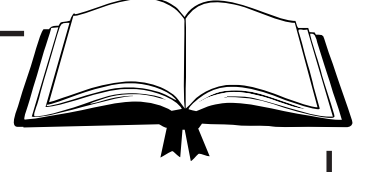
ग्रंथपाल

डॉ. मनमोहन सिंग हे आर्थिक सुधारणांचे प्रणेते : देशाचे १४ वे पंतप्रधान आणि भारतीय अर्थव्यवस्थेतील उदारमतवादाचे जनक डॉ. मनमोहन सिंह म्हणून जगभरात ओळखले जातात. आर्थिक सुधारणासाठी डॉ. सिंहाचे फार योगदान आहे. त्यांनी भारतीय अर्थव्यवस्था जगासाठी खुली केली आणि धाडसी आर्थिक सुधारणा केल्या. राजकीय डावपेचांमध्ये पारंगत असलेल्या नेत्यांच्या विपरीत, एक सक्षम नोकरशहा, जागतिक दर्जाचे अर्थव्यवस्था एक साधी व्यक्ती म्हणून त्यांची ओळख आणि पंतप्रधान होण्यापूर्वीच डॉ. मनमोहन अनेक महत्त्वाची पदे भूषविली. अर्थव्यवस्था बदल घडवून आणणारे काम त्यांच्या अर्थव्यवस्था असे. त्यांनी हरित क्रांतीचे आर्थिक माॅडेल होते. त्यानुसार शेतीमालातील गुंतवणूक आधारभूत किमतीचे धोरण राबवून भारताच्या पाचव्या पंचवार्षिक (१९६९-७४) योजनेला आकार दिला आणि भारतीय अर्थव्यवस्था निर्यात केंद्रित केली. १९८२ ते १९८५ या काळात भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे गव्हर्नर म्हणून त्यांनी केलेल्या व्यावहारिक आणि प्रभावशाली कामात अनेक इतिहास बदलणाऱ्या कामगिरीचाही समावेश आहे.

मनमोहन सिंग हे स्वतंत्र भारताच्या पंतप्रधानपदी सर्वात जास्त काळ काम केलेल्या व्यक्तिमत्त्वांपैकी एक होते. 'अतिशय प्रामाणिक आणि

सचोटीने काम करणारे नेते' अशी त्यांची ख्याती होती. २००४ ते २०१४ या दहा वर्षांच्या कार्यकाळात पंतप्रधान म्हणून आणि त्याआधी देशाचे अर्थमंत्री म्हणून त्यांनी केलेले काम महत्त्वाचे होते. नव्वदच्या दशकात भारताच्या आर्थिक धोरणांचा, उदारीकरण आणि एकूणच आर्थिक सुधारणांचे शिल्पकार म्हणूनही त्यांच्याकडं पाहिलं जातं. भारताचे पहिले पंतप्रधान जवाहरलाल नेहरू यांच्यानंतर मनमोहन सिंग हे एकमेव जे त्यांच्या पहिल्या कार्यकाळानंतर पुन्हा पंतप्रधानपदी विराजमान होण्यात यशस्वी झाले. १९९१ साली मनमोहन सिंग यांनी अर्थमंत्रिपदाची धुरा त्यांच्या खांद्यावर घेतली. भारताची अर्थव्यवस्था उदरगतीत आणण्यात त्यांच्या उंबरठ्यावर होती. प्रदीर्घ शैक्षणिक आणि कार्यवाही कारकिर्दीनंतर अनेकपक्षितपणे मनमोहन सिंग हे अर्थमंत्री म्हणून निवड झाली होती. त्यांनी भारत सरकारचे आर्थिक सल्लागार म्हणून काम केले होते. तसेच ते भारताच्या मध्यवर्ती बँकेचे गव्हर्नर देखील राहिले होते. अर्थमंत्री म्हणून आपल्या पहिल्याच भाषणात ते व्हिक्टर ह्यूगोला उद्धृत करत म्हणाले होते, "ज्या कल्पनेची वेळ आली आहे ती कल्पना जगातील कोणतीही शक्ती रोखू शकत नाही." त्यांचे हे उद्गार प्रसिद्ध झाले होते. यातूनच भारताच्या महत्त्वाकांक्षी आणि अभूतपूर्व आर्थिक सुधारणांची सुरुवात झाली होती. मनमोहन सिंग यांनी

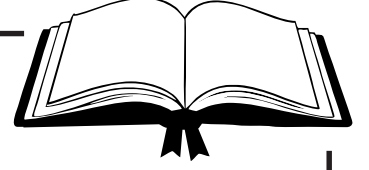
सरकारचे आर्थिक सल्लागार म्हणून काम केलं होतं. तसेच ते भारताच्या मध्यवर्ती बँकेचे गव्हर्नर देखील राहिले होते. अर्थमंत्री म्हणून आपल्या पहिल्याच भाषणात ते व्हिक्टर ह्युगोला उद्धृत करत म्हणाले होते, “ज्या कल्पनेची वेळ आली आहे ती कल्पना जगातील कोणतीही शक्ती रोखू शकत नाही.” त्यांचे हे उद्गार प्रसिद्ध झाले होते. यातूनच भारताच्या महत्वाकांक्षी आणि अभूतपूर्व आर्थिक सुधारणांची सुरुवात झाली होती. मनमोहन सिंग यांनी कर कमी केले, रुपयाची किंमत कमी केली, सार्वजनिक क्षेत्रातील कंपन्या किंवा उपक्रमांचं खासगीकरण केलं आणि परकीय गुंतवणुकीला प्रोत्साहन दिलं. मनमोहन सिंग यांनी देशाच्या अर्थव्यवस्थेत केलेल्या महत्वाच्या आर्थिक सुधारणांमुळे १९९० च्या दशकात देशाच्या अर्थव्यवस्थेला चालना मिळाली, बिकट स्थितीतील अर्थव्यवस्थेला पुनरुज्जीवन मिळालं. देशातील उद्योग क्षेत्रानं गती पकडली आणि त्याचा विस्तार झाला. महागाई नियंत्रणात ठेवली गेली आणि देशाचा विकासदर सातत्यानं उच्च पातळीवर, चांगला राहिला. मनमोहन सिंग यांच्या पंतप्रधानपदाच्या पहिल्या ५ वर्षांच्या कारकीर्दीतील सर्वात मोठं यश म्हणजे भारताचा अमेरिकेबरोबर झालेला ऐतिहासिक अणुऊर्जा करार होय. या करारामुळे अणुऊर्जेच्या पातळीवर वेगळा किंवा एकट्या पडलेल्या भारताला अमेरिकेच्या आण्विक तंत्रज्ञानाची दारं खुली झाली होती. कोरोनाच्या संकटामुळे देशाचं झालेलं आर्थिक नुकसान रोखण्यासाठी आणि अर्थव्यवस्थेला सावरण्यासाठी भारतानं ‘तात्काळ’ तीन पावलं उचलली पाहिजेत असे त्याचं मत होतं. कोरोनाच्या अभूतपूर्व संकटामुळे देशाच्या अर्थव्यवस्थेत मंदी आली होती. त्याला तोंड देण्यासाठी मनमोहन सिंग यांनी सूचना केली होती. ते

म्हणाले होते, “सरकारनं लोकांना थेट रोख रकमेद्वारे मदत करावी, व्यवसाय-उद्योगांसाठी भांडवल उपलब्ध करून द्यावं आणि वित्तीय क्षेत्राला पाठबळ देत संकटातून बाहेर काढावं.”

जागतिक बँकेशी मजबूत संबंध : आज जागतिक बँक आणि आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी भारताची गणना जगातील सर्वात महत्वाच्या देशांमध्ये करतात आणि भारताच्या विश्वासाहतेला खूप महत्त्व देतात. पण नियोजन आयोगाचे उपाध्यक्ष या नात्याने डॉ. मनमोहन सिंग यांनी अर्थमंत्री किंवा पंतप्रधान होण्यापूर्वी भारताच्या IMF आणि जागतिक बँकेशी मजबूत संबंधांचा पाया घातला नसता तर हे घडले नसते. आंतरराष्ट्रीय ख्यातीचे अर्थशास्त्रज्ञ आणि शिक्षणतज्ज्ञ डॉ. मनमोहन सिंग यांनी केंब्रिज आणि ऑक्सफर्ड विद्यापीठांमध्ये शिक्षण घेतले आणि तेथे असताना त्यांनी आपली प्रतिभा दाखवून दिली.

ओबामा यांना खूप आदर होता : अर्थमंत्री आणि पंतप्रधान असताना डॉ. मनमोहन सिंग यांनी काढलेली सुधारणांची लांबलचक रेषा. त्याचा परिणाम केवळ भारतावरच नाही तर संपूर्ण जगाच्या अर्थव्यवस्थेवर होत आहे, त्यामुळेच अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष बराक ओबामा आणि पंतप्रधान डॉ. मनमोहन सिंग यांचा त्यांनी खूप आदर केला. ओबामा एक गोष्ट पुन्हा पुन्हा सांगत असत की जेव्हा डॉ. मनमोहन सिंग बोलतात, तेव्हा सारे जग ऐकते. पण पंतप्रधान आणि अर्थमंत्री असण्याशिवाय भारतीय अर्थव्यवस्थेतील त्यांच्या ऐतिहासिक योगदानाकडे आपण दुर्लक्ष करू शकत नाही. वास्तविकता अशी आहे की अर्थमंत्री किंवा पंतप्रधान होण्यापूर्वीच त्यांनी आपल्या सुधारणांचा अप्रत्यक्ष प्रवाह सुरू केला होता. १९८५-८७ मध्ये नियोजन आयोगाचे उपाध्यक्ष म्हणून काम

करताना त्यांनी खऱ्या अर्थाने भारतीय अर्थव्यवस्थेला उदारीकरण आणि जागतिकीकरणाकडे नेण्याचा पाया घातला. यावेळी त्यांनी निर्यातीला चालना देणे आणि औद्योगिक विकासाला प्राधान्य देण्याचे उद्दिष्ट भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या गाभ्यामध्ये समाविष्ट केले होते.

डॉ. मनमोहन सिंग यांची व्यावसायिक आणि राजकीय कारकीर्द :

१९५७ ते १९५९ या कालावधीत अर्थशास्त्राचे वरिष्ठ व्याख्याता म्हणून काम केले.

१९६३ ते १९६५ या काळात प्राध्यापक होते.

१९६६ मध्ये दिल्ली स्कूल ऑफ इकॉनॉमिक्समध्ये मानद प्राध्यापक होते.

१९६६ ते १९६९ पर्यंत UNCTD सोबत काम केले.

१९६९ ते १९७१ पर्यंत आंतरराष्ट्रीय व्यापारात प्राध्यापक म्हणून काम केले.

मनमोहन सिंग यांची ललित नारायण मिश्रा यांनी परराष्ट्र व्यापार मंत्रालयाचे सल्लागार म्हणून नियुक्ती केली होती.

१९६९ मध्ये मनमोहन सिंग दिल्ली स्कूल ऑफ इकॉनॉमिक्समध्ये आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे प्राध्यापक होते.

१९७२ मध्ये अर्थ मंत्रालयाचे मुख्य आर्थिक सल्लागार बनले.

१९७६ मध्ये अर्थ मंत्रालयात सचिव होते.

१९७६ मध्ये जवाहरलाल नेहरू विद्यापीठात मानद प्राध्यापक होते.

१९७६ ते १९८० या कालावधीत मनमोहन सिंग भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे संचालक होते.

१९८२ ते १९८५ या तीन वर्षांच्या कालावधीत मनमोहन सिंग यांनी RBI चे गव्हर्नर म्हणून काम केलं.

१९८५-१९८७ या कालावधीत मनमोहन सिंग यांनी नियोजन आयोगाचे उपाध्यक्ष म्हणून काम केले.

१९८७ ते १९९० या कालावधीत मनमोहन सिंग दक्षिण आयोगाचे महासचिव म्हणून कार्यरत होते.

१९९१ मध्ये केंद्रीय लोक आयोगाचे अध्यक्ष होते आणि त्यानंतर ते विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे अध्यक्ष बनले.

२००४ ते २०१४ या कालावधीत ते भारताचे पंतप्रधान होते.

भारतरत्न सन्मान : २०२२ मध्ये, भारत सरकारने डॉ. मनमोहन सिंग यांना भारतरत्न पुरस्काराने सन्मानित केले. हे सन्मान त्यांच्या भारतीय अर्थव्यवस्थेतील योगदान आणि पंतप्रधान म्हणून केलेल्या उत्कृष्ट कामगिरीला दिले गेले.

समारोप : डॉ. मनमोहन सिंग यांचे कार्य आणि त्यांचे नेतृत्व भारतीय अर्थव्यवस्थेचा एक महत्त्वपूर्ण टर्निंग पॉइंट होते. ते भारतीय राजकारणातील एक आदर्श नेता आणि कार्यक्षम पंतप्रधान म्हणून ओळखले जातात. भारताच्या आर्थिक प्रगतीमध्ये त्यांचा अतुलनीय योगदान आहे. डॉ. मनमोहन सिंग कमी आणि मोजकंच बोलायचे. ते अत्यंत शांत स्वभावाचे होते. एक अत्यंत अभ्यासू विद्वान आणि माजी नोकरशहा असलेले मनमोहन सिंग, प्रसिद्धीपासून किंवा सत्तेच्या झगमगाटापासून स्वतःला दूर ठेवण्यासाठी ओळखले जात होते. चर्चेत राहण्यापेक्षा ते नेहमीच कामावर लक्ष केंद्रीत करण्यावर भर द्यायचे.

दि. २४।०१।२०२५ रोजी 'ओळख राज्यशास्त्राची' या विषयावर विशेष व्याख्यान देताना डॉ. नामदेव डोंगरे

दि. १३।०८।२०२४ रोजी NSS च्या वतीने 'हर घर तिरंगा' जनजागृती करण्यासाठी उद्बोधन करण्यात आले

दि. १७।०१।२०२५ ते १७।०१।२०२५ या कालावधीत मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा निमित्त 'मराठी विभाग' आणि 'मराठी भाषा वाङ्मय मंडळ' आयोजित चारोळी सादरीकरण उपक्रमात चारोळी सादर करताना विद्यार्थीनी

दि. २७ व २८ डिसेंबर २०२४ रोजी आयोजित तिसऱ्या आंतरराष्ट्रीय दक्षिण भारतीय हिंदी साहित्य संमेलनात संशोधन पेपर प्रस्तुत केल्याबद्दल प्रा. युवराज कदम यांना सर्टिफिकेट प्रदान करताना रवींद्रनाथ टागोर विश्वविद्यालय, भोपालचे कुलगुरु डॉ. संतोष चौबे

दि. २५।०१।२०२५ रोजी राष्ट्रीय मतदार दिनानिमित्त निवडणूक शपथ घेताना स्वयंसेवक, प्राध्यापकवृंद, प्राचार्य डॉ. बाळासाहेब यादव

मराठी भाषा दिनानिमित्त मराठी विभागाने 'भित्तीपत्रक' प्रकाशित केले. प्रसंगी संस्थेचे अध्यक्ष मा. मधुकरराव चव्हाण आणि प्राचार्य डॉ. बाळासाहेब यादव

वार्षिक क्रीडा महोत्सव
'खो-खो स्पर्धा' - मुले

वार्षिक क्रीडा महोत्सव
'खो-खो स्पर्धा' - मुली

वार्षिक क्रीडा महोत्सव
'कबड्डी स्पर्धा' - मुले

मार्गताम्हाने मॅरेथॉनमध्ये महाविद्यालयाने उत्तम योगदान दिल्याबद्दल
डॉ. सत्येंद्र राजे यांचा प्रातिनिधीक सत्कार

तृतीय वर्ष कला व वाणिज्य विद्यार्थ्यांना पदव्युत्तर पदवीविषयी
मार्गदर्शन करताना प्रा. मासूमा पागारकर आणि प्रणील अणेराव

फाईन आर्ट या विषयावर मार्गदर्शन करताना
तज्ञ मार्गदर्शक श्री. विलास रहाटे

अरुणा असफ अली

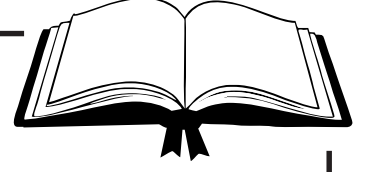
कु. सिद्धी विलास जाधव
तृतीय वर्ष - कला

अरुणा असफ अली : (१६ जुलै १९०९-२९ जुलै १९९६) भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यातील क्रांतिकारी महिला, छोडो भारत आंदोलनातील वीरांगना आणि भारतरत्न पुरस्काराच्या मानकरी. अरुणा उपेंद्रनाथ गांगुली हे त्यांचे पूर्वीचे नाव. त्यांचा जन्म पंजाबमधील कालका शहरात एका श्रीमंत बंगाली ब्राह्मण कुटुंबात झाला. पुढे हे कुटुंब कलकत्ता शहरात स्थायिक झाले. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण लाहोरच्या एका स्कूलमध्ये, तर माध्यमिक शिक्षण नैनि प्रॉटेस्टंट विद्यालयात झाले. त्यांनी कलकत्त्याच्या गोखले कन्या पाठशाळेत काम केले. वयाच्या १९ व्या वर्षी त्यांनी अरुणा असफ अली यांच्याशी आंतरधर्मीय विवाह (१९२८) या विवाहास त्यांच्या वु होता. विवाहानंतर अरुणा यांनी आपल्या पतीबरोबर युरोप, अमेरिका, सोव्हियत युनियन, मेक्सिको या देशांचा दौरा केला. युनेस्कोसाठी गेलेल्या भारतीय शिष्टमंडळात त्यांचा समावेश होता.

असफ अली हे काँग्रेसचे कार्यकर्ते होते. त्यामुळे अरुणा यांचा संबंध भारतीय स्वातंत्र्यलढ्याशी

आला. त्या स्वातंत्र्य चळवळीत सहभागी झाल्या. महात्मा गांधी, मौलाना आझाद, जयप्रकाश नारायण, अच्युत पटवर्धन, राममनोहर लोहिया यांच्या विचारांचा त्यांच्यावर प्रभाव होता व त्यांच्याबरोबर त्या सभा, प्रभातफेऱ्या यांमध्ये सहभागी झाल्या. १९३० व १९३२ च्या कायदेभंग चळवळीत तसेच १९४१ मध्ये वैयक्तिक सत्याग्रहात त्या सहभागी झाल्या. त्यासाठी त्यांनी मही भोगला. १९३० पासून ते आयुष्याच्या त्यांनी खादीचे कपडे वापरले. म. मिठाच्या सत्याग्रहावेळी मीठ बनविणे, काढणे आणि सभा रिविणे हे काम त्यांनी करून केले. ब्रिटीश सरकारने त्यांच्यावर खटला का ब त्यांना एक वर्षाची कारावासाची शिक्षा गांधी-आयर्विन करारानुसार बहुसंख्य मुक्तता करण्यात आली. पण अरुणा यांना मुक्त करण्यात आले नाही. जनतेच्या प्रखर आंदोलनामुळे काही दिवसांनी त्यांची सुटका झाली. १९३२ मध्ये त्यांना पुन्हा अटक करून तिहार जेलमध्ये ठेवण्यात आले आणि दोन हजार रुपयांचा दंडही केला. तुरुंगातही सुधारणा घडवून आणण्याचा त्यांनी प्रयत्न केला. तुरुंगात राजकीय कैद्यांना चांगले जगता यावे

सुनावली. गांधी-आयर्विन करारानुसार बहुसंख्य राजकीय कैद्यांची मुक्तता करण्यात आली. पण अरुणा यांना मुक्त करण्यात आले नाही. जनतेच्या प्रखर आंदोलनामुळे काही दिवसांनी त्यांची सुटका झाली. १९३२ मध्ये त्यांना पुन्हा अटक करून तिहार जेलमध्ये ठेवण्यात आले आणि दोन हजार रुपयांचा दंडही केला. तुरुंगातही सुधारणा घडवून आणण्याचा त्यांनी प्रयत्न केला. तुरुंगात राजकीय कैद्यांना चांगले जगता यावे म्हणून त्यांनी भूक-हरताळ करून तुरुंगाधिकार्यांना आपल्या मागण्या मान्य करण्यास भाग पाडले.

छोडो भारत आंदोलनामुळे त्यांच्या आयुष्यास वेगळे वळण मिळाले. ८ ऑगस्ट १९४२ रोजी अखिल भारतीय काँग्रेस

महासमितीचे अधिवेशन मुंबईला गवालिया टँक मैदानावर आयोजित केले होते. ब्रिटीश सरकारने महात्मा गांधी, जवाहरलाल नेहरू यांच्यासह अनेक नेत्यांना तुरुंगात टाकल्याने देशात राजकीय पोकळी निर्माण झाली होती. गवालिया टँक मैदानावर पोलिसांचा पहारा होता. अशा वेळी पोलिसांच्या वेढ्याला विरोध करून अरुणा यांनी ध्वजस्तंभावर तिरंगा फडकाविला. ऑगस्ट क्रांतिदिनाच्या त्या वीरांगना ठरल्या. चळवळीला मदत करण्याच्या उद्देशाने चार वर्षे १९४६ पर्यंत त्या भूमिगत कार्यरत राहिल्या. या

काळात कलकत्यात असताना त्यांनी काँग्रेसच्या आंतरप्रांतीय स्वरूपाच्या हालचालींना मार्गदर्शन केले. दिल्लीतील भूमिगत चळवळीच्या त्या प्रमुख नेत्या होत्या. भूमिगत कार्यकर्त्यांच्या वेगवेगळ्या गटांना भेटून त्या प्रोत्साहन देत व प्रसंगी सढळ हाताने आर्थिक सहाय्यही करीत.

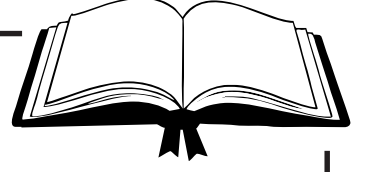
राममनोहर लोहिया यांच्यासोबत काँग्रेसच्या इन्किलाब या नियतकालिकाचे संपादन अरुणाजी करीत असत. त्यांना अटक करणे हे एक सरकारपुढे आव्हान हो ते . त्यांच्या

अटकेसाठी सरकारने पाच हजार रुपयांचे बक्षिस जाहीर केले. त्यांची प्रकृती ढासळत असता म. गांधीजींनी त्यांना पोलिसांना शरण जाण्याचा दिलेला

सल्लाही त्यांनी नाकारला होता. पुढे त्यांच्यावरील वॉरंट रद्द झाले. (१९४६)

अरुणा १९४७ मध्ये दिल्ली प्रदेश काँग्रेस समितीच्या अध्यक्ष म्हणून निवडून आल्या. दिल्लीमध्ये काँग्रेस संघटना बळकट करण्याचे काम त्यांनी केले. सन १९४८ मध्ये त्यांनी समाजवादी पक्षात प्रवेश केला पण लगेचच दोन वर्षांनी समाजवादी पक्ष सोडून त्यांनी सहकार्यांच्या मदतीने डावा समाजवादी पक्ष निर्माण केला. (१९५०) पुढे हा पक्ष कम्युनिस्ट पार्टीमध्ये विलीन झाला. (१९५५) अरुणा या पक्षाच्या केंद्रीय

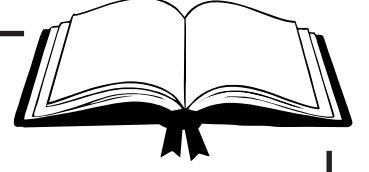

समितीच्या सदस्य आणि अखिल भारतीय कामगार संघटनेच्या उपाध्यक्ष झाल्या. १९५८ मध्ये त्यांनी कम्युनिस्ट पक्ष सोडला व सक्रिय राजकारणापासून काही काळ अलिप्त राहिल्या. अरुणा दिल्लीच्या पहिल्या महापौर झाल्या (१९५८). या काळात त्यांनी दिल्लीच्या विकासासाठी प्रयत्न केले. लिंक हे साप्ताहिक त्यांनी सुरू केले. त्यांनी पुन्हा काँग्रेस पक्षात प्रवेश केला. अमेरिकेत भारताच्या राजदूत म्हणूनही त्यांनी कार्य केले. दिल्लीतून प्रकाशित होणाऱ्या पेट्रिऑट या इंग्रजी दैनिकाशी त्या शेवटपर्यंत जोडल्या होत्या. 'इंडो सोव्हिएत कल्चरल सोसायटी', 'ऑल इंडिया पीस कौन्सिल', 'नॅशनल फेडरेशन ऑफ इंडियन वुमेन' इत्यादी सामाजिक संस्थांशी त्या संबंधित होत्या. आपल्या अखेरच्या काळात दिल्लीतील झोपडपट्टीतील लोकांसाठी त्यांनी प्रौढ साक्षरता, वैद्यकीय मदत व रोजगार निर्मिती अशा स्वरूपाचे भरीव कार्य केले. साधी

राहणी, समाजवादी विचारसरणी आणि निर्भयता हे त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे गुणविशेष होत. त्यांच्या ट्रॅव्हल टॉक या ग्रंथाला लिहिलेल्या प्रस्तावनेत पंडित नेहरू त्यांचे वर्णन करताना म्हणतात, 'अरुणा हे एक अस्वस्थ आणि दुसऱ्यांना अस्वस्थ करणारे व्यक्तिमत्व आहे.'

अरुणा यांना अनेक मानसन्मान मिळाले. सोव्हिएत लँड नेहरू पारितोषिक (१९५५), लेनिन शांतता पुरस्कार (१९७५), आंतरराष्ट्रीय सामंजस्याचा जवाहरलाल नेहरू पुरस्कार (१९९१) आदी सन्मान त्यांना मिळाले. लेनिन शांतता पुरस्काराची रक्कम त्यांनी जनतेच्या आणि धर्मार्थ कार्याला देणगी दिली. भारत सरकारने १९९२ मध्ये त्यांना पद्मविभूषण तसेच सर्वोच्च असा भारतरत्न पुरस्कार मरणोत्तर देऊन त्यांचा गौरव केला. (१९९७) भारतीय टपाल खात्याने त्यांच्या छायाचित्राचे टपाल तिकीट काढून त्यांच्या कार्याचा सन्मान केला (१९९८).

भारतरत्न राजीव गांधी

कु. रिना रविंद्र उतेकर
तृतीय वर्ष - कला

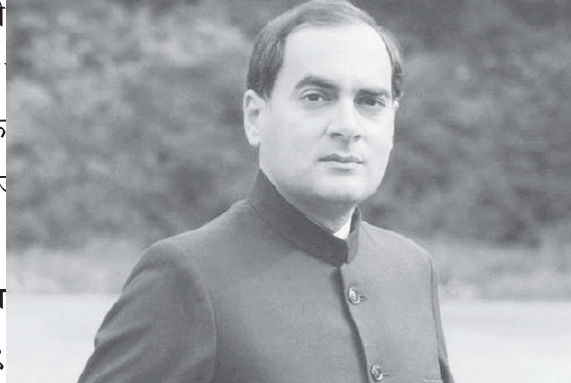
भारतरत्न राजीव गांधी हे नाव भारतीय इतिहासात अद्वितीय स्थान गाजवतो. 'आमचा नेता उद्याचे स्वप्न' अशी घोषणा करुन काँग्रेस पक्षाने राजीव गांधींची पंतप्रधानपदी एकमताने निवड जाहीर केली. आपल्या अल्पावधीच्या काळात राजीव गांधींनी ही घोषणा सार्थ करुन दाखवली. मोबाईल फोन दिसतात आणि लोकही टी.व्ही. वरील कार्यक्रमांवर भारताचे माजी पंतप्रधान राजीव गांधींचे आवाज ऐकू लागले.

जन्म, शिक्षण, कौटुंबिक जीव

३१ डिसेंबर १९३१

पहिल्यांदाच चाळीशीतील पंतप्रधान लाभला. सत्तेवर येताच या तरुणाने पुढीलप्रमाणे आशावादी उद्गार काढले, 'मी तरुण आहे आणि माझेही एक स्वप्न आहे. बलवान, आत्मनिर्भर आणि जगातील देशांमध्ये पहिल्या रांगेत स्थान असणाऱ्या आणि मानवजातीच्या देशामध्ये सेवेला वाहिलेल्या भारताचे स्वप्न मी पाहतो !' असे उद्गार काढणाऱ्या तरुण व तडफदार पंतप्रधानाचे नाव होते 'राजीव गांधी'. देशातील तरुणांच्या स्वप्नांना तंत्रज्ञानाची जोड देणाऱ्या पंतप्रधान राजीव गांधी यांचा

जन्म २० ऑगस्ट १९४४ रोजी मुंबईत शिरोडकर हॉस्पिटलमध्ये झाला. सुप्रसिध्द संसदपटू असलेले खासदार फिरोज गांधी हे त्यांचे पिताजी. तर भारताच्या माजी पंतप्रधान असलेल्या श्रीमती इंदिरा गांधी या त्यांच्या मातोश्री. भारताचे पहिले पंतप्रधान पंडित

जावाहरलाल नेहरू यांचे आजोबा होते. एकाच वेळ्यांकडे पंतप्रधानपद चालून देण्यात त्यांच्या हाच एकमेव देश असेल. आईच्या गुणांचा वारसा राजीव गांधी व संजय या त्यांच्या दोन्ही मुलांमध्ये दिसून येतो. त्रेमूर्ती बंगल्यातच आपल्या मुलांसाठी राजीव गांधी यांचे सुरुवातीचे शिक्षण

'शिवनिकेतन' या शाळेत झाले. तेथे त्यांना शिकविण्यासाठी एक जर्मन महिला ठेवल्या होत्या. नंतर दहाव्या वर्षी त्यांना बोर्डींग स्कूलमध्ये घालण्यात आले. देहराहून येथील डून स्कूलमधून सिनियर केंब्रिज परीक्षा ते १९६० मध्ये उत्तीर्ण झाले. उच्च शिक्षणासाठी १९६३ ते १९६५ या काळात केंब्रिजला जाऊन त्यांनी मेकॅनिकल इंजिनिअरींग कोर्स पूर्ण केला. त्यांचे मित्र एका बेकरीत काम करुन व आईस्क्रीम विकून आपला किरकोळ खर्च भागवीत असत. लंडनच्या इंपिरिअल

घालण्यात आले. देहराहून येथील डून स्कूलमधून सिनियर केंब्रिज परीक्षा ते १९६० मध्ये उत्तीर्ण झाले. उच्च शिक्षणासाठी १९६३ ते १९६५ या काळात केंब्रिजला जाऊन त्यांनी मेकॅनिकल इंजिनिअरींग कोर्स पूर्ण केला. त्यांचे मित्र एका बेकरीत काम करून व आईस्क्रीम विकून आपला किरकोळ खर्च भागवीत असत. लंडनच्या इंपिरिअल सायन्स कॉलेजात त्यांनी २ वर्ष तांत्रिक शिक्षण संपादन केले. पण त्यात त्यांचे मन फारसे रमत नव्हते. विमानाचे उड्डाण हाच राजीवजींचा अत्यंत आवडता छंद होता. त्यामुळे शालेय शिक्षणानंतर त्यांनी ग्लायडींगचे प्रशिक्षण घेतले. लंडनमधील मेकॅनिकल इंजिनिअरींगचा अभ्यासक्रम संपल्यावर दिल्ली फ्लायिंग क्लबची परीक्षा ते उत्तीर्ण झाले. त्यांना पायलटचे लायसेन्स मिळाले. विमानाचे उड्डाण करीत असताना स्वतःला 'राजीव गांधी' असे म्हणवून न घेता 'कॅप्टन राजीव' असे म्हणवून घेणे, त्यांना अधिक आवडे.

तरुण व तडफदार पंतप्रधान -

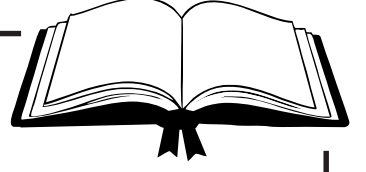
राजीव गांधींना राजकारणाची आवड नव्हती, म्हणून ते वैमानिक झाले. संजय गांधींना राजकारणाची आवड होती. म्हणून ते इंदिरा गांधींजवळ राहिले व इंदिरा गांधींना राजकारणात मदत करू लागले. परंतु एके दिवशी अचानक संजय गांधींचे अपघाती निधन झाले आणि इंदिरा गांधी एकाकी पडल्या. वास्तविक पाहता राजकारणात पडण्याची राजीवजींची मुळीच इच्छा नव्हती पण राजकारणातील आपल्या प्रवेशाने आपल्या मातेला मदत होत असेल, तर राजकारणात प्रवेश

करायला काय हरकत आहे. असा दूरवर विचार करून राजीवजींनी राजकारणात प्रवेश करण्याचा निर्णय घेतला. त्या दिवसापासून राजीव गांधींनी स्वतःला पूर्णपणे राजकीय व सामाजिक कार्याला वाहून घेतले आणि मग त्यांनी कधी मागे वळून पाहिलेच नाही. एक दशक हे राजीव गांधींच्या प्रभावाचे दशक म्हणूनच ओळखले जाऊ लागले. किसान मेळावा, युवक मेळावा, आशियाई क्रीडा स्पर्धा, पर्यटन, पर्यावरण, गंगेच्या पाण्याचे शुध्दीकरण, शिक्षणपद्धतीमध्ये अमुलाग्र सुधारणा यासारख्या महत्त्वपूर्ण प्रश्नांकडे त्यांनी देशाचे लक्ष वेधले. अशा तऱ्हेने काँग्रेस पक्षाला मजबूत व बळकट करण्यासाठी ते सतत प्रयत्नशील राहिले.

मरणोत्तर भारतरत्न

'राजीवरत्न बिर्जिस गांधी' या स्वनामाने शपथ घेऊन ३१ ऑक्टोबर १९८४ च्या सायंकाळी दिल्लीच्या काटेरी तख्तावर आरूढ झालेला अवघ्या ४० वर्षांचा हा नेता २१ मे १९९१ रोजी म्हणजे वयाच्या अवघ्या ४७ व्या वर्षी आपली उणीपुरी अर्ध्या तपाची राजकीय कारकीर्द संपवून मध्यरात्रीपूर्वीच अनंतात विलीन झाला. फिरोज जहांगीर गांधी यांचा पहिला पुत्र दुसऱ्या जगात निघून गेला. २० ऑगस्ट १९४४ या दिवशी सकाळी सुरु झालेली एक जीवनयात्रा एकविसाव्या शतकाने स्वप्न अधुरे सोडून परलोकी सुधारण्यासाठी २१ मे १९९१ च्या रात्री राहिलेली संपुष्टात आली. धनू नावाची ती कृष्णवर्णीय तमिळ महिला मानवी बॉम्ब नव्हे साक्षात् यमदूत होती. तिच्या

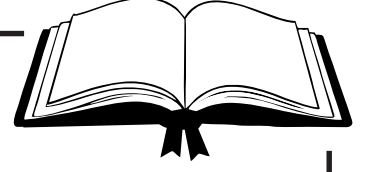

स्फोटात राजीव गांधींच्या देहाच्या अक्षरशः चिंधड्या उडाल्या. त्यानंतर सरकारी इतमामाने राजीव गांधींच्या पार्थिवावर दिल्लीत अंत्यसंस्कार करण्यात आले. आधुनिक भारताची पायाभरणी करणारे व देशाला संगणक युगात घेऊन जाणारे युवा पंतप्रधान म्हणून सारा देश त्यांना ओळखतो. ३० मे १९९१ रोजी भारत एकता आंदोलन नवी दिल्ली यांच्यातर्फे भारताचा महान सुपुत्र असा किताब देऊन त्यांचा गौरव करण्यात आला. तसेच

१९९१ मध्ये भारताचा सर्वोच्च नागरी पुरस्कार 'भारतरत्न' देऊन त्यांचा मरणोत्तर सन्मान करण्यात आला. मरणोत्तर 'भारतरत्न' पुरस्काराने सन्मानित होणारे राजीव गांधी हे ६ वे भारतीय आहेत.

एकाद घराण्यातील पंतप्रधान जवाहरलाल नेहरू, पंतप्रधान श्रीमती इंदिरा गांधी आणि पंतप्रधान राजीव गांधी या तीनही व्यक्तींना 'भारतरत्न' हा सर्वोच्च नागरी पुरस्कार प्रदान करण्यात आलेला आहे.

आचार्य विनोबाजी भावे

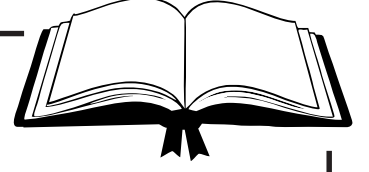
कु. सुहानी चंद्रकांत निवळकर
प्रथम वर्ष - कला

आचार्य विनोबा भावे यांना गांधीजींनी त्यांचे अध्यात्मिक पुर्वाधिकारी आणि अग्रगण्य सत्याग्रही म्हणून संबोधित केले होते. 'जय जगत्' हा नारा देणाऱ्या विनोबाजींचा जन्म ११ सप्टेंबर १८९५ रोजी रायगड जिल्ह्यातील पेण तालुक्यात गागोदे येथे झाला. विनोबांचे स्वतःचे पूर्ण नाव विनायक नरहरी भावे होते. त्यांच्या वडीलांचे संपूर्ण नाव नरहरी शाईबाई वडील व आईचे नाव रखुमाबाई नरहरी भावे असे. कुटुंबात ते जन्माला आले. भावे विरक्तीचा वारसाच होता. विनोबांचे मातृशिक्षण हे बडोदे येथेच झाले होते. विनोबांचे दोन मुले व एक बाळकृष्ण हे आजन्म ब्रह्मचारी राहिले व बाळकृष्ण हे आजन्म लोकसेवा व्रताने गांधींच्या आश्रमात राहून लोकांसाठी समरस झाले होते. विनोबा हे भावंडांमधून वृत्तीची होती.

विनोबा भावे यांच्या अनेक पिढ्यांचे वास्तव्य वाई येथे होते. वाईच्या ब्राह्मणशाही या मोहल्ल्यात कोटेश्वर मंदिर आहे. हे मंदिर भावे यांच्या मालकीचे असून तेथे शंभुरावांनी अग्नीहोत्र स्वीकारून

अग्निहोत्र शाळा स्थापली. आजोबा व मातोश्रींपासून धर्मपरायणतेचे संस्कार विनोबांना मिळाले. त्यांचे वडील नरहरी भावे हे नोकरीच्या निमित्ताने बडोदे येथे गेले. विनोबांचे माध्यमिक आणि उच्च शिक्षण हे बडोदे येथेच झाले. १९१६ साली महाविद्यालयीन इंटरची परीक्षा देण्यासाठी ते मुंबईस जाण्यास निघाले; परंतु वाटेतच गांधी-वडीलांना न सांगता वाराणसी येथे विनोबा भावे यांना दोन गोष्टींचे फार एक हिमालय व दुसरे बंगालचे सशस्त्र वाराणसी येथे हिंदू विश्वविद्यालयातील महात्मा गांधींचे भाषण झाले. त्याचा परिणाम झाला. हिमालयातील बंगालमधील क्रांती यांच्या दोन्ही प्रेरणा या उक्तीत आणि व्यक्तिमत्त्वात त्यांना गांधींनी महात्मा गांधींशी पत्रव्यवहार केला व गांधींचा काचरब आश्रमात ७ जून १९१६ रोजी भेट घेतली आणि तेथेच त्या सत्याग्रहश्रमात नैष्टिक ब्रह्मचर्याची प्रतिज्ञा करून जीवन साधना सुरु केली. ऑक्टोबर १९१६ रोजी महात्मा गांधींची एक वर्षाची रजा घेऊन ते वाई येथे प्राज्ञपाठशाळेत वेदान्ताच्या अध्ययनाकरीता उपस्थित झाले. ब्रह्मविद्येची साधना

आढळल्या. त्यांनी महात्मा गांधींशी पत्रव्यवहार केला व गांधींची कोचरब आश्रमात ७ जून १९१६ रोजी भेट घेतली आणि तेथेच त्या सत्याग्रहश्रमात नैष्टीक ब्रह्मचर्याची प्रतिज्ञा करून जीवन साधना सुरु केली. ऑक्टोबर १९१६ रोजी महात्मा गांधींची एक वर्षाची रजा घेऊन ते वाई येथे प्राज्ञपाठशाळेत वेदान्ताच्या अध्ययनाकरीता उपस्थित झाले. ब्रह्मविद्येची साधना त्यांच्या जीवनाचा उद्देश ठरला.

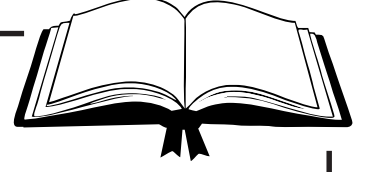
१९७१ साली हिवाळ्यात वाई येथे प्लेगची साथ उद्भवली. कृष्णेच्या दक्षिण तीरावर राहुट्या आणि पर्णशाळा उभारून त्यात प्राज्ञपाठशाळेचे विद्यार्थी व शिक्षक राहिले. जवळजवळ ४ महिने राहिले. वेदान्ताचे व इतर शास्त्रांचे पाठ त्यातील एका विस्तृत पर्णशाळेमध्ये चालत असत. विनोबा पर्णशालेबाहेरच्या कृष्णाकाठच्या आम्रवृक्षाच्या छायेखाली उपनिषदांचे व शांकरभाष्याचे उच्च स्वरात वाचन करीत. आपण कोणकोणत्या ग्रंथांचे व विषयांचे अध्ययन केले याचा सविस्तर वृत्तांत यांनी महात्मा गांधींना कळवला. या पत्राच्या उत्तरात म. गांधींनी अखेर म्हणाले की, 'ए गोरख, तुने मच्छिंद्रको भी जीत लिया है।'

वैयक्तिक सत्याग्रहानंतर ७ मार्च १९५१ पर्यंत

पवनार येथील परंधाम आश्रमातच विनोबांनी शारीरिक आणि मानसिक तपश्चर्येत जीवन व्यतीत केले. १९३६ पासून म. गांधी साबरमतीचा आश्रम सोडून सेवाग्रामला म्हणजे पवनार जवळच येऊन राहिले. त्यामुळे गांधी आणि विनोबा यांचा चिरकाल संवाद चालू राहिला. गांधींच्या देहांतानंतर सर्वसेवासंघ व सर्वोदय समान या संस्थांची स्थापना झाली. मार्च १९४८ मध्ये विनोबा दिल्ली येथे जवाहरलाल नेहरू यांच्या विनंतीवरून गेले. भारत-पाकिस्तान फाळणी झाल्यानंतर परागंदा झालेले लक्षावधी शरणार्थी (सर्व बाजूंनी जीवन उद्ध्वस्त झालेले) दिल्ली, पंजाब, राजस्थान यामध्ये आले. त्यांना धीर देण्याकरता विनोबांना पंडितजींनी बोलावून घेतले. या दौऱ्यात सर्वधर्मसमभावाचा आदेश देऊन प्रेम आणि सद्भावना निर्माण करण्याचा प्रयत्न विनोबांनी केला.

अशा या महामानवाचे दि. १५ नोव्हेंबर १९८२ रोजी सकाळी ९.४० वाजता पवनार येथे परंधार आश्रमात सतत सात दिवस प्रायोपवेशन करून भुदाननेते आचार्य विनोबा भावे यांनी वयाच्या ८७ व्या वर्षी प्राणत्याग केला. आचार्य विनोबा भावे यांचे पवनार, महाराष्ट्र, भारत येथे निधन झाले.

सी. व्ही. रमण

कु. वेदश्री विलास सोंडकर

प्रथम वर्ष - कला

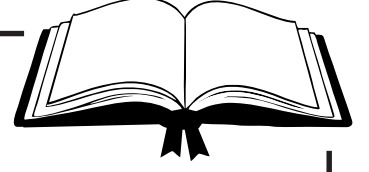
सी. व्ही. रमण यांचे संपूर्ण नाव सर चंद्रशेखर वेंकट रमण असे आहे. सी. व्ही रमण भारतीय भौतिक शास्त्रज्ञ होते. त्यांनी १९३० मध्ये भौतिकशास्त्रासाठी प्रतिष्ठीत असलेला नोबेल पारितोषीक प्राप्त केला. यानंतर १९५४ मध्ये त्यांना भारत सरकारने भारतातील सर्वश्रेष्ठ पुरस्कार 'भारतरत्न' देऊन गौरवीत केले. १५ वर्ष म्हणजेच १९३३ ते १९४८ च्या दरम्यान सी. व्ही. रमण हे कलकत्ता विद्यापीठामध्ये प्राध्यापक कार्यरत होते. त्यानंतर त्यांनी इंडियन अॅकॅडमी सायन्स संचालक पद हाती घेतले. असोसिएशनचे ते अध्यक्ष सुध्दा होते. आज असोसिएशन विज्ञान संघटना म्हणून ओळखली जाते. आजपर्यंत फक्त एका भारतीय शास्त्रज्ञाने नोबेल पारितोषीक मिळाले आहे हे पारितोषीक त्यांनी प्रकाश विकरणच्या सिध्दांतासाठी त्यांच्या सिध्दांताला जागतीक मान्यता देण्यात महान शास्त्रज्ञाचा जन्म मद्रासी चिरुचिरापल्ली, तामिळनाडू या प्रसिध्द शहरात 14. 7 नोव्हेंबर १८८८ रोजी झाला. वडीलांकडून धैर्य व आईकडून उत्कटता व चिकाटी या गुणांचा योग्य मिलाप रमण यांच्यातही झाला. एक हुशार व बुध्दीमान विद्यार्थी म्हणून लवकरच त्यांची ख्याती झाली. वयाच्या बाराव्या वर्षी सन १९०० मध्ये रमण मॅट्रिकची परीक्षा पास झाले.

चौदाव्या वर्षी ते इंटरची परीक्षा उत्तीर्ण झाले. इतक्याला अन्वयात उच्च परीक्षा दिल्याबद्दल त्यांचे सर्वत्र कौतुक होऊ लागले. पुढील शिक्षणासाठी ते मद्रास येथे आले व प्रेसिडेन्सी कॉलेजात दाखल झाले.

गंमत म्हणजे एका प्राध्यापकास चुकून हा छोटा मुलगा कॉलेजमध्ये आला असावा असे वाटले. रमण यांनी निर्भयपणे सांगितले की, मी चुकून येथे आलो आहे. या वर्गात माझे नाव दाखल केले आहे. या छोट्या मुलाबद्दल कौतुक वाटत होते. बीए च्या पदवी परीक्षेत पहिल्या परिक्षेत ते आले. पदार्थ विज्ञान शास्त्र मध्ये त्यांना गुण मिळाले व त्यांनी सुवर्णपदक पटकावले. परीक्षेतही त्यांनी प्रथम श्रेणीत प्रथम क्रमांक मिळवल्या मनाविरुध्द घरच्या मंडळींच्या दूस्थान सरकारच्या खात्याच्या परीक्षेत म्हणजे या परीक्षेत ते सर्व भारतात पहिले आहे.

६ मे १९०७ मध्ये सी. व्ही. रमण यांचे लग्न लोकसुंदरी अम्माला यांच्यासोबत करण्यात आले. लोकसुंदरी या वीणा अतिशय अप्रतिम वाजवायच्या. ज्यामुळे सी. व्ही. रमण यांनी लोकसुंदरी अम्माला लग्नाचा प्रस्ताव दिला. लग्न झाल्यानंतर सी. व्ही. रामन

प्रथम क्रमांक पटकावला. आपल्या मनाविरुद्ध घरच्या मंडळींच्या दबावामुळे ते हिंदूस्थान सरकारच्या खात्याच्या परीक्षेत बसले. आश्चर्य म्हणजे या परीक्षेत ते सर्व भारतात पहिले आहे.

६ मे १९०७ मध्ये सी. व्ही. रमण यांचे लग्न लोकसुंदरी अम्माला यांच्यासोबत करण्यात आले. लोकसुंदरी या वीणा अतिशय अप्रतिम वाजवायच्या. ज्यामुळे सी. व्ही. रमण यांनी लोकसुंदरी अम्माला लग्नाचा प्रस्ताव दिला. लग्न झाल्यानंतर सी. व्ही. रामन रमण व लोकसुंदरी यांना दोन अपत्य झाली. एका मुलाचे नाव राधाकृष्णन असे होते. राधाकृष्णन हे खगोलशास्त्रज्ञ होते.

कलकत्यात प्रमुख डेप्युटी अकाउंटंट जनरल म्हणून नेमणूक झाली. परंतु या लड्डु पगाराच्या नोकरीत त्यांचे मन लागेना मात्र

त्यांनी आपले पदार्थ विज्ञानातील संशोधन सुरूच ठेवले. त्याच सुमारास अन्य पोट जातीतील लंका सुंदर नावाच्या तरुणीशी विवाहबध्द झाले.

एकदा डॉक्टर रामन जहाजाने इंग्लंडला जात होते तेव्हा त्यांनी पाहिले की, समुद्राचे पाणी निळे दिसते परंतु त्यांनी एका ग्लासात ते पाणी घेतले असता ते रंगहीन असल्याचे त्यांना आढळून आले. त्यातच त्यांनी संशोधन केले. प्रकाश जेव्हा वेगवेगळ्या माध्यमातून जात असतो. तेव्हा त्याच्या तरंग लांबीत वाढ होते किंवा

तरंग लांबी कमी होते याचा सिध्दांताला प्रकाशाचे विकीकरण असे म्हणतात. यालाच प्रकाशाचे अनियमित परावर्तन असेही म्हणतात. या सिध्दांताने त्यांना जागतिक जर्दाचे संशोधन म्हणून मान्यता मिळवून दिली आणि त्यांची नोबेल पारितोषकासाठी निवड झाली.

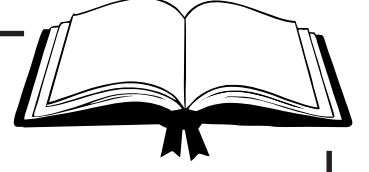
२८ फेब्रुवारी विज्ञान दिन, विज्ञान म्हणजे असे ज्ञान की ज्यामुळे अश्मयुगातील माणूस आज डिजीटल युगात येऊन पोहोचला आहे. माणसाने जी काही स्वप्न त्याच्या जीवितासाठी किंवा भौतिकासाठी पाहिली की, प्रत्यक्षात आणण्याची ताकद उपयोगात आलेले ज्ञान म्हणजेच विज्ञान १९८७ सालापासून

भारतामध्ये २८ फेब्रुवारी हा दिवस रामनांचे संशोधन आणि त्यांचे विज्ञान प्रसाराचे कार्य याच्या स्मरणार्थ 'राष्ट्रीय विज्ञान दिन' म्हणून

साजरा केला जातो. भारतीय शास्त्रज्ञ डॉक्टर सी. व्ही. रमण यांना १९३१ साली नोबेल पारितोषिक मिळाले. त्या सणाची आठवण म्हणून भारत सरकारने २८ फेब्रुवारी हा दिवस 'राष्ट्रीय विज्ञान दिन' म्हणून साजरा करण्याचे ठरविले. भारत सरकारने ही त्यांना 'भारतरत्न' देऊन उचित गौरव केला. २८ फेब्रुवारी हा दिवस त्यांच्या स्मरणार्थ साजरा केला जातो.

ज्ञानाच्या शोधाबाबत सी. व्ही. रमण यांनी म्हटले आहे की, आपण अनेकदा शोध कुठून

आणायचा हा संधीचा शोध घेत असतो. परंतू आपण पाहतो की, नवीन शाखेचा विकास हा नैसर्गिक घटनेच्या सुरुवातीच्या बिंदूमध्येच दडलेला असतो.

आधुनिक भौतिकशास्त्र बाबत सी. व्ही. रमण यांचे असे मत आहे की, आधुनिक भौतिकशास्त्र हे पूर्णपणे अनुघटनेच्या मूळ गृहीतकांवर आधारित असते.

मुलभूत विज्ञानामध्ये सी. व्ही. रमण यांनी आपले मत व्यक्त करताना म्हणाले की, माझा मुलभूत विज्ञानावर पूर्ण विश्वास आहे आणि तो कोणत्याही औद्योगिक उपदेशात्मक व सरकार तसेच कोणत्याही लष्करी शक्तीने प्रेरीत होऊ नये.

तुमच्या आयुष्यात कोण येईल ते तुम्ही नेहमी

निवडू शकत नाही पण तुमच्या सोबत जे घडेल त्यांच्याकडून नेहमीच शिकता येईल, ते तुम्हाला नेहमीच धडा शिकवतील.

जर कोणी तुमच्याबद्दल त्यांच्या पध्दतीने विचार करत असेल तर ते त्यांच्या मनातील सर्वोत्तम जागा वाया घालवतात आणि ही त्यांची समस्या असू शकते, तुमची नाही.

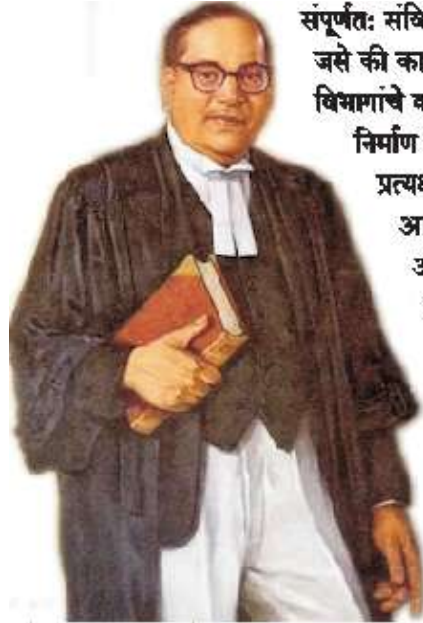
नोबेल पारितोषिक विजेता राष्ट्रप्रेमी ध्येयवादी अशा या भारतीय शास्त्रज्ञाने भारतीय विज्ञानाची विजय पताका जगभर फडकवले. अतिशय २० नोव्हेंबर १९७० रोजी वयाच्या ८२ व्या वर्षी डॉक्टर रमण मृत्यू पावले.

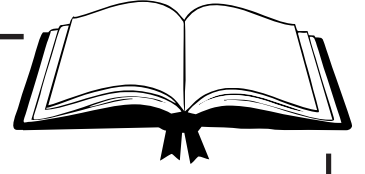

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे संविधान सभेतील भाषण

माझ्या मते, संविधान कितीही चांगले असो, ते राबविण्याची जबाबदारी ज्यांच्यावर आहे, ते जर अप्रामाणिक असतील तर ते वाईट ठरल्याशिवाय राहणार नाही. तसेच संविधान कितीही वाईट असो, ते राबविण्याची जबाबदारी ज्यांच्यावर आहे, ते जर प्रामाणिक असतील तर ते चांगले ठरल्याशिवाय राहणार नाही. संविधानाचा अंमल हा

संपूर्णतः संविधानाच्या स्वरूपावर अवलंबून नसतो. संविधान हे केवळ राज्याचे काही विभाग – जसे की कायदे मंडळ, कार्यकारी मंडळ, आणि न्यायपालिका निर्माण करून देते. राज्याच्या या विभागांचे कार्य लोक आणि लोकांनी स्वतःच्या आकांक्षा आणि राजकारणासाठी साधन म्हणून निर्माण केलेले राजकीय पक्ष यावर अवलंबून राहणार आहे. केवळ बाह्य स्वरूपात नव्हे, तर प्रत्यक्षात लोकशाही अस्तित्वात यावी अशी जर आपली इच्छा असेल, तर त्यासाठी आपण काय करायला हवे? माझ्या मते, पहिली गोष्ट जी केलीच पाहिजे ती अशी की, आपल्या सामाजिक आणि आर्थिक उद्दिष्टांच्या पूर्ततेसाठी आपण संवैधानिक मार्गाचीच कास धरली पाहिजे. याचा अर्थ हा की, क्रांतीचा रक्तरंजित मार्ग आपण पूर्णतः दूर सारला पाहिजे. याचा अर्थ, कायदेभंग, असहकार आणि सत्याग्रह या मार्गाना आपण दूर ठेवले पाहिजे. आर्थिक आणि सामाजिक उद्दिष्टपूर्तीसाठी संवैधानिक मार्गासारखा कोणताही मार्ग शिल्लक नव्हता, त्या वेळी असंवैधानिक मार्गाचा अवलंब करण्याचे समर्थन मोठ्या प्रमाणात केले जात होते. परंतु जेव्हा संवैधानिक मार्ग उपलब्ध आहेत, तेव्हा या असंवैधानिक मार्गांचे समर्थन होऊ शकत नाही. हे मार्ग इतर काही नसून अराजकतेचे व्याकरण आहे आणि जितक्या लवकर आपण त्यांना दूर सारू तेवढे ते आपल्या हिताचे होईल.

“अगर तुम सूरज की तरह
चमकना चाहते हो, तो पहले
सूरज की तरह तपना होगा”

– डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम

हिन्दी विभाग

४४
५९

भरारी
२०२४-२५

भारतरत्न भारत का सर्वोच्च नागरिक सम्मान

सहा. प्रा. युवराज सुभाष जाधव
(सदस्य, हिंदी विभाग)

विश्व में संस्कृति, धर्म, परंपरा, नैतिकता की सीख आदि की विशेषता रखने वाला भारतवर्ष सदियों से विचाररत्नों के लिए प्रसिद्ध रहा है। रामायण, महाभारत जैसे महाकाव्य से लेकर रविंद्रनाथ ठाकुर की 'गीतांजलि', जैसे साहित्य कृतियां, स्वतंत्रता के बीज बोने वाले नेताजी सुभाष चंद्र बोस, संविधान निर्माता महामानव डॉ. बाबासाहेब अंबेडकर, खेल जगत के मास्टर सचिन तेंदुलकर जैसे महानुभूतियों ने अपने कार्यों से अपनी एक अलग परख निर्माण की है।

कारण भारतवर्ष नवाजा जात भी क्षेत्र में की गई सर्वोत्कृष्ट स्वरूप भारतवर्ष में कई पुरस्कारों में भारत का है - भारतरत्न पुरस्कार। यह सेवा के लिए प्रदान किया

कला, साहित्य, विज्ञान, सावजानक सेवा तथा खेल शामिल है। शुरुआत में केवल चार क्षेत्र में असाधारण काम करने वाले लोगों के लिए इस पुरस्कार का प्रावधान था। उपरांत खेल को भी इसमें शामिल किया गया।

पुरस्कार का इतिहास - भारतरत्न पुरस्कार की स्थापना २ जनवरी १९५४ में भारत के तत्कालीन राष्ट्रपति राजेंद्र प्रसाद द्वारा की गई थी। असाधारण मानवीय सेवा का कार्य करने वाले रत्नों को यह पुरस्कार 'भारतरत्न' के रूप में प्रदान किया जाता है। प्रारंभ में इस

सम्मान को मरणोपरांत देने का प्रावधान नहीं था, लेकिन वर्ष १९५५ में मरणोपरांत व्यक्तियों को भी यह पुरस्कार देना शुरू हो गया। अब तक ५३ हस्तियों को यह पुरस्कार प्रदान किया गया है। उनमें से १८ व्यक्तियों को यह सम्मान मरणोपरांत प्रदान किया गया है। १ वर्ष में अधिकतम ३ व्यक्तियों को भारतरत्न दिया जाता है। भारत के गणतंत्र दिवस के उपलक्ष्य में हर साल भारतरत्न पुरस्कार प्राप्त व्यक्तियों को राष्ट्रपति द्वारा पुरस्कृत किया

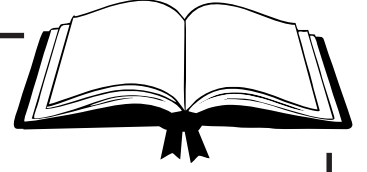
Bharat Ratna

प : पहले मूल रूप में इस न ३५ मिली गोलाकार स्वर्ण र्ण बना था। ऊपर हिंदी में और नीचे पुष्पहार बना था चेन्ह और ध्येय वाक्य मोटा इस पदक के डिजाइन को

बदलकर तांबे के बने पीपल के पत्ते पर प्लैटिनम का चमकता सूर्य बना दिया गया। इसके नीचे चांदी में लिखा रहता है भारतरत्न और सफेद फीते के साथ गले में पहनाया जाता है।

पुरस्कार प्राप्त व्यक्ति : अब तक ५३ हस्तियों को यह पुरस्कार प्राप्त हो चुका है। सबसे पहले १९५४ में चक्रवर्ती राजगोपालाचारी को भारतरत्न से सम्मानित किया गया था। खेल जगत में २०१३ में एकमात्र सचिन तेंदुलकर को यह सम्मान प्राप्त हो चुका। चक्रवर्ती

बदलकर तांबे के बने पीपल के पत्ते पर प्लैटिनम का चमकता सूर्य बना दिया गया। इसके नीचे चांदी में लिखा रहता है भारतरत्न और सफेद फीते के साथ गले में पहनाया जाता है।

पुरस्कार प्राप्त व्यक्ति : अब तक ५३ हस्तियों को यह पुरस्कार प्राप्त हो चुका है। सबसे पहले १९५४ में चक्रवर्ती राजगोपालाचारी को भारतरत्न से सम्मानित किया गया था। खेल जगत में २०१३ में एकमात्र सचिन तेंदुलकर को यह सम्मान प्राप्त हो चुका। चक्रवर्ती राजगोपालाचारी, सर्वपल्ली राधाकृष्णन, पंडित जवाहरलाल नेहरू, डॉ. राजेंद्रप्रसाद, लाल बहादुर शास्त्री, इंदिरा गांधी, मदर तेरेसा, विनोबा भावे, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, नेताजी सुभाष चंद्र बोस, नेल्सन मंडेला, सरदार वल्लभभाई पटेल, भूतपूर्व राष्ट्रपति ए.पी.जे. अब्दुल कलाम, जयप्रकाश नारायण, अमर्त्य सेन, लता मंगेशकर, भीमसेन जोशी, सी. एन. राव, सचिन तेंदुलकर जैसे महानुभूतियों को भारतरत्न से नवाजा गया है।

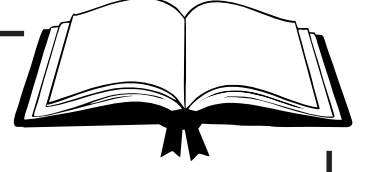
कुछ विशेष जानकारी - १९९२ में नेताजी सुभाषचंद्र बोस को भारतरत्न से मरणोपरांत सम्मानित किया गया था, अपितु उनकी मृत्यु विवादित होने के कारण पुरस्कार के मरणोपरांत स्वरूप को लेकर प्रश्न उठाया गया था। इसीलिए भारत सरकार ने यह सम्मान वापिस ले लिया। सम्मान वापस लिए जाने का यह एकमात्र में उदाहरण है। पुरस्कार देने वाले समिति में पुरस्कार प्राप्त व्यक्ति सम्मिलित नहीं होना चाहिए इस नियम के अनुसार भारत के प्रथम शिक्षा मंत्री मौलाना अबुल कलाम आजाद को जब भारतरत्न देने की बात आयी तो उन्होंने जोर देकर मना कर दिया। अतः १९९२ में उन्हें मरणोपरांत यह पुरस्कार प्रदान किया गया।

भारतरत्न पुरस्कार की महत्ता - यह सर्वोच्च नागरिक पुरस्कार जाति, व्यवसाय, पद या लिंग के भेदभाव के बिना दिया जाता है। २०२४ में लाल कृष्ण आडवाणी, चौधरी चरण सिंह, नरसिम्हा राव, एम. एस. स्वामीनाथन, कपूरी ठाकुर इन्हें यह पुरस्कार प्रदान किया गया। भारतरत्न पुरस्कार प्राप्त व्यक्ति को भारत सरकार की ओर से प्रमाण पत्र और मेडल मिलता है। भगवत गीता में भगवान कृष्ण ने कहा था कि मैं वर्षों में पीपल का वृक्ष हूँ। अतः भारतरत्न पुरस्कार के मेडल में पीपल के पत्ते की प्रतिकृति होती है। इंदिरा गांधी भारत की पहली महिला थी जिन्होंने १९७९ में भारतीय गणराज्य का सर्वोच्च नागरिक पुरस्कार प्राप्त किया था।

पुरस्कार की प्रक्रिया : मानवीय सेवा में रहने वाले व्यक्तियों के लिए दिए जाने वाले भारतरत्न पुरस्कार देने के लिए नाम की सिफारिश प्रधानमंत्री द्वारा राष्ट्रपति से की जाती है। इसके उपरांत गणतंत्र दिवस के दिन राष्ट्रपति द्वारा उसे व्यक्ति को यह सम्मान प्रदान किया जाता है। इस पुरस्कार के तहत प्राप्तकर्ता को राष्ट्रपति द्वारा हस्ताक्षरित एक प्रमाण पत्र और पदक मिलता है। पुरस्कार के साथ कोई धनराशि प्रदान नहीं की जाती है। आज तक १८ व्यक्तियों को मरणोपरांत यह पुरस्कार प्रदान किया गया है। मूल कानून में मरणोपरांत पुरस्कार देने का प्रावधान नहीं था। लेकिन जनवरी १९६६ में इसमें संशोधन करके पूर्व प्रधानमंत्री लाल बहादुर शास्त्री को सम्मानित करने की अनुमति दी गई जो मरणोपरांत सम्मानित होने वाले पहले व्यक्ति थे।

पुरस्कार में आ गई कुछ विपत्तियां : जनता पार्टी द्वारा १९७७ में इस पुरस्कार देने को बंद कर दिया गया था। किंतु १९८० में कांग्रेस सरकार ने इसे फिर से दोबारा शुरू कर दिया। जब साल १९८० में भारतरत्न

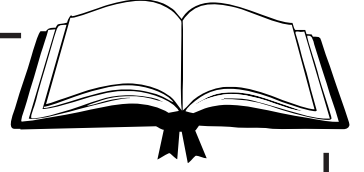

पुरस्कार फिर से शुरू हो गया तो इसे सर्वप्रथम मदर तेरेसा ने प्राप्त किया था। भारतरत्न व्यक्तियों को स्वतंत्रता और गणतंत्र दिवस के कार्यक्रमों में खास अतिथि के तौर से बुलाया जाता है।

सार : भारत की संस्कृति आदर्श लोगों के विचारों को अपने शिक्षा व्यवस्था में हमेशा पुरस्कृत करती आई है। इसी कारण भारत संतों की भूमि कही जाती है। अतः भारतीय नागरिकों में देश के लिए समर्पित होने की भावना निर्माण करने के महत्तम उद्देश्य से पुरस्कार प्रदान किए जाते हैं। इनमें भारतरत्न एक सर्वोच्च नागरिक सम्मान आदर्श लोगों को दिया जाता है। उनके जीवन की प्रेरणा, उनका सामाजिक राष्ट्रीय सेवा कार्य से हर एक नागरिक परिचित हो सके यही अंतिम उद्देश्य इस पुरस्कार के पीछे रहता है। वैसे तो पुरस्कार व्यक्ति को कार्य करने के प्रेरणा प्रदान करता है। इसीलिए हमारी भारतीय शिक्षा व्यवस्था में हर साल

विद्यार्थियों को पुरस्कार से नवाजा जाता है। यही गुण हर एक भारतीय नागरिक में आने के उद्देश्य ही भारतरत्न, पद्म भूषण ऐसे पुरस्कार प्रदान किए जाते हैं। भारतरत्न पुरस्कार के मेडल में जो पीपल का पत्ता है वह विशालता को दर्शाता है। यह सर्वोच्च नागरिक सम्मान उन सभी तमाम भारतीय नागरिकों को गौरवान्वित कर देता है। सुभाषचंद्र बोस जैसे महान व्यक्ति ने अंग्रेजों के खिलाफ लड़ाई करते हुए अपनी आजाद हिंद सेवा के माध्यम से भारत में स्वतंत्रता के विचारों का फैलाव किया था। खेल जगत का सचिन तेंदुलकर हर एक खेल प्रेमी के मन में क्रिकेट के प्रति प्रेम निर्माण करता है। 'आयरन मैन' जिसे कहा जाता है ऐसा सरदार वल्लभभाई पटेल हर एक भारतीय के खून में पोलाद जैसी ताकत निर्माण करता है। अतः भविष्य में ऐसे अनगिनत भारतरत्न निर्माण हो सके, यही आशा भारतरत्न पुरस्कार हर गणतंत्र दिवस के तौर पर इच्छा रखता है।

डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन

(५ सितम्बर १८८८ - १७ अप्रैल १९७५)

कु. करिष्मा कमलाकर घाग

तृतीय वर्ष - कला

भारत के प्रथम उप-राष्ट्रपति और द्वितीय राष्ट्रपति रहे। वे भारतीय संस्कृति के संवाहक, प्रख्यात शिक्षाविद, महान दार्शनिक और एक आस्थावान हिन्दू विचारक थे। उनके इन्ही गुणों के कारण सन १९५४ में भारत सरकार उन्हें सर्वोच्च सम्मान भारतरत्न से अलंकृत किया था। उनका जन्मदिन ५ सितम्बर भारत में प्रति वर्ष शिक्षक दिवस के रूप में मनाया जाता है।

डॉ. राधाकृष्णन का प्रेसीडेन्सी के चिन्नूर जिले के तेलगुभाषी ब्राह्मण परिवार में हुआ था। तिरुत्तनी ग्राम चेन्नई स्थान भी एक पवित्र तीर्थस्थल है। उनके पिता का नाम 'सर' उनकी माता का नाम 'सीत' सर्वपल्ली वीरास्वामी राजस्व

डॉ. राधाकृष्णन का ब्यतीत हुआ। वही से इन्होंने प्रारंभ की। लेकिन बाद में उच्च शिक्षा ग्रहण करने के लिए उनके पिताजी ने उन्हें क्रिश्चन मिशनरी संस्था लुथर्न मिशन स्कूल तिरुपति में एडमिशन कर दिया। जहाँ उन्होने सन १८९६ से १९०० तक अपनी स्कूली शिक्षा ग्रहण की। इसके बाद उन्होने वेल्लोर के कॉलेज से आगे की पढाई पूरी की। बाद में मद्रास क्रिश्चियन कॉलेज से

ग्रेजुएशन की डिग्री हासिल की और वर्ष १९०६ में दर्शन शास्त्र में एम. ए. किया। बता दे कि उनकी पूरी शिक्षा स्कॉलरशीप के जरिए हुई थी।

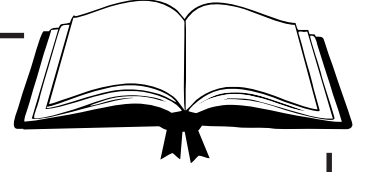
वैवाहिक जीवन : डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन का १६ वर्ष की आयु में ही अपनी दूर की चचेरी बहन 'सिवा कमु' से विवाह हो गया था। जिनसे उन्हे ५ बेटी और १ बेटा हुआ। आपको बता दें इनके बेटे का नाम है, जो भारत के महान

राधाकृष्णन का करियर : वर्ष 'मद्रास प्रेसीडेन्सी कॉलेज' में ने करियर की शुरुआत की। वविद्यालय' में भी दर्शन शास्त्र र्त रहे। यह ब्रिटिश शासन में ब एक भारतीय को युनिवर्सिटी गया था।

इसक बाद वर्ष १९२६ में डॉ. राधाकृष्णन ने भारत की आरे से अमेरिका के 'हार्वर्ड विश्वविद्यालय' में इंटरनेशनल कांग्रेस ऑफ फिलॉसफी में CU का प्रतिनिधित्व किया। उनके ज्ञान और प्रतिभा के कारण उन्हें बाद में इंग्लैंड की 'ऑक्सफोर्ड विश्वविद्यालय' में 'स्पैल्डिंग प्रोफेसर' के रूप में भी नियुक्त किया था। उनको ब्रिटीश शासनकाल में 'सर' की उपाधि से

के प्रोफेसर के रूप में कार्यरत रहे। यह ब्रिटिश शासन में एक बड़ी उपलब्धि थी जब एक भारतीय को युनिवर्सिटी का प्रोफेसर नियुक्त किया गया था।

इसके बाद वर्ष १९२६ में डॉ. राधाकृष्णन ने भारत की आरे से अमेरिका के 'हार्वर्ड विश्वविद्यालय' में इंटरनेशनल कांग्रेस ऑफ फिलॉसफी में CU का प्रतिनिधित्व किया। उनके ज्ञान और प्रतिभा के कारण उन्हें बाद में इंग्लैंड की 'ऑक्सफोर्ड विश्वविद्यालय' में 'स्पैल्लिंग प्रोफेसर' के रूप में भी नियुक्त किया था। उनको ब्रिटिश शासनकाल में 'सर' की उपाधि से सम्मानित भी किया गया था। शिक्षा के क्षेत्र में उनके अतुलनीय कार्यों के कारण हर वर्ष उनके जन्मदिवस के अवसर पर 'शिक्षक दिवस' (Teacher's Day) मनाया जाता है।

डॉ. राधाकृष्णन का राजनीतिक जीवन : डॉ. राधाकृष्णन एक शिक्षक होने के साथ साथ एक कुशल राजनीतिज्ञ एवं विचारक भी थे। वह वर्ष १९४९ से १९५२ तक 'सोवियत सोशलिस्ट रिपब्लिक' (USSR) के राजदूत रहे और वर्ष १९५२ में भारत के उपराष्ट्रपति पद पर आसीन हुए। इसके कुछ समय बाद उन्हें वर्ष १९६२ में भारत के दूसरे राष्ट्रपति के रूप में चुना गया। इसी बीच वर्ष १९५४ में भारत के प्रथम राष्ट्रपति डॉ. राजेंद्र प्रसाद ने उन्हें 'भारतरत्न' की उपाधि से सम्मानित किया।

इसके अलावा डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन के अपने जीवन में कई प्रतिष्ठीत पुरस्कारों से सम्मानित किया गया जिसमें जर्मनी के पुस्तक प्रकाशन द्वारा (विश्व शांति पुरस्कार (१९६१), 'पीस प्राइज ऑफ द जर्मन बुक ट्रेड' (१९६१) तथा इंग्लैंड सरकार द्वारा 'ऑर्डर

ऑफ मेरिट' सम्मान सबसे खास माना जाता है।

चेन्नई में हुआ था निधन : डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन जी का १७ अप्रैल १९७५ को ८६ वर्ष की उम्र में चेन्नई में लंबी बीमारी के बाद देहांत हो गया। लेकिन एक आदर्श शिक्षक और दार्शनिक के रूप में वह आज भी हम सभी के लिए प्रेरणा का स्रोत माने जाते हैं।

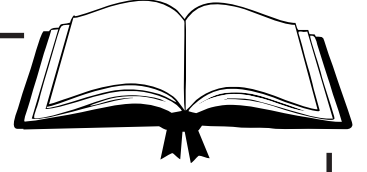
डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन के अनमोल विचार :

- * शिक्षक वह नहीं जो छात्र के दिमाग में तथ्यों को जबरन ठूंसे, बल्कि चुनौतियों के लिए तैयार करें।
- * जीवन को एक बुराई के रूप में देखना और दुनिया को भ्रमित होकर देखना गलत है।
- * धन, शक्ति और दक्षता केवल जीवन के साधन हैं, खुद जीवन नहीं।
- * शिक्षा के द्वारा ही मानव मस्तिष्क का सदुपयोग किया जा सकता है।
- * किताब पढ़ना, हमें एकांत में विचार करने की आदत और सच्ची खुशी देती है।

डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन की पुस्तकें :

- * द हिंदू व्यू ऑफ लाईफ
- * रिलिजन एंड सोसायटी
- * सर्च फॉर ट्रूथ

भारतरत्न 'श्री. पांडुरंग वामन काणे'

'भारत को समझना है तो

भारतरत्न डॉ. पांडुरंग जी को जानना होगा ।

कदम वेदिका नामदेव

द्वितीय वर्ष - कला

भारतीय चिंतन, धर्म और अध्यात्म पर हुए कार्यों में अनेक ऐसे मनीषी हुए हैं, जिन्होंने इतिहास खड़ा किया । इनमें डॉ. पांडुरंग वामन काणे का नाम अग्रिम पंक्ति में आता है । वे न केवल संस्कृत एवं प्राच्य विद्याओं के विशारद थे बल्कि विधिज्ञ भी थे ।

डॉ. काणे संस्कृत के आचार्य, मुंबई विश्वविद्यालय के कुलपति तथा सन १९५३ से १९५९ तक राज्यसभा के मंत्री, इस्तांबुल तथा कैम्ब्रिज भारत का प्रतिनिधित्व १९५६ ईस्वी में काणे से अलंकृत किया ।

महाराष्ट्र के काणे न भी नहीं सोचें इतिहास लिख डालेंगे

में लगे थे । और उस ग्रंथ को रचने के उपरांत उनके मन में आया की पुस्तक का एक परिचय लिखा जाए । ताकि पाठकों को धर्मशास्त्र के इतिहास की संक्षिप्त जानकारी हो सके । धर्मशास्त्र की संक्षिप्त जानकारी देने के प्रयास में काणे एक ग्रंथ से दुसरे ग्रंथ, एक खोज से दुसरी खोज, एक सुचना से दुसरी सुचना तक बढ़ते चले गए और पृष्ठ दर पृष्ठ लिखते गए । एक नया विशाल ग्रंथ तयार होने लगा और इस तरह भारतीय गान के इतिहास में एक बड़ा

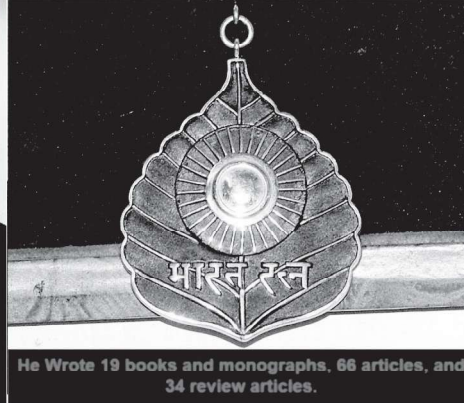
काम हो गया ।

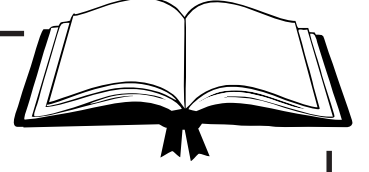
'धर्मशास्त्र कर इतिहास' पहला खंड १९८० में प्रकाशित हुआ । केवल भारतही नहीं बल्कि पुरी दुनिया भर में पूरातन ज्ञान की नई हलचल मच गई । धर्मशास्त्र का इतिहास की प्रस्तावना में डॉ. काणे ने स्वयं लिखा है, 'व्यवहार मयूस के संस्मरण के लिए सामग्री संकलित करते समय मेरे ध्यान में प्राक्कयन के रूप में अलंकार

प्रकरण संलग्न कर दुं, के लिए पूर्ण लाभप्रद धर्मशास्त्र का अध्ययन की सामग्री अत्यंत क्षिप्त परिचय में आबद्ध हो सकेगा । साथ ही सामाजिक मान्ताओं के त्र तथा अन्य विविध

शास्त्रों के लिए उसकी जो महत्ता है, उसका भी उपेक्षित प्रतिवादन न हो सकेगा । इसलिए मैंने यह निश्चय किया कि स्वतंत्र रूप से धर्मशास्त्र का एक इतिहास एक ऐसी अनमोल याती हैं, जिसमें वैदिक काल से आधुनिक काल तक के न केवल धर्म ग्रंथ बल्कि तमाम विधी-विधान, सामाजिक रीतीरिवाज का भी पर्याप्त विवरण है ।'

काणे जी के धर्मशास्त्र के इतिहास के एक के

निरूपण न हो सकेगा । साथ ही उसकी प्रचुरता के समुचित ज्ञान सामाजिक मान्ताओं के अध्ययन, तुलनात्मक विधी शास्त्र तथा अन्य विविध शास्त्रों के लिए उसकी जो महत्ता है, उसका भी उपेक्षित प्रतिवादन न हो सकेगा । इसलिए मैंने यह निश्चय किया कि स्वतंत्र रूप से धर्मशास्त्र का एक इतिहास एक ऐसी अनमोल याती हैं, जिसमें वैदिक काल से आधुनिक काल तक के न केवल धर्म ग्रंथ बल्कि तमाम विधी-विधान, सामाजिक रीतीरिवाज का भी पर्याप्त विवरण है ।’

काणे जी के धर्मशास्त्र के इतिहास के एक के बाद एक पांच खंड प्रकाशित हुए ।

१९६२ में पांचवा खंड आया । यह काम इतना अद्भुत, उपयोगी और अतुलनीय है कि भारत सरकार इसकी अनदेखी नहीं कर सकी । १९६३ में उन्हें देश का सर्वोच्च नागरिक सम्मान ‘भारतरत्न’ दिया गया ।

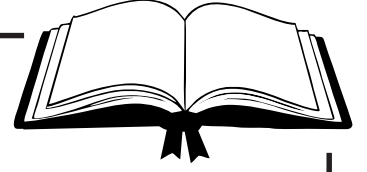
बेहिचक कहना चाहिए कि काणे आज तक अकेले ऐसे भारतरत्न है, जो शास्त्र चिंतन व संस्कृत को समर्पित रहे है ।

डॉ. काणे जी के बारे में इतिहासकार ‘रामशरण शर्मा’ जी ने लिखा है :

“डॉ. पांडुरंग वामन काणे, एक महान संस्कृतिविद थे जिन्होंने समाज सुधार के लिए विद्वता की पुरानी परंपरा को जारी रखा । बीसवी शताब्दी में पांच खंडों में प्रकाशित “धर्मशास्त्र का इतिहास” नामक कार्य प्राचीन सामाजिक कानुनों और रीती-रिवाजों का एक विश्वकोश है । वह हमें प्राचीन भारत में सामाजिक प्रक्रियाओं का अध्ययन करने में सक्षम बनाती है ।

काणे जी ने १८ एप्रिल १९७२ को अपनी शरिर त्याग दिया, लेकिन जो अनमोल ज्ञान वे छोड गए हैं, उसका महत्त्व अपरिमित है ।

आचार्य विनोबा भावे

कु. स्नेहल रामचंद्र पेजले

तृतीय वर्ष - कला

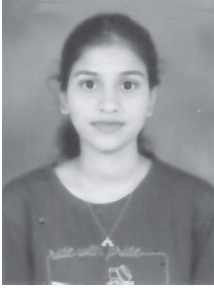
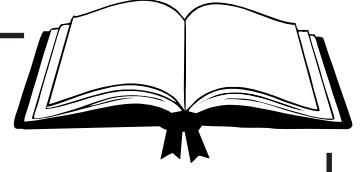
आचार्य विनोबा भावेजी का जन्म ११ सितंबर १८९५ में हुआ। भारत के स्वतंत्रता संग्राम सेनानी, सामाजिक कार्यकर्ता तथा प्रसिद्ध गांधीवादी नेता थे। उनका मूल नाम विनायक नरहरि भावे था। उन्हें भारत का राष्ट्रीय अध्यापक और स्वतंत्रता सेनानी का आध्यात्मिक उत्तराधिकारी माना जाता है। वे के कोकण क्षेत्र के गागोदा गांव के ब्राह्मण थे। वे गणित के प्रेमी और गणित के प्रेमियों के बने हुए थे। आचार्य विनोबा भावेजी को भारतरत्न पुरस्कार से सम्मानित किया गया है।

विनोबा को अध्यात्म, भक्ति-वेदांत की ओर ले जाने में संन्यास और वैराग्य की प्रेरणा जगाने में उनकी माँ रुक्मिणी बाई का बड़ा योगदान था। विनोबाजी सदैव सामाजिक और रचनात्मक कार्यकर्ता रहे। स्वतंत्रता के पूर्व गांधीजी के रचनात्मक कार्यों में सक्रिय रूप से योगदान देते रहे। कार्याधिक्य से उनका स्वास्थ्य गिरने लगा, उन्हें किसी पहाड़ी स्थान पर जाने की डॉक्टर ने सलाह दी। अतः १९३७ ई. में विनोबा भावे पवनार आश्रम में गये। तब से लेकर जीवन पर्यंत उनके रचनात्मक कार्यों को प्रारंभ करने का यही केंद्रीय स्थान रहा।

रचनात्मक कार्यों के अतिरिक्त वे महान

स्वतंत्रता सेनानी भी थे। नागपूर झंडा सत्याग्रह में वे बंदी बनाए गए। १९३७ में गांधीजी जब लंदन की गोलमेज कांफ्रेंस से खाली हाथ लौटे तो जलगाँव में विनोबा भावे ने एक सभा में अंग्रेजी की आलोचना की तो उन्हें बंदी दी गयी। कारागार से मुक्त होने के बाद वे पहला सत्याग्रही बनाया। विनोबा भावे जी ने सत्याग्रह के लिए सश्रम कारावास का

अटल बिहारी वाजपेयी

कु. नेहा राजेंद्र कोथवडेकर

प्रथम वर्ष - कला

पूर्व प्रधानमंत्री अटल बिहारी वाजपेयी ऐसे पहले गैर-कांग्रेसी प्रधानमंत्री थे, जिन्होंने पांच साल का कार्यकाल पुरा किया था। साल २०१५ में उन्हें भारत के सर्वोच्च नागरिक सन्मान भारतरत्न से सम्मानित किया गया था। प्रधानमंत्री के पद पर रहते हुए उन्होंने कुछ ऐसे फैसले लिये जिससे भारत की अर्थव्यवस्था की दिशाही बदल गई थी। उन्होंने देश को आर्थिक संकटों से बाहर निकालने का पहल किया था। आइये इस लेख में उनके जीवन और उपलब्धियों के बारे में अध्ययन करें।

पूर्व प्रधानमंत्री अटल बिहारी वाजपेयी आदर्शवादी और प्रशासनीय रणनीति के पहिली बार प्रधानमंत्री बने थे। उन्होंने १९९८ से २००४ तक प्रधानमंत्री बने और २००४ तक भारत का राष्ट्रपति पद संभाला। हम आपको बता दे कि अटल बिहारी वाजपेयी ऐसे पहिले गैर कांग्रेसी प्रधानमंत्री थे जिन्होंने पांच साल का कार्यकाल पुरा किया था। अटल बिहारी वाजपेयी का जन्म २५ दिसंबर १९२४ को मध्य प्रदेश के ग्वालियर के शिंदे का बाडा मोहल्ले में हुआ था। उनके पिता पंडित कृष्ण बिहारी वाजपेयी अध्यापक थे और माता कृष्णा देवी घरेलू महिला थी। वे अपने माता पिता की सातवी संतान थे। उनसे बड़े तीन भाई और तीन बहने थी। उन्हें विक्टोरिया कॉलेज जिसे अब लक्ष्मीबाई कॉलेज के नाम से जाना जाता है वहा से

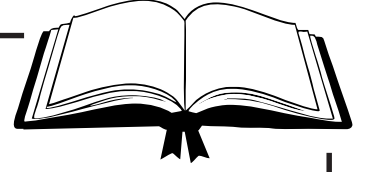
स्नातक स्तर की शिक्षा ग्रहण कि थी। कॉलेज जीवन मे ही उन्होने राजनीतिक गतिविधियों में भाग लेना शुरू कर दिया था। उन्होने राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ के शाखा प्रभारी के रूप में भी कार्य किया था। १९५७ मे देश की संसद मे जनसंघ मे सिर्फ चार सदस्य थे। जिसमे एक अटल बिहारी वाजपेयी भी थे। क्या आप जानते है की अटल बिहारी वाजपेयी का प्रतिनिधित्व करते हुए हिंदी में राजनीतिज्ञ

वाजपेयी की पहचान एक कवी के रूप में खास लोकप्रिय है। अटल बिहारी वाजपेयी की सरकार ने GDP ग्रोथ में बढ़ोतरी (8% increase in GDP growth rate)

उन्होंने आर्थिक सुधारों को पेश किया और भारत को नई उंचाइयों पर ले गये। १९९८ से २००४ तक उनके कार्यकाल में भारत की GDP ग्रोथ दर कर बढोतरी ८ फीसदी तक हुई, महंगाई दर चार फीसदी से कम और विदेशी मुद्रा भंडार पूरी तरह से भरे रहे। हालांकी उनके कार्यकाल के दौरान भारत को भूकंप (२००१), दो चक्रवात (१९९९ और २०००), एक भयानक सुखा (२००२-२००३), तेल संकट (२००३), कारगिल संघर्ष (१९९९) और एक संसद

तक उनके कार्यकाल में भारत की GDP ग्रोथ कर बढ़ोतरी ८ फीसदी तक हुई, महंगाई दर चार फीसदी से कम और विदेशी मुद्रा भंडार पूरी तरह से भरे रहे। हालांकी उनके कार्यकाल के दौरान भारत को भूकंप (२००१), दो चक्रवात (१९९९ और २०००), एक भयानक सुखा (२००२-२००३), तेल संकट (२००३), कारगिल संघर्ष (१९९९) और एक संसद हमले सहित आपदा जनक घटनाओं का सामना करना पडा था। फिर भी उन्होने एक स्थिर अर्थव्यवस्था बनाये रखी थी। जिस कारण उनकी पार्टी बीजेपी को छबी मिली और साथ ही भारत भी आर्थिक प्रगती की तरफ बढ़ा।

निजीकरण (Privatisation) :

अटल बिहारी वाजपेयी ने प्राइवेट बिजनेस इंडस्ट्री को बढ़ावा देते हुए सरकार की भागीदारी को कम किया। इसके लिए उन्होने अलग से विनिमय मंत्रालय बनाया। सबसे महत्वपूर्ण फैसला एल्युमिनियम कंपनी (BALCO) और हिंदुस्तान लिंक, इंडिया पेट्रो केमिकल्स कार्पोरेशन लिमिटेड और VSNL मे विनिमेश का था।

वित्तीय उत्तरदायित्व अधिनियम शुरू किया (Fiscal Respon Sibrily Acf way introduced) :

उन्होने वित्तीय उत्तरदायित्व अधिनियम को आगे बढ़ाया जिसका उद्देश्य राजकोषीय घाटे को कम करना और सार्वजनिक क्षेत्र की बचत को बढ़ावा देना था। इससे पब्लिक सेक्टर सेविंग्स वित्त वर्ष २००० में जीडीपी के ०.८ फीसदी की तुलना में वित्त वर्ष २००५ में बढ़कर २.३ फीसदी तक पहुंच गई थी।

इंडियन टेलिकॉम इंडस्ट्री में वृद्धि (Rise in Indian

Telecom Industry) :

उनकी सरकार ने नई दूरसंचार नीती के तहत राजस्व साझाकरण मॉडल पेश किया जिसने दूरसंचार कंपनियों को निश्चित लाईसेंस शुल्क से निपटने में मदत की। भारत संचार निगम लिमिटेड का गठन भी नीती निर्माण और सेवा के प्रावधान को अलग करने के लिए प्राधिकरण के निर्माण ने सरकार के नियामक और विवाद निपटाने की भूमिकाओं को भी अलग कर दिया। अंतरराष्ट्रीय टेलिफोन सेवा विदेश संचार निगम लिमिटेड को पुरी तरह समाप्त कर दिया था, जिससे भारतीय अर्थव्यवस्था को एक नई दिशा मिली।

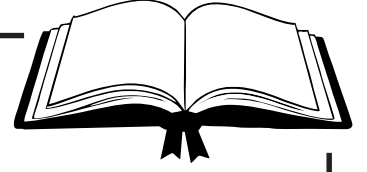
सर्व शिक्षा अभियान (Sarva Shiksha Abhiyan) :

छह से चौदह साल के बच्चों को मुफ्त प्राथमिक शिक्षा देने के लिए एक सामाजिक योजना की शुरूआत की गई। २००१ में वाजपेयी सरकार ने सर्व शिक्षा अभियान को लॉन्च किया। योजना लॉन्च होने के चार सालों के अंदर ही स्कूल से बाहर रहने वाले बच्चों की संख्या मे छोट फीसदी की गिरावट देखने को मिली। ऐसे भी देश की आर्थिक तरक्की हुई।

स्वर्णिम चतुर्भुज और ग्राम सडक योजना (Golden Quadrilateral and Pradhanmantri Gramin Sadak Yojana) :

अटल बिहारी वाजपेयी की सबसे बडी उपलब्धियों में उनकी महत्वाकांक्षी सडक परियोजनाएं हैं। स्वर्णिम चतुर्भुज योजना ने नेटवर्क से जोडा वहीं, प्रधानमंत्री ग्राम सडक योजना के जरिए गाँवों को पक्की सडकों के जरिए शहरों को जोडा गया।

भारतरत्न : धोंडो केशव कर्वे

कु. देवरुखकर पारस शशिकांत

प्रथम वर्ष - कला

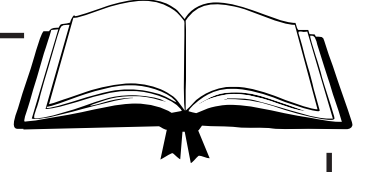
१९०७ में कर्वे ने पूना के नजदीक हिंग्या गांव की एक झोपडी में बालिकाओं के लिए पाठशाला शुरू की। अपनी मेहनत और प्रतिभा से वे दक्कन शिक्षा समिती के आजीवन सदस्य भी बन गए थे। उन्होंने अपनी पहली पत्नी की मृत्यु के बाद १८९३ में अपने मित्र की विधवा बहन गोपूबाई से शादी की। उन्होंने कई स्थानों पर विधवाओं के पुनर्वास के लिए १८९६ में उन्होंने पूना के हिंगले नामक एक प्रास भूमि पर विधवा आश्रम, की स्थापना की।

भारतीय राष्ट्रीय आंदोलन के नेताओं के सामने यह बात पूरी स्वधीनता का असली मकसद तभी तब तक ही साकार हो सकेगा। जाति और धर्म के भेदों में पहले दिन सबसे बड़ा मुद्दा रहा। उन्होंने सुधार और लैंगिक गैरबराबरी को पूरी तरह समाप्त करना। समाज सुधारक धोंडो केशव कर्वे (डी. के. कर्वे) का नाम और कार्य इस लिहाज से ऐतिहासिक माना जाता है। कर्वे ने विधवा विवाह और स्त्री शिक्षा को बढ़ावा देने में अहम भूमिका निभाई थी। १९५८ में भारत सरकार ने उन्हें देश का सर्वोच्च नागरिक सम्मान 'भारतरत्न' से उनके सौ वें जनमदिन पर सम्मानित किया था।

दिलचस्प है कि कर्वे भारत के पहले जीवित व्यक्ति थे, जिन पर भारतीय डाक विभाग ने टिकट जारी किया था। उन्हें लोग आत्मीय संबोधन के साथ 'अन्ना कर्वे' भी कहते थे। मराठी भाषी लोग अन्ना शब्द का उपयोग पिता या बड़े भाई को आदर के साथ संबोधित करने के लिए करते हैं। कर्वे का जन्म १८ अप्रैल, १८५१ में रत्नागिरी जिले के शेरावली गांव में हुआ था। उनके पिता का नाम केशव कर्वे था। उनके माता का नाम लक्ष्मीबाई था। उनके परिवार की स्थिति अच्छी नहीं थी। प्रारंभिक शिक्षा के लिए पूरे गांव तक पैदल जाना पड़ता था। उन्होंने मैट्रिक परीक्षा उत्तीर्ण करने के बाद फर्ग्युसन कॉलेज में दाखिला लिया। यहां से उन्होंने स्नातक की परीक्षा उत्तीर्ण की। १९११ में आठ वर्षीय वधुदह वर्ष की आयु में आठ वर्षीय राधाबाई का विवाह हुआ था। १८९१ में उनकी पत्नी राधाबाई का निधन हो गया था।

कर्वे स्नातक करने के बाद एल्फिन्स्टन स्कूल में बतौर शिक्षक पढ़ाने लगे थे। १८९१ में उन्होंने पूना के प्रसिद्ध फर्ग्युसन कॉलेज में गणित विषय पढ़ाना शुरू कर दिया। क्योंकि आजादी के समय बाल गंगाधर तिलक अधिक व्यस्त रहते थे, इस कारण उन्हें वहां पर पढ़ाने का मौका मिला था। उन्होंने यहां पर १९१४ तक

। उनका विवाह मात्र चौदह वर्ष की आयु में आठ वर्षीय राधा बार्द के साथ हुआ था । १८९१ में उनकी पत्नी राधाबाई का निधन हो गया था ।

कर्वे स्नातक करने के बाद एलफिन्स्टन स्कूल में बतौर शिक्षक पढाने लगे थे । १८९१ में उन्होंने पूना के प्रसिद्ध फर्ग्युसन कॉलेज में गणित विषय पढाना शुरू कर दिया । क्योंकि आजादी के समय बाल गंगाधर तिलक अधिक व्यस्त रहते थे, इस कारण उन्हें वहां पर पढाने का मौका मिला था । उन्होंने यहां पर १९१४ तक अध्यापन का कार्य किया । इस दौरान कर्वे की मुलाकात देशभक्त और समाजसेवी गोपालकृष्ण गोखले, दादाभाई नौरोजी और महादेव गोविंद रानडे जैसे महापुरुषों से हुई । इनसे वे इतने प्रीणित हुए कि समाज सेवा को ही उन्होंने अपने आगे के जीवन का उद्देश बना लिया ।

१९०७ में कर्वे ने पूना के नजदीक हिंग्ण्या गांव की एक झोपडी में बालिकाओं के लिए पाठशाला शुरू की । अपनी मेहनत और प्रतिभा से वे दक्कन शिक्षा

समिती के आजीवन सदस्य भी बन गये थे । उन्होंने अपनी पहली पत्नी की मृत्यू के बाद १८९३ में अपने मित्र की विधवा बहन गोपूबाई से शादी कर ली । कर्वे ने कई स्थानों पर विधवाओं के पूनर्विवाह भी करवाए । १८९६ में उन्होंने पूना के हिंगले नामक स्थान पर दान से प्राप्त भूमि पर विधवा आश्रम और अनाथ बालिका आश्रम की स्थापना की ।

१९१६ में कर्वे ने महिला विश्वविद्यालय की नींव रखी । कुछ ही वर्षों के बाद यह विधवाओं को समाज में आत्मनिर्भर बनाने वाला अनूठा संस्थान बन गया । अपना जीवन विधवाओं और स्त्री शिक्षा में गुजार देने वाले धोंडो केशव कर्वे का १०५ वर्ष की उम्र में नौ नवंबर, १९६२ को देहांत हो गया । महिला सशक्तीकरण के लिए गए कर्वे के कार्य ऐतिहासिक महत्त्व के तो है ही, इनकी सफलता के कारण देश में महिला स्वावलंबन का प्रेरक अध्याय भी शुरू हुआ ।

* गुणवंत विद्यार्थी *

प्रथम वर्ष कला

प्रथम क्रमांक
कु. गमरे निधी रविंद्र

द्वितीय क्रमांक
जान्हवी हेमंत वाड्ये

तृतीय क्रमांक
कु. सानिया राजेश महाडीक

द्वितीय वर्ष कला

प्रथम क्रमांक
कु. गमरे प्रतिक विनोद

द्वितीय क्रमांक
कु. शिकें सर्वेश सुरेश

तृतीय क्रमांक
कु. गमरे निखिल संदिय

तृतीय वर्ष कला

प्रथम क्रमांक
कु. जाधव अंजली तुकाराम

द्वितीय क्रमांक
कु. येलवी चेतना मनोहर

तृतीय क्रमांक
कु. जाधव सुरज अनंत

* गुणवंत विद्यार्थी *

प्रथम वर्ष वाणिज्य

प्रथम क्रमांक
कु. कदम आकांक्षा गणेश

द्वितीय क्रमांक
कु. चांदिवडे रिया संतोष

तृतीय क्रमांक
कु. खापरे समिक्षा शांताराम

द्वितीय वर्ष वाणिज्य

प्रथम क्रमांक
कु. गुढेकर सृष्टी प्रकाश

द्वितीय क्रमांक
कु. कुळे रूई विष्णू

तृतीय क्रमांक
कु. पाचाडकर सानिया सुनिल

तृतीय वर्ष वाणिज्य

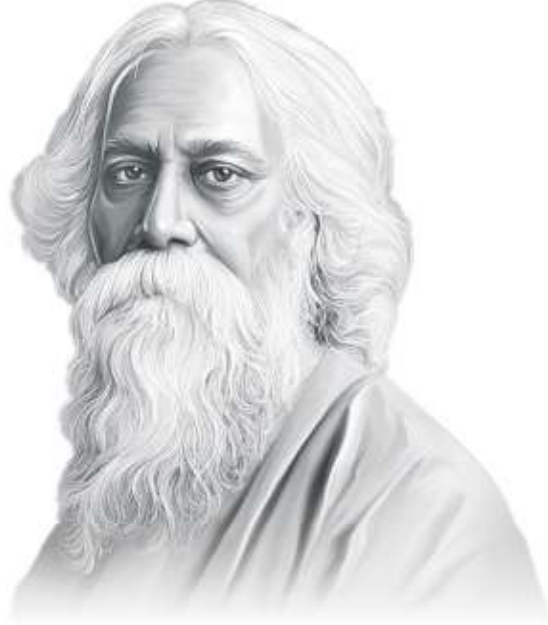
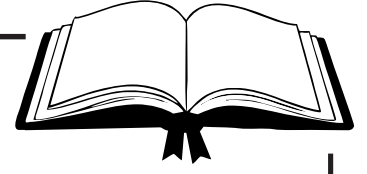
प्रथम क्रमांक
कु. घाडे अनिकेत शंकर

द्वितीय क्रमांक
कु. जड्याळ रानी निलम

तृतीय क्रमांक
कु. साळुंखे श्रुती सुभाष

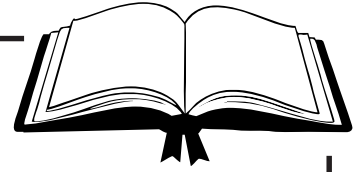
"The highest education is that which does not merely give us information but makes our life in harmony with all existence."

- Rabindranath Tagore

**Dr. Balasaheb Yadav
Dr. Suresh D. Sutar
Dr. Prajakta P. Shinde**

Department of English

Mother Teresa : A Beacon of Compassion and Humanity

Miss. Sakshi S. Rewale

F. Y. B. A.

Mother Teresa, born as Anjezë Gonxhe Bojaxhiu on August 26, 1910, in Skopje (now in North Macedonia), remains one of the most inspiring figures of the 20th century. Her selfless service and dedication to the underprivileged earned her the title 'Saint of the Gutters.'

Through her life's work, she demonstrated love, compassion, and humility, leaving an indelible mark on the world.

Early Life and Calling :

Born into a devout Catholic family, Anjezë was deeply influenced by her mother's piety and generosity. At the age of 18, she felt a divine calling and dedicated her life to God. She joined the Sisters of Loreto in Ireland, where she took the name Teresa in honour of Saint

Lisieux. Soon after, she was sent to Calcutta, India, where she taught at St. Mary's High School for Girls. It was during her time there that she became acutely aware of the immense poverty surrounding her.

Founding the Missionaries of Charity :

In 1946, Mother Teresa

experienced what she described as a 'call within a call' to leave her teaching position and serve the poorest of the poor. With permission from the Vatican, she founded the Missionaries of Charity in 1950. The organization began with just a handful of members but grew rapidly, eventually

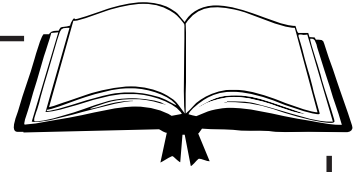
establishing homes, schools, and hospitals for the destitute.

The Missionaries of Charity is best known for its work in providing care to the sick and suffering, including those afflicted with leprosy, HIV/AIDS, and other ailments. The organization's ethos is rooted in offering unconditional love and service to the most vulnerable and abandoned in all walks of life.

Recognition and Legacy :

Mother Teresa's work gathered international acclaim. She received numerous awards, including the Nobel Peace Prize in 1979, which she humbly accepted on behalf of the 'poorest of the poor.' Despite criticism from some quarters about her methods and approach, her unwavering dedication to her mission

Mother Teresa's work gathered international acclaim. She received numerous awards, including the Nobel Peace Prize in 1979, which she humbly accepted on behalf of the 'poorest of the poor.' Despite criticism from some quarters about her methods and approach, her unwavering dedication to her mission remained steadfast. In 1997, Mother Teresa passed away at the age of 87. Her legacy continues through the Missionaries of Charity, which remains active worldwide. In 2016, she was canonized as Saint Teresa of Calcutta by Pope Francis, cementing her status as a spiritual icon.

to the power of empathy and action. She taught us that even the smallest acts of kindness could create ripples of change. Her unwavering faith in humanity and her belief in serving others as a way of serving God inspire countless individuals to follow in her footsteps. In a world often divided by wealth, status, and power, Mother Teresa's example reminds us of the

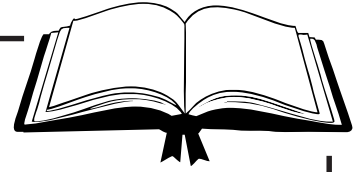
importance of humility, compassion, and selflessness. Her legacy is not just a story of what one person can achieve but a call to all of us

to make the world a better place through love and service.

Lessons from Mother Teresa's Life :

Mother Teresa's life is a testament

Dr. A.P.J. Abdul Kalam : The People's President

Mr. Kedar Lingayat

F. Y. B. A.

Dr. Avul Pakir Jainulabdeen Abdul Kalam, affectionately known as the 'Missile Man of India,' remains an enduring icon of inspiration for millions. Born on October 15, 1931, in the coastal town of Rameswaram, Tamil Nadu, Dr. Kalam's life journey from humble beginnings to becoming the 11th President of India is a testament to his dedication, and vision.

Early Life and Education

Dr. Kalam's early life was marked by a humble background. His father was a boat owner, and his mother was a homemaker. Despite financial hardships, the young Kalam was a bright and curious student. He earned a degree in physics from St. Joseph's College, Tiruchirappalli, and later pursued aerospace engineering at the Madras Institute of Technology (MIT).

Contributions to Science and Technology :

Dr. Kalam's career in science began at the Défense Research and Development

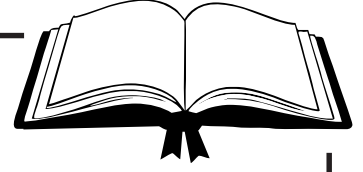
Organization (DRDO) and later flourished at the Indian Space Research Organisation (ISRO). At ISRO, he played a pivotal role in developing India's first satellite launch vehicle, SLV-III, which successfully deployed the Rohini satellite in 1980. This achievement marked a significant milestone in India's space journey.

DRDO was equally instrumental in India's missile program, with Dr. Kalam's leadership, India successfully developed Prithvi missiles, significantly enhancing the nation's defence capabilities.

Visionary Leader and the People's President :

In 2002, Dr. Kalam was elected as the President of India. During his tenure, he brought a unique blend of humility, intellect, and accessibility to the Rashtrapati Bhavan. His vision for India, encapsulated in his book *India 2020: A Vision for the New Millennium*,

India.' Under his leadership, India developed the Agni and Prithvi missiles, enhancing the nation's defence capabilities.

Visionary Leader and the People's President :

In 2002, Dr. Kalam was elected as the President of India. During his tenure, he brought a unique blend of humility, intellect, and accessibility to the Rashtrapati Bhavan. His vision for India, encapsulated in his book *India 2020: A Vision for the New Millennium*, emphasized the need for a self-reliant and developed nation.

Dr. Kalam's presidency was marked by his efforts to connect with the youth. He believed in the power of young minds to shape the future and often engaged with students, inspiring them to dream big and work hard.

A Legacy of Inspiration :

Even after his presidency, Dr. Kalam remained committed to education and societal development. He was a visiting professor at various institutions and continued to advocate for innovation and research.

On July 27, 2015, while delivering a lecture at the Indian Institute of Management, Shillong, Dr. Kalam collapsed and passed away. His demise was mourned across the globe, but his

legacy lives on.

Lessons from Dr. Kalam's Life :

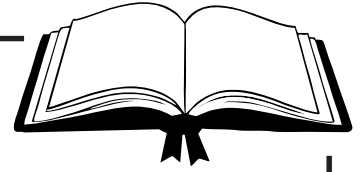
Dr. Kalam's life teaches us invaluable lessons:

- 1. Dream Big :** As he famously said, "Dream, dream, dream. Dreams transform into thoughts and thoughts result in action."
- 2. Value of Hard Work :** His journey from a small town to the Rashtrapati Bhavan underscores the importance of dedication and perseverance.
- 3. Service to Society :** Dr. Kalam believed in using science and technology to uplift society and improve lives.
- 4. Humility and Simplicity :** Despite his achievements, he remained grounded and accessible, endearing himself to people from all walks of life.

Conclusion :

Dr. A.P.J. Abdul Kalam was more than a scientist, leader, and President. He was a visionary who ignited minds and inspired generations to believe in the power of dreams. His life's work continues to motivate individuals to strive for excellence and contribute to the betterment of society. Truly, he was and will remain the People's President.

Indira Gandhi : A Pioneering Leader of India

Miss. Saniya Rajesh Mahadik

S. Y. B. A.

Indira Gandhi, one of the most prominent and influential leaders in modern Indian history, left an indelible mark on the political and social landscape of the nation. Born on November 19, 1917, in Allahabad, she was the daughter of Jawaharlal Nehru, India's first Prime Minister, and Kamala Nehru. A member of a family deeply involved in the freedom struggle, Indira was nurtured in politics and public service from a young age, shaping her destiny as a leader.

Early Life and Education :

Indira Priyadarshini Nehru received her education at some of the finest institutions in India, including Visva-Bharati University, Santiniketan and Somerville College, Oxford University. Her formative years were marked by a deep sense of patriotism and a desire to contribute to India's independence movement. She actively participated in the struggle, becoming a key member of the Indian National Congress.

Entry into Politics :

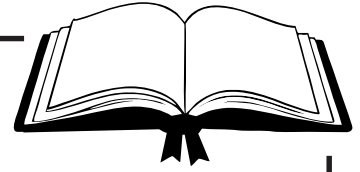
Indira Gandhi's entry into active politics began in earnest when she served as her father's personal assistant during his tenure as Prime Minister. Her close association with Nehru allowed her to gain invaluable insights into governance and international diplomacy. In 1966, following the sudden demise of Prime Minister Lal Bahadur Shastri, Indira was elected as the leader of the Congress Party and became the first female Prime Minister of India.

Prime Minister :

Indira Gandhi's tenure as Prime Minister was marked by significant achievements and controversies. Her bold and decisive leadership during the Emergency times earned her both praise and criticism. Some of the major highlights of her political career include:

1. Green Revolution : Under her leadership, India achieved self-sufficiency in food grain production through the Green Revolution. This initiative transformed India from a food-deficient nation to one of the

highlights of her political career include:

- 1. Green Revolution :** Under her leadership, India achieved self-sufficiency in food grain production through the Green Revolution. This initiative transformed India from a food-deficient nation to one of the largest producers of food grains in the world.
- 2. Bangladesh Liberation War :** In 1971, Indira Gandhi played a pivotal role in supporting the liberation movement in East Pakistan, leading to the creation of Bangladesh. Her diplomatic and military strategy during this conflict showcased her strong leadership on the global stage.
- 3. Emergency (1975-1977) :** One of the most controversial periods of her tenure was the declaration of Emergency, during which civil liberties were curtailed, and political opposition was suppressed. While some viewed this as a necessary step to maintain stability, others criticized it as an authoritarian move.
- 4. Nuclear Program :** Indira Gandhi oversaw India's first nuclear test in 1974, making the country a nuclear power and asserting its position in the global geopolitical landscape.

Legacy and Assassination :

Indira Gandhi's leadership style was

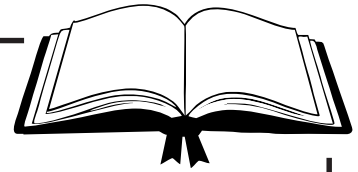
often described as authoritarian yet visionary. She was a trailblazer who shattered stereotypes and paved the way for women in Indian politics. Her commitment to social welfare programs, rural development, and national integration continues to resonate in India's policy landscape.

Tragically, her life was cut short on October 31, 1984, when she was assassinated by her own bodyguards in the aftermath of Operation Blue Star, a military action to remove militants from the Golden Temple in Amritsar. Her death plunged the nation into grief and left a complex legacy that is debated to this day.

Conclusion :

Indira Gandhi remains a towering figure in Indian history, remembered for her courage, determination, and indomitable spirit. While her tenure was marked by both monumental achievements and contentious decisions, her contributions to India's growth and global standing are undeniable. As the first woman to lead the nation, she inspired generations to believe in the power of leadership and the importance of resilience in the face of adversity.

Amartya Sen : A Visionary Economist and Philosopher

Mrs. Janhavi Wadye

S. Y. B. A.

Amartya Sen, one of the most celebrated intellectuals of our time, has left an indelible mark on economics, philosophy, and social thought. Born on November 3, 1933, in Santiniketan, India, Sen's contributions transcend the boundaries of disciplines, addressing some of the most pressing global issues, including poverty, inequality, and human development.

Early Life and Education

Amartya Sen's life was shaped by the cultural richness of Santiniketan. His father, Rabindranath Tagore, nurtured his curiosity and a holistic view of life. Later, he pursued his undergraduate studies at Presidency College, Kolkata, before moving to Trinity College, Cambridge, for higher studies. At Cambridge, Sen was deeply influenced by the works of Adam Smith, John Stuart Mill, and Kenneth Arrow, which laid the foundation for his groundbreaking research.

Contributions to Economics and

Philosophy :

Amartya Sen's academic contributions are vast and profound. Among his most notable achievements is his work on welfare economics. Sen challenged the traditional focus on Gross Domestic Product (GDP) as a measure of a country's progress. Instead, he argued for a broader understanding of development, encompassing capabilities and freedoms. His work underscores that development occurs when individuals have the freedom to live the lives they value and lead.

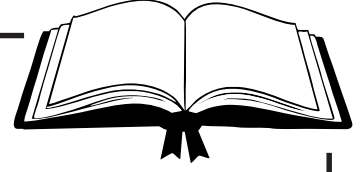

In his book, *Poverty and Human Development* (1981), Sen demonstrated that famines are not necessarily caused by a lack of food but often resulted from inequitable food distribution and access. This insight reshaped policies and strategies for tackling food insecurity globally.

Nobel Prize and Global Recognition :

In 1998, Amartya Sen was awarded the Nobel Prize in Economic Sciences for

Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation (1981), Sen demonstrated that famines are not necessarily caused by a lack of food but often resulted from inequitable food distribution and access. This insight reshaped policies and strategies for tackling food insecurity globally.

Nobel Prize and Global Recognition :

In 1998, Amartya Sen was awarded the Nobel Prize in Economic Sciences for his contributions to welfare economics. His work has had a lasting impact on institutions like the United Nations, inspiring the creation of the Human Development Index (HDI), which assesses countries based on health, education, and income rather than GDP alone.

Advocacy for Justice and Equity :

Beyond economics, Sen is a vocal advocate for social justice, gender equality, and democratic freedoms. His

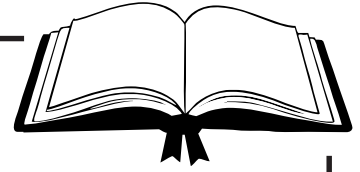
book, *The Idea of Justice* (2009), offers a compelling critique of traditional theories of justice, proposing a practical and comparative approach to addressing injustices in society.

Legacy and Continuing Influence :

Amartya Sen's legacy extends far beyond his academic achievements. As a teacher, he has mentored generations of scholars, fostering a culture of critical thinking and interdisciplinary research. As a public intellectual, he continues to engage in debates on pressing global issues, advocating for policies that prioritize human dignity and well-being.

In an era marked by growing inequalities and complex challenges, Amartya Sen's insights remain as relevant as ever. His emphasis on human capabilities, justice, and ethical reasoning offers a roadmap for creating a more equitable and compassionate world.

Jawaharlal Nehru : Architect of Modern India

Miss. Pragati Ghadshi

F. Y. B. A.

Jawaharlal Nehru, the first Prime Minister of independent India, remains a towering figure in Indian history. Born on November 14, 1889, in Allahabad, he was a visionary leader, a passionate advocate for education and industrialization, and a central figure in India's struggle for freedom. Nehru's contributions to modern India are unparalleled, making him one of the most influential leaders of the 20th century.

Early Life and Education :

Jawaharlal Nehru was born into a prominent Kashmiri Brahmin family. His father, Motilal Nehru, was a prominent lawyer and political figure. Nehru received his early education at home before moving to England to study at Harrow School and later at Trinity College, Cambridge. He subsequently pursued a degree in law at the Inner Temple, London. Nehru's exposure to Western education and liberal ideas significantly shaped his worldview.

Role in India's Freedom Struggle :

Nehru returned to India in 1912 and

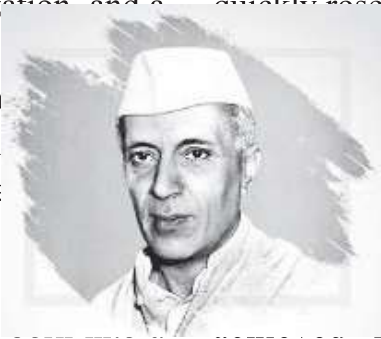
joined the Indian National Congress. He was deeply influenced by Mahatma Gandhi, whose philosophy of non-violence and civil disobedience became central to the freedom movement. Nehru quickly rose through the ranks, becoming a prominent leader and president multiple times. He played a vital role in mobilizing masses for complete independence, shaping India's nationalist discourse.

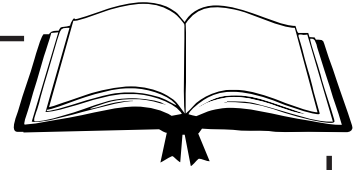
Prime Minister :

On August 15, 1947, India gained independence, and Nehru became its first Prime Minister. His iconic speech, 'Tryst with Destiny,' delivered on the eve of independence, remains one of the most celebrated speeches in Indian history. As Prime Minister, Nehru embarked on a journey to transform India into a modern, secular, and democratic state.

Vision for Modern India :

Nehru's vision for India was rooted in scientific temper, industrialization, and social reform. He believed that education was the cornerstone of national

into a modern, secular, and democratic state.

Vision for Modern India :

Nehru's vision for India was rooted in scientific temper, industrialization, and social reform. He believed that education was the cornerstone of national development and established institutions like the Indian Institutes of Technology (IITs) and the Indian Institutes of Management (IIMS). Nehru's emphasis on research and development laid the foundation for India's advancements in science and technology.

He also initiated the Five-Year Plans, focusing on agriculture, infrastructure, and industrial development. Nehru's commitment to socialism ensured that economic policies prioritized public welfare and equitable distribution of resources.

Champion of Secularism and Democracy :

Nehru was a staunch advocate of secularism, ensuring that India's governance was inclusive and free from

religious biases. He believed in the principles of democracy and worked tirelessly to establish institutions that upheld the values of liberty, equality, and justice. His leadership ensured the smooth functioning of India's democratic framework in its formative years.

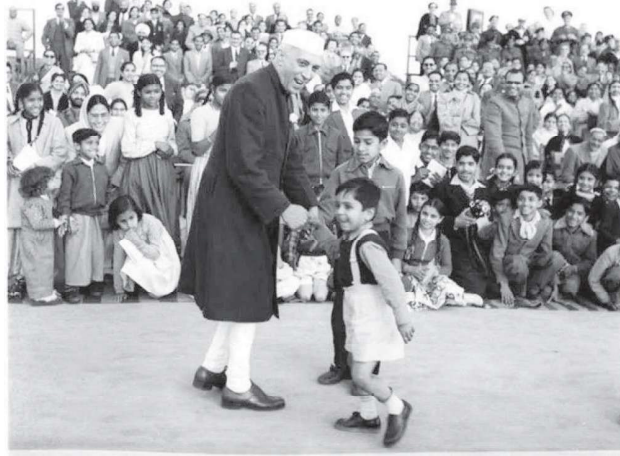
Legacy and Criticism :

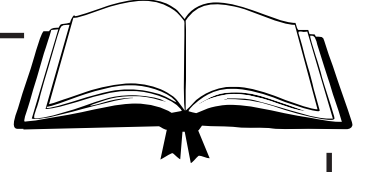
While Nehru's contributions to India's development are immense, his tenure was not without criticism. His handling of the Kashmir issue, the 1962 Sino-Indian

War, and certain economic policies drew criticism. However, his ability to inspire and unite a diverse nation remains unparalleled.

Conclusion :

Jawaharlal Nehru's life and work continue to inspire generations. His vision of a progressive, inclusive, and self-reliant India laid the foundation for the nation's growth. Nehru's legacy as a statesman, reformer, and nation-builder ensures that he remains an enduring symbol of modern India's aspirations.

Satyajit Ray : A Celebration of Legacy and Spirit

Miss. Ankita Pawar

T. Y. B. A.

Introduction :

Satyajit Ray is more than a phrase; it is an expression that encapsulates the essence of cultural pride, reverence for tradition, and communal joy. Deeply rooted in the Marathi-speaking regions of India, Satyajit Ray has transcended generations as a unifying slogan, symbolizing resilience and enthusiasm. This article delves into the origins, cultural significance, and contemporary relevance of Satyajit Ray, shedding light on why it continues to resonate in modern society.

Historical Origins :

The phrase 'Satyajit Ray' originates from the rich linguistic and cultural heritage of Maharashtra. Traditionally, it was a rallying cry during communal gatherings, festivals, and public events. The term combines 'Sat,' which connotes truth and virtue, with 'Jit,' meaning victory. Together, they represent a triumph of truth, justice, and morality. Historically, the phrase was often used to boost morale during times of struggle or to celebrate significant victories.

Cultural Significance :

Satyajit Ray embodies the spirit of togetherness and collective pride. It is often chanted during Ganeshotsav, Dahi

Handi, and other significant festivals that showcase Maharashtra's vibrant cultural fabric. The slogan has become synonymous with celebratory moments, invoking a sense of unity among participants.

This chant is also a reminder of the shared values and aspirations of the community. It reinforces the importance of truth, righteousness, and perseverance in the face of challenges. He serves as a bridge connecting the past to the present, ensuring that the cultural ethos of Maharashtra remains alive and thriving.

Modern-Day Relevance :

In today's fast-paced and interconnected world, Satyajit Ray continues to hold relevance.. It has found its way into popular culture, social movements, and even digital platforms. Whether at a sports event, a political rally, or a social gathering, the chant energizes crowds and inspires collective action.

Moreover, Satyajit Ray has become a symbol of regional identity and pride for Maharashtrians worldwide. In an era where preserving cultural heritage is more critical than ever, such phrases act as anchors, reminding communities of their roots and values.

दि. २१ डिसेंबर २०२४ रोजी फिशपाँड क्वीन कु. सानिका गुरव हिचा गौरव करताना प्राध्यापक वृंद (दि. २१।१२।२०२४)

दि. २१ डिसेंबर रोजी फिशपाँड किंग कु. विराज कुंभार याचा गौरव करताना संचालक श्री. प्रताप सुर्वे, प्राचार्य आणि प्राध्यापक वृंद

गंधार युवा महोत्सवांतर्गत रांगोळी प्रदर्शन पाहताना संचालक प्रताप सुर्वे, प्राचार्य आणि प्राध्यापक वृंद (२०।१२।२०२४)

'गंधार' युवा महोत्सव अंतर्गत गंधार खाद्य महोत्सव २०२४-२५ चे उद्घाटन करताना संस्थेचे अध्यक्ष श्री. मधुकरराव चव्हाण, संचालक अजितदादा साळवी, प्राचार्य आणि खाद्य महोत्सव प्रमुख डॉ. सुरेश सुतार

वाणिज्य विभाग व निलया फाऊंडेशन, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने कार्यशाळेचे आयोजन

दि. २ फेब्रुवारी २०२५ रोजी संपन्न झालेल्या मार्गताम्हाने मॅरेथॉन मधील विजयी स्पर्धकांचे अभिनंदन करताना संस्थेचे अध्यक्ष मा. मधुकरराव चव्हाण

